luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri 25 aprilie 1990

Cui i-e frică de cuvinte?

Nefiind economist de formație dar avînd un respect pentru corectitudinea informației, am căutat în D.L.R.M. cuvîntul bau-bau — privatizare. Nu l-am găsit. Nu a fost consemnat ca existînd în limba română contemporană. Există, în schimb, un altul „a priva". A existat și continuă să existe împreună cu derivatele sale „privațiuni" „privare" etc. De privațiuni am avut parte din plin, de drepturi elementare și fundamentale am fost privați. Numai necazuri și belele ne-au venit și ne vin de la această familie... de cuvinte. Iar acum au apărut și niscaiva propagandiști care susțin, auzi dom'le, altă rubedenie a nenorocirii pomenite — privatizarea. Ce altceva poate să fie dacă dumneaei a lipsit din țară, din limba noastră de lemn, chiar la momentul apelului lingvistic, cînd nimeni nu mișca în front pentru a fi trecut în rîndurile dicționarului. A lipsit cînd ne era cel mai greu, cînd eram numărați, cîntăriți, judecați după faptele și cuvintele noastre, a lipsit dumneaei **privatizarea** și cine știe ce icre negre înfuleca prin alte părți, prin alte dicționare cînd noi ne umflam cu soia. Iar acum vin **de acolo,** din afară și ni se face pielea de găină numai cînd îi auzim fosnitul — pri-va-ti-za-re. Asta înseamnă, carevasăzică, să ne mai ia și ce ne-a mai rămas, să ne priveze pe noi de tot felul de „realizări", ca să se bucure și alții de rezultatele lor.

S-ar putea să le treacă **astora** prin cap și introducerea exploatării omului de către om ! Ce altceva ar putea fi un „privatism" decît un nimuruc de om care vrea să pună la muncă pe toată lumea ca să scoată apă din piatră seacă. Că pînă acum a fost exploatarea statului de către om și invers, iar cam toată lumea se străduia să scoată piatră seacă din apa în care a azvîrlit-o cineva, știm noi cine. Și dacă se reușea, bine, iarăși era aruncată piatra în baltă, iar dacă nu, iarăși bine, că măcar ne pierdeam vremea și viața și nu ne mai gîndeam la prostii. Sau la cît de proști eram încît să credem că dacă un cuvînt este scos din dicționar și realitatea acoperită de el iese din lume. Mai că îți vine să crezi că diriguitorii limbii și politicii române erau elevii lui Rudolf Carnap și studiaseră la Viena, ca Eminescu, altădată, filosofia.

Cîteva dintre lozincile strigate de grupuri bine organizate de agitatori „mineri", ori de „muncitori" ori chiar de „oameni ai muncii" proaspăt dezbrăcați de hainele de piele neagră, m-au convins că mecanismul reflexului condiționat stă și va sta la baza oricărui succes electoral. „Nu ne vindeți țara !" se răcnea apoi cu pură și sfîntă disperare de o mulțime de oameni cinstiți care **cu adevărat nu vor să-și vîndă țara.** Dar lozinca era mincinoasă și cei care o lansaseră, reprezentanții „minerilor", ori ai „oamenilor muncii" pomeniți, știau asta. Cei cu glasul sugrumat de emoție, cei cinstiți, nu știau. Nu știau pentru că în D.L.R.M., în dicționar deci, explicația la cuvîntul **privatizare** lipsea, cum lipsea chiar cuvîntul însuși. Iar tovarășii au dat explicația lor : „privatizarea înseamnă vinderea țării". Cum să nu te temi, cum să nu te indignezi împotriva unui asemenea gînd și împotriva celor care îl cultivă ? Cum să-ți vinzi țara ? Cineva ar putea spune : nu-s vinovați săracii, sînt **manipulați !** Manipulați ? Ce-i aia ? În D.L.R.M. nu există acest cuvînt. Deci după cum am constatat chestia asta nici nu intră în discuție pentru că nu are cum. Așa se face că în România, cel puțin pentru cei ce vorbesc limba română, nu poate fi vorba de **privatizare** și nici de **manipulare.** Iar dacă se aduc de pe alte meleaguri, aceste cuvinte vor căpăta un înțeles convenabil celor care alcătuiesc dicționarele conform cărora am trăit pînă acum și conform cărora se încearcă să fim nevoiți să trăim și pe mai departe. Dicționare alcătuite în ordine alfabetică, aprobate de savanta analfabetă. Dicționare din care mai lipsește un cuvînt esențial — **pluralism.** Pluralismul politic. Aveți curiozitatea și cercetați. Cei care au șters din dicționare și din viață **pluralismul manipulează** pe cei care nu știu ce-i aceea **privatizare.** Iar ei, neștiutori, se tem și strigă „Noi nu ne vindem țara". Țară care a fost jefuită nu doar de bogățiile ci și de cuvintele limbii sale. Așa se face că de privatizare se tem cei manipulați și cei care nu doresc pluralism. Cei dintîi din ignoranță, ceilalți dintr-o prea mare știință, ei fiind tocmai aceia care au scos cuvîntul din dicționare cu o intenție dureros de precizată.

Eugen Uricaru

In paginile revistei reproduceri după lucrări de ceramică de COSTEL BADEA

În acest număr :

CINE L-A UCIS PE PALOMINO MOLERO de Mario Vargas Llosa

ÎNTÎRZIERE

Totul a fost la noi întîrziere
Via bunicului s-a întîlnit cu filoxera
Abia douăzeci de ani după ce Strindberg nebunul
O descoperise în Franța țara vinului unde îl tulburase
Răscolindu-i încă și mai mult schizofrenia
Luminii nordice nebunia zilei infinite albe,
Era pe cînd Strauss compunea patetic „Salomea",
Și Nietzsche murea în explozia minții fără margini.

Noutăți întîrziate pe drum și totuși neconsumate
Ajungeau la Dunăre tîrziu și totuși la timpul lor
Numai amintirea filoxerei dădea foc imaginației
Și via străveche a bunicului fu înlocuită cu viță americană.

Mult după aceea cel ce subscrie își începea aurit copilăria
Dar soarele ei n-a mai luat parte la nici o întîrziere
Și astfel acolo în Răsărit ne-am pus la zi
Și am așteptat, calmi, asanarea datoriilor agricole
Dincolo de timp n-au mai fost nici întîrzieri nici anotimpuri
Numai apa memoriei a curs calm și a acoperit, suveran, totul.

George Uscătescu

LUCEAFĂRUL

LAURENȚIU ULICI
redactor șef
NICOLAE PRELIPCEANU
redactor șef adjunct
EUGEN URICARU
secretar general de redacție

chenar

Înlocuitori?

Nu numai un „vid de putere" s-a creat în țară după compotul de comploturi și cruciada copiilor din decembrie, ci și un vid propagandistic, o golire, o „orfanizare" a pseudo-conștiințelor, la fel de primejdioasă, din unghiul Puterii, ca și cealaltă. Învățasem perfect (sfînta noastră adaptabilitate) calendarul oficial, tezele și lexicul „documentelor", eră un carnaval nesfîrșit, paralel cu gherila unanim acceptată și unanim supravegheată, în așteptarea lui Godot. Se trăia din omagiu-n omagiu, din aniversare-n aniversare, din congres în congres. Căzînd, brusc, cortina, scena s-a golit, luminile s-au stins, dar spectatorii au rămas pe mai departe-n sală (nu-i vorbă, s-a triplat populația culiselor, multi actori s-au ascuns în cușca sufleurului, dar asta-i altceva), așteptînd noua montare, cu noi reflectoare, cu alt text, alte experimente regizorale. Ei, ce le faci ? Cel mai repede s-au adaptat mașiniștii și recuziterii : lozinci mult mai zglobii și variate, pancarte, manifestații, scandări, oferta politicului drept creuzet de energii fizico-mentale. Mitinguri, meciuri, filme. Abil a fost și secretariatul literar — a impînzit sala cu afișe, puzderie de ziare și partide pînă la amețirea totală. Un timp, lumea a uitat scena, forfotindu-și privirile în golgotha jurnalistică. Asta a dat timp regiei să-și rezolve dilemele: răsturnîndu-se absurdul și farsa tragică, readaptăm tragedia clasică, rîsul aristofanesc, expresionismul, tirada romantică sau reiterăm marionetismul și teatrul de umbre ?

Românul nu-și pierde vremea cu situații tactice complicate. El e maestru în atacul la baionetă, cum ne arată marile războaie, totul e degrab' „sus, sus, la parapete", lipsindu-ne mai mereu artileria, dar avînd Biblia în rani ță, nu-i așa ? De aici, ideea, via Kremlin : religia să ia locul marxismului, cel puțin deocamdată, avem din nou nevoie de opiu. Sportul era și pînă acum unica realitate încadrabilă în sfera lui „circenses". Acum, din aceeași lipsă de „panem", se adaugă, biserica. N-are-a face că ea a fost un dulce leagăn al ceaușismului. Cu sau fără Teoctist, vorba e că, la un semn, toată sufl area mass-media a dezlănțuit o furibundă campanie în domeniu, capabilă să îndepărteze sufletele, să degradeze prin inflație și pompierism firescul credinței, să înece-n oceanul propagandistic bietele supraviețuitoare ale Cărții cărților. Anticlericalismul românesc e o constantă. Fariseismului în sutană i se adaugă acum ziariști, crainici radio-TV, afișe electorale, ticuri verbale. Cu sportul n-ai ce face, el mînuiește excelent bruma mentală și aduce și valută. În schimb, cortegiile onctuoase și parastasele publicitare, supraîncărcarea bisericească a limbajului nu-s deloc realități inofensive, ele lucrează în dauna fondului pur și simplu. Invazia televizivă riscă să transforme intenția într-o nouă detenție. Sîntem alergici la campanii: nu-l puneți pe Iisus în locul lui Ceaușescu, oricît ar părea de „nimerită", sociologic, operația. Și nu vă grăbiți a transfera arsenalul utilizat pentru academicianadoctor-ing. — asupra bietelor miss fotbal, în prezentări grețoase, de lamentabil proxenetism de Cruce (a de piatră, desigur). Sîntem, încă, la mahala...

Dan C. Mihăilescu

ADUNAREA GENERALĂ A UNIUNII SCRIITORILOR

Între 18 și 21 aprilie 1990 sala mare a Palatului a găzduit lucrările Adunării Generale a Uniunii Scriitorilor din România. Au fost prezenți aproape o mie de scriitori, inclusiv dintre cei rezidenți în străinătate (printre care Dna Monica Lovinescu, Dnii Virgil Ierunca, Paul Schuster, D. Țepeneag, Damian Necula, Emil Hurezeanu), inclusiv scriitorii membri ai guvernului (Dnii Mihai Șora, Sergiu Celac, Andrei Pleșu). După Cuvîntul de deschidere al Dlui Mircea Dinescu, programul primei zile a continuat cu prezentarea Raportului privind starea Uniunii Scriitorilor (raportor Dl. Ștefan Aug. Doinaș), a proiectului legii drepturilor de autor (raportor Dl Zigu Ornea) și a proiectului de Statut al Uniunii Scriitorilor (raportor Dl Mihai Giugariu). În după amiaza zilei de 18 aprilie și în zilele de 19 și 20 aprilie au avut loc discuții pe marginea documentelor prezentate la care s-au înscris peste o sută de scriitori. În urma sugestiilor și amendamentelor propuse a fost adoptat cu o majoritate covîrșitoare noul Statut al Uniunii Scriitorilor. În seara zilei de 20 aprilie Adunarea Generală a ales prin vot secret pe cei 127 de membri ai Consiliului de conducere al Uniunii, conform prevederilor noului statut. În dimineața zilei de 21 aprilie, întrunit în prima sa ședință de lucru, Consiliul de conducere a ales, de asemenea prin vot secret, Comitetul Director, compus din 21 de membri, precum și pe președintele și vicepreședintele Uniunii Scriitorilor iar, prin vot deschis, pe președintele de onoare al Uniunii. În încheierea lucrărilor primei Adunări generale libere a scriitorilor profesioniști din România, Dl. Mircea Dinescu, noul președinte al Uniunii Scriitorilor a rostit o scurtă alocuțiune. (Rep.)

Președintele Uniunii Scriitorilor : MIRCEA DINESCU
Vicepreședinte : ȘTEFAN BĂNULESCU
Președinte de onoare : ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Lista membrilor Consiliului Uniunii Scriitorilor

(în ordinea descrescătoare a voturilor)

1. Mircea Dinescu	859	49. Bedros Horasangian	354	89. Magdalena Bedrosian	279
2. Ștefan Augustin Doinaș	741	50. Mihai Ursachi	351	90. Thomas Kleininger	279
3. Ana Blandiana	719	51. Valeriu Cristea	348	91. Aurel Rău	278
4. Augustin Buzura	624	52. Șerban Foarță	344	92. Ion Băieșu	275
5. Nicolae Manolescu	606	53. Mihai Sin	342	93. Ion Horea	275
6. Laurențiu Ulici	581	54. Mihai Giugariu	341	94. Gheorghe Pituț	275
7. Marin Sorescu	565	55. George Bălăiță	339	95. Mircea Tomuș	275
8. Cezar Baltag	562	56. Sorin Mărculescu	339	96. Emil Brumaru	274
9. Andrei Pleșu	552	57. Ioan Groșan	334	97. Cornel Ungureanu	274
10. Mircea Zaciu	544	58. Petre Stoica	334	98. Traian T. Coșovei	273
11. Mircea Ciobanu	523	59. Sütö Andras	333	99. Ioanichie Olteanu	271
12. Dan Hăulică	521	60. Alexandru Călinescu	330	100. Mihai Zamfir	270
13. Radu Tudoran	516	61. Valeriu Anania	326	101. Ileana Vulpescu	269
14. Eugen Simion	503	62. Aurel Dragoș Munteanu	321	102. Florin Iaru	266
15. Geo Bogza	495	63. Mircea Horia Simionescu	320	103. Ștefan Tcaciuc	266
16. Octavian Paler	491	64. Ion Bogdan Lefter	319	104. Solomon Marcus	264
17. Gabriel Liiceanu	481	65. Aurel Covaci	315	105. Horia Bădescu	262
18. Petru Creția	477	66. Cornel Regman	313	106. Dan Duțescu	261
19. Alexandru Paleologu	473	67. Gabriel Dimisianu	309	107. Gheorghe Tomozei	260
20. Gabriela Adameșteanu	469	68. Florin Mugur	308	108. Liviu Antonesei	258
21. Ștefan Bănulescu	469	69. Radu Enescu	303	109. Toma George Maiorescu	257
22. Constanța Buzea	466	70. Nichita Danilov	302	110. Petre Sălcudeanu	256
23. Marian Papahagi	463	71. Radu Țeposu	302	111. Domokos Géza	255
24. Mihai Șora	462	72. Florin Manolescu	301	112. Sergiu Celac	252
25. Romulus Vulpescu	459	73. Alexandru Zub	301	113. Mircea Micu	249
26. Ileana Mălăncioiu	457	74. Constantin Țoiu	299	114. Elena Ștefoi	249
27. Romulus Rusan	450	75. Mircea Malița	298	115. Balogh Jozsef	232
28. Mircea Sîntimbreanu	449	76. Gheorghe Schwartz	298	116. Franz Hodjak	225
29. Mircea Martin	435	77. Dan Laurențiu	297	117. Galfalvi Zsolt	215
30. Nicolae Breban	426	78. Sânziana Pop	293	118. Slavomir Gvozdenovici	187
31. Livius Ciocârlie	419	79. Liviu Ioan Stoiciu	292	119. Mandics György	173
32. Eugen Negrici	409	80. Vasile Igna	289	120. Lászloffy Aladár	170
33. Mircea Ivănescu	408	81. Darie Novăceanu	289	121. Király László	153
34. Fănuș Neagu	401	82. Ovid S. Crohmălniceanu	288	122. Szilagy Istvan	140
35. Mircea Nedelciu	401	83. Alexandru Piru	288	123. Balla Zsofia	138
36. Dan Deșliu	400	84. Ioan Holban	284	124. Kantor Lajos	137
37. Nicolae Prelipceanu	391	85. Radu Cosașu	283	125. Egyed Peter	134
38. Mircea Cărtărescu	384	86. Mircea Mihăieș	283	126. Galfalvi György	118
39. Ștefan Agopian	381	87. Ion Pop	281	127. Corneliu Irod	117
40. Grete Tartler	378	88. Ion Mircea	280		
41. Zigu Ornea	374				
42. Gheorghe Grigurcu	372				
43. Gellu Naum	370				
44. Helmuth Britz	359				
46. Geo Dumitrescu	359				
46. Eugen Uricaru	359				
47. Ioan Alexandru	356				
48. Daniela Crăsnaru	355				

Lista membrilor Comisiei de Revizie

1. Adrian Popescu
2. Doina Uricariu
3. Ovidiu Genaru
4. Victor Kernbach
5. Costache Olăreanu
6. Leon Levitchi
7. Alexandru Cistelecan

Lista membrilor Comitetului Director al Consiliului Uniunii Scriitorilor

1. Mircea Dinescu	87	8. Helmuth Britz	38	15. Zigu Ornea	31
2. Ana Blandiana	65	9. Augustin Buzura	37	16. Andrei Pleșu	31
3. Ștefan Augustin Doinaș	62	10. Mircea Cărtărescu	34	17. Ștefan Bănulescu	30
4. Mircea Zaciu	57	11. Galfalvi Zsolt	34	18. Mircea Mihăieș	30
5. Nicolae Manolescu	55	12. Octavian Paler	34	19. Livius Ciocârlie	28
6. Laurențiu Ulici	49	13. Marian Papahagi	32	20. Mircea Martin	28
7. Ștefan Tcaciuc	41	14. Gabriel Liiceanu	31	21. Balogh Jozsef	19

ALEGERILE UNIUNII SCRIITORILOR AU FOST EFECTUATE DE FIRMA ROMÂNEASCĂ „ADISAN", PE UN ECHIPAMENT COMPUS DIN: ● O rețea Novell de 10 microcalculatoare marca AST (286—386) ● un Software „Elect" realizat de specialiștii firmei care au organizat aceste alegeri, formată din :

Prof. mat. Adrian Negru — președinte ● Ing. dipl. Alexandru Babin — vicepreședinte ● specialiști Software Hardware : ● mat. Mihai Constantin (designer-soft) ● ing. Marcel Vlădescu (designer-soft) ● ing. Șerban Slivinschi ● mat. Cătălin Voloseniuc ● ing. Mircea Crutescu ● ec. Avram Vasile ● ing. Adrian Popa ● student Dan Balotescu ● ing. Irina Babin ● ing. Irina Negru ● fiz. Popescu Floricel ● ing. Sburlan Alexandru ● elec. Marian Tudor ● Mihaela Olteanu ● Eugen Ionescu ● Adrian Anastasiu ●

Primim :

Ironie sau voită ignoranță?

● Am putut viziona în noaptea de Înviere, în jurul orei 23, la postul național de televiziune, un film dedicat probabil sărbătorii paștelui creștin ortodox, film realizat de domnul Dominic Dembinski, regizor la teatrul Nottara. Am apreciat imaginile filmului, care prezentau aspecte din viața unei mănăstiri de maici. Mi s-a părut însă cel puțin năstrușnică ideea de a însoți aceste imagini cu fragmente muzicale extrase din „Carmina Burana — cantationes profanae" de Carl Orff. După cum arată și titlul acestei lucrări muzicale, ea conține o suită de piese corale profane, cele mai multe dintre ele fiind scurte și incisive satire la adresa moravurilor ușoare ale călugărilor de pe la începutul secolului al XIV-lea dintr-o mănăstire din Europa centrală, probabil benedictină (manuscrisul după care Orff și-a alcătuit libretul cantatei a fost păstrat într-o mănăstire aparținînd acestui ordin). Iată și versurile asupra cărora s-a oprit domnul Dembinski, în timp ce imaginea prezenta maici aprinzînd luminări : „Amor volat, undique / captus est libidine / iuvenens, iuvencule / coniunguntur merito". (III, Cour d'amours, 15) Stranie alegere, care este oricum o impietate, indiferent dacă vine dintr-o ironie nestăpînită a tînărului regizor sau poate pur și simplu din ignoranță. Mă întreb : oare domnul Dembinski este un credincios ignorant, sau un ateu cultivat ? Sper că domnia sa va găsi cu cale să răspundă la această întrebare, pentru a înlătura o confuzie care se poate naște printre admiratorii săi sinceri. Impietatea însă rămîne și nu poate fi scuzată.

Dima Florin Bicleanu

prezentul continuă

Și totuși e frumos!

Iată că nu numai carnea, brînza, untul se opresc de la export. E nevoie de ele-n țară. Nici celuloza n-ar mai trebui exportată. E nevoie de hîrtie mai mult ca niciodată în România. O să fie nevoie și de-un pantof bun pe care tot noi ni-l producem, dar îl dăm la încălțare pentru alții. Să revenim însă la hîrtie și la politica zilei.

Au apărut o sumedenie de ziare și asta nu-i rău. Din lupta, dar și din enunțarea contradicțiilor, ce se ivesc apare binele. „Adevărul" și „România liberă" apar în peste un milion de exemplare. Consumă hîrtie, nu se joacă ! Sigur, așa e bine, să apară în cîte exemplare doresc. Fiecare din ele își au de pe-acum un anume program, un anumit contur și iar nu-i rău ! Unul din aceste două ziare sprijină pensionarii „Ceape" întrucît, dacă se va împărți pămîntul, acești pensionari ce vor face ? Acești pensionari actuali — de ei e vorba — deoarece și-n viitor vor apare alți pensionari, „ceilalți"... deci: tot apărînd pensionari din aceștia, pămîntul nu se va mai împărți niciodată. Și iată cum pensionarii de la C.A.P. vor fi uriți cum au fost mecanicii de la metrou și nu e bine, dar e frumos că se poate ridica și-o astfel de problemă.

E drept, „România liberă" ca ziar e mai căutat decît „Adevărul" — zic mulți fosta Scînteie — dar și alte ziare sînt mai căutate decît amîndouă la un loc. Nenorocirea e că nu se găsesc, întrucît n-au nici tiraj și nici posibilitatea de-a avea mai multi cititori prin sistemul abonamentelor. Oficiile poștale sătești și comunale au primit ordin să nu facă abonamente decît la... și-n funcție de... întrucît... mă rog, treburi !

Ce-i frumos e că ședințele Parlamentului nostru, unic în lume, se transmit la televiziune. Mircea Dinescu referindu-se la statutul viitorului președinte al țării cere să se stipuleze un amendament aplaudat îndelung : să facem în așa fel încît viitorul președinte să nu devină nemuritor ! Se spun lucruri grave, dar și nimicuri. Radu Cîmpeanu, acest taciturn încîntător, se decide să ne ofere o superbă lecție de morală politică și-i aplaudat la scenă deschisă. Indiferent de vîrsta lor sau indiferent de faptul că unii dintre ei au trăit peste hotare, s-a dovedit iarăși că România are personalități de prim ordin. Altfel spus, Partidul Liberal va trebui să-i mulțumească acestui minunat om politic pentru o mare parte din voturile pe care le va primi cu prilejul viitoarelor alegeri. Mi-a plăcut și Ion Iliescu. Viitorul candidat la funcția de președinte știe să accepte anumite reguli ale jocului parlamentar. Îi ascultă pe toți, e conciliant, zice chiar și „just, just"... intervine frecvent în discuții, se adresează unora cu „măi"... altora cu „măi, măi"... altora cu : dau cuvîntul domnului... și ce-i mai frumos e că a început să-i cunoască pe toți cei din sală. Nenorocirea e că întîrzie să apară revista „Oblio". Ce ne facem, nudelor ?

Mai puțin frumos e că se aude zvon că Petre Roman nu mai vine cu mașina la Snagov ci cu helicopterul. Mă rog, o fi ocupat, fiece minut contează, și asta-i adevărat, dar cînd vii cu helicopterul de ici pînă colea, imitîndu-l pe celălalt, și cînd în cimitirul eroilor încă nu s-au amenajat niște alei, unde te-ncurci în pietroaie și cărămizi sparte, unde hîrșîie pietrișul și descoperi țevi, olane și gunoaie... și cînd un milițian în Piața Victoriei și-a scos carnetul de amenzi, ca să-l amendeze pe unul care a călcat pe dunga continuă... înseamnă că ne întoarcem la o anume „normalitate"... dar am deviat de la tema propusă. Deocamdată e necesar să se oprească exportul de celuloză și hîrtie ! E nevoie de ele-n țară, zău așa ! Și, să mai apară și cărți ! E nevoie de tipografii, de edituri, de hîrtie pentru buletinele de vot care vor fi, presupun, greu de împăturit, vor ocupa volum mare, vor trebui deci și urne spațioase... vor fi probleme, mari probleme ! De-aceea e frumos, mai frumos ca niciodată !

Anatolie Paniș

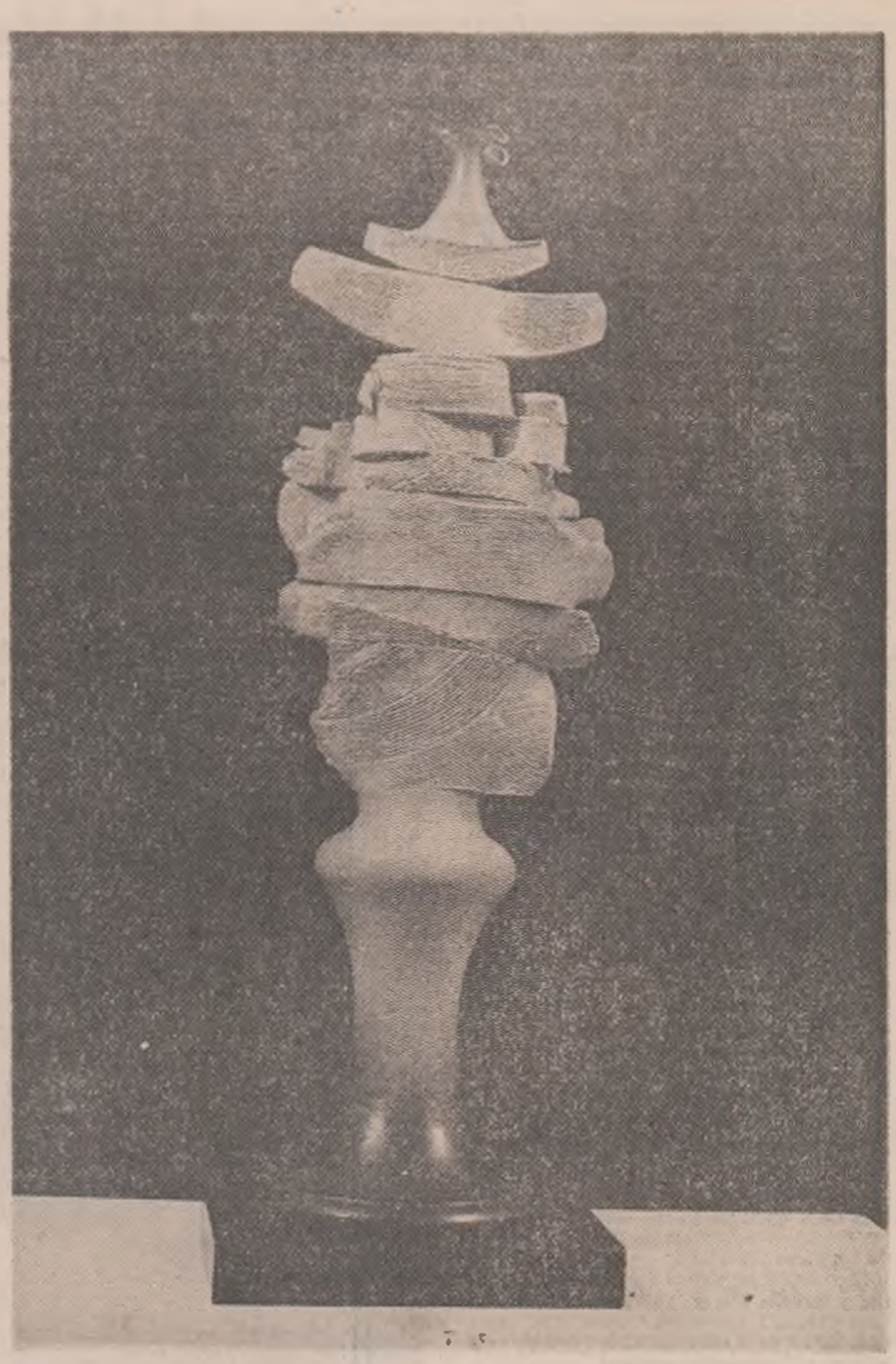

minimax

Ghimpii trandafirului (II)

Utopia marxistă dezvoltată „creator" de Lenin (din păcate noi am profitat și de contribuții asiatice), ademenitoare îndeosebi pentru societățile cu un destin istoric mai vitreg (de fapt singurele unde a „prins" la scară macrosocială), s-a dovedit așadar în cele din urmă profund reacționară. În numele dreptății, egalității, al umanismului socialist, chipurile singurul autentic, s-a ajuns la o viață mizeră, la teroare, la deteriorare morală și chiar biologică.

Eșecul sistemului economic centralizat-planificat presupunînd în fapt subordonarea totală a economiei aparatului de stat l-am putut constata ca atare, la modul absolut (foame, frig, murdărie, boală, într-un cuvînt, mizerie) după cum și comparativ, deoarece, în timp, economiile bazate pe proprietatea privată s-au distanțat din ce în ce mai vertiginos și chiar dacă evoluția lor nu a fost ferită de crize, totuși și totuși dincolo de „cortina de fier" s-a trăit din ce în ce mai bine, dincoace, invers.

Pornind numai și de la aceste constatări banale, **aparent**, ideea **necesității privatizării** se bucură acum de o largă acceptare, fapt ce ar putea constitui și unul dintre lianții coeziunii sociale de care are atîta nevoie un popor aflat în traversarea unui greu moment de criză multilateral dezvoltată.

Într-o interpretare economică a „jocului electoral" (partidele oferă o „marfă", alegătorii-cumpărători aleg dintre diferitele oferte și „cumpără" votînd pentru platforma-program respectivă), tocmai pentru că o constatare de bun simț ca aceea menționată mai sus este de presupus că tot omul a făcut-o, toate formațiunile politice, luptînd (care cum poate) pentru puterea conferită de vot, toate, fără nici o excepție, oferă alegătorilor promisiunea privatizării. Cum va fi onorată această promisiune vom vedea. Pentru că împreună cu „avîntul revoluționar" coexistă și interese deloc neglijabile avînd semnificație contrară. Și merită, credem, insistat asupra acestui aspect deoarece tipul de evoluție pe care se va înscrie subsistemul economic va decide însăși soarta revoluției.

Ipoteza că ideea necesității privatizării se bucură, cel puțin deocamdată, **numai aparent** de o largă acceptare so-

cială este susținută în primul rînd de faptul că, dat fiind nivelul și specificul pregătirii economice, sociologice, politologice al marii majorități (inclusiv al unei bune părți din intelectualitate), **atitudinea față de problema privatizării** este preponderent guvernată de așa-zisul bun-simț (deseori dovedindu-se de-a dreptul rău) și tocmai de aceea intervenind puternic influența a tot soiul de prejudecăți, de speranțe și de spaime întemeiate ori nu.

Mai mult decît atît, la nivelul conștiinței, radical potrivnice privatizării sînt două dintre efectele majore ale sistemului așa-zis socialist : 1) **pseudocompetența** (farsa sinistră cu academicienii analfabeți nu este o excepție ci un simbol) ; corelat, firesc de altfel, cu 2) **deteriorarea morală** (minciună + ho ție + egocentrism, îndeosebi, amestecate în proporții diferite de la caz la caz).

Cîți dintre cei promovați într-un fel sau altul spre vîrful ierarhiei sociale (de putere, prestigiu și privilegii) sînt **într-adevăr interesați** acum să se treacă la privatizarea economiei ? Greu de răspuns la o asemenea întrebare. Sigur este însă că, exceptînd, și numai întrucîtva, deceniul '65—'75, în promovarea politică și socio-profesională (corelate din ce în ce mai strîns) criteriile dosar și/sau „relații" (de familie, de șantaj, de prostituție ș.a.) au predominat asupra criteriului competenței.

Ar fi atunci de așteptat ca acordul întru privatizare să se manifeste spre baza ierarhiei sociale, adică acolo unde s-au resimțit îndeosebi efectele devastatoare ale sistemului, iar ținînd cont că ponderea celor vitregiți s-a amplificat continuu s-ar putea presupune că această opțiune ar fi majoritară. Așa să fie oare ? În lipsa unor cercetări sociologice formularea unui diagnostic este riscată. „Timpul trece, leafa merge..." sau alte vorbe de duh similare din folclorul nou, socialist, nu sînt însă doar simple jocuri spirituale. Totodată, mai trebuie ținut cont că pe scara necesităților umane, odată satisfăcute cele primare, de subzistență, prima care intervine imediat este nevoia de securitate. Iar propaganda anticapitalistă, chiar așa primitivă cum o făceau **culturnicii** fostului regim (mulți pledînd acum, cît pot și ei !, pentru democrație și liberalizare) nu se poate să nu fi lăsat urme : spectrul șomajului bîntuie conștiința multora. Pe ici, pe colo, fie la cîte o manifestație de stradă, fie la televizor, fie în presă, fie pe la „cozi" frica de șomaj și, implicit, de privatizare își scoate mereu colții.

În plus, ar mai fi de luat în considerare întreaga masă a celor care muncesc, cumpără și vînd ori prestează alte servicii „la negru", compensînd ce-i drept întrucîtva carențele din activitatea economică de stat dar și profitînd, adică furînd din așa-zisul avut obștesc. Cîți sînt probabil că nici nu se știe, dar sînt mulți, de toate felurile, în toate domeniile și la toate nivelele, cert fiind că o economie sănătoasă (în care monopolul statului să nu deformeze legile pieței) i-ar dezavantaja.

Revenind la „oferta" politică a privatizării, comună de asemeni tuturor partidelor este ideea **trecerii treptate.** Ținînd însă cont de situația mai înainte schițată, dincolo de multitudinea de variante, să le spunem tehnice, se conturează două modalități diametral opuse în care poate fi conceput procesul. Într-un caz, este vorba de strategia unei etape intermediare spre o economie de piață bazată pe proprietate privată. În celălalt, „trecerea treptată" (cu accentuarea celui de-al doilea termen) înseamnă de fapt **tergiversare** spre reconsolidarea unei puteri de stat care să poată menține vechiul sistem economic, eventual garnisit cu ceva concesii (mici parcele de pămînt, mici întreprinderi, mici, mici...) nesemnificative la scară macroeconomică. Că cele două tendințe sînt ireconciliabile nu mai este nevoie de specificat. La fel după cum ușor de numit sînt și cei care, cu bună știință, acționează și vor acționa pentru tergiversare.

Șerban Lanescu

teoreme

Despre un argumentum ad feminam

În noaptea care a urmat vizitei lui Hermes în Ogigia, deci în noaptea în care s-a decis repatrierea captivului, Calipso — aceea a lui Eyvind Johnson, din **Răcoarea ţărmurilor,** şi nu cea a lui Homer — îi împărtăşeşte lui Ulise concluzia îndelungatelor sale experienţe amoroase. Folosind drept criteriu de clasificare reacţiile ce urmează actului erotic, după ştiinţa zeiţei, bărbaţii se împart în două categorii : în unii, după dragoste, „gîndurile se trezesc imediat", în timp ce în alţii nu se iscă nici un gînd, „ci doar somnul sau pofta de a vîna". Din prima categorie, pe care o putem numi a **gînditorilor,** ar face parte şi eroul lui Camil Petrescu din **Ultima noapte de dragoste...** ; celebra scenă a lecţiei de filosofie (ce-i drept, de nivel cu totul şcolăresc !) şi dragoste, desfăşurată în patul conjugal, capătă astfel o neaşteptată motivare universală.

În **Bunul simţ ca paradox,** Alexandru Paleologu comenta verosimilitatea scenei : „Ce să facă un bărbat normal cu o femeie (cu femeia lui, a visurilor lui, a vieţii lui), decît dragoste şi filosofie?" Afirmaţia lui Alexandru Paleologu, că dragostea şi filosofia sînt intim corelate, ca şi axioma că un bărbat incapabil de filosofie este „în fond incapabil şi de dragoste", îşi află complementara în presupunerea zeiţei care, încercînd să-şi explice absenţa ideaţiei la unii din foştii ei iubiţi, o pune pe seama neîmplinirii lor erotice. Singurul amănunt care ar putea să-l contrarieze pe eseist — adversar declarat al ideii de „femeie filosoafă" — ar fi faptul că toate aceste aserţiuni sînt rostite de către o femeie. Fie ea chiar zeiţă ; din fericire însă, Calipso este numai un **personaj,** iar în culise se află, totuşi, un bărbat : domnia-sa **autorul...**

Aşa cum succint notează Alexandru Paleologu, încă Socrate este acela care a relevat obligativitatea legăturii dintre filosofie si iubire. Într-adevăr, întregul discurs socratic din **Banchetul** vorbeşte despre această unitate ; atîta doar că filosoful — aşa cum observă Vladimir Jankélévitch în **L'Ironie — exersînd** valenţele ludice ale dialogului şi ironiei sale, nu ezită să-şi aşeze spusele sub semnul autorităţii unei femei : „Socrate, le maître des cinq autres convives, renonce à la dénivellation magistrale et devient á son tour l'eleve de Diotime ; le sage se met à l'école d'une femme !"

În treacăt fie spus, alergia lui Alexandru Paleologu faţă de orice tangenţă a femeii cu filosofia şi, cu atît mai mult, intoleranţa sa la ideea de „femeie filosoafă" sînt cu totul savuroase. Pentru autorul **Bunului simţ ca paradox,** filosofia, ca atribut al autenticei virilităţi, este — şi trebuie să rămînă — un fel de caracter sexual secundar masculin, a cărui absenţă transformă bărbatul în simplu mascul, la fel cum prezenţa lui la femeie ar fi semnul indubitabil al unei deficienţe glandulare. Justificarea filosofică pe care o aduce eseistul — în vreme ce bărbatul este un „metafizician", femeia rămîne o simplă „fiinţă metafizică" şi, „încorporînd sofia însăşi", nu mai are nevoie de filosofie, pentru că dacă ar filosofa ar deveni o fiinţă tautologică, deci şi-ar nega natura — pare a avea o dublă filiaţie : platoniciană şi hegeliană. În **Fenomenologia spiritului,** Hegel caracteriza femeia drept păstrătoare a „legii divine", lege pe care o deţine în mod nemijlocit, elementar şi, mai ales, neconştientizat ; ei nu îi este proprie nici una din medierile reflecţiei raţionale, ci doar imediatul „sentimentului interior" care o călăuzeşte. De asemenea, Hegel susţine că femeia este lipsită de „mişcarea recunoaşterii" într-un altul, deci de momentul identificării propriului **sine.** Datorită acestor trăsături ea rămîne, inclusiv în actele sale cele mai intime, „nemijlocit universală" (adică, în limbajul lui Alexandru Paleologu, „deschisă", instinctivă), fără a avea însă, ca şi bărbatul, „conştiinţa universalităţii sale". Operaţiile raţionale, conştientizarea dimensiunii şi esenţei propriului **sine** şi aproprierea „legii umane" — lege superioară celei divine — sînt, pentru Hegel (şi implicit pentru eseist), tot atîtea atribute ale bărbatului. Toate trăsăturile femeii, aşa cum le enumeră şi precizează Hegel, intră în sfera conceptului lui Paleologu de „fiinţă metafizică", în vreme ce sporul de reflectare mediată şi conştientizată al bărbatului îl transformă pe acesta în ceea ce eseistul numeşte „metafizician". Tot autorul **Fenomenologiei...** este acela care precizează că „soţia rămîne conducătoarea casei", iar „bărbatul este trimis de spiritul familiei în comunitate şi găseşte esenţa lui conştientă-de-sine" ; sau, în eleganta exprimare a eseistului român, femeile sînt „exponente ale legii casei", pe cînd „legea bărbatului este **heautonomia,** a cărei rază merge departe de casă".

În al doilea rînd, afirmaţiile eseistului par o parafrază a cuvintelor Diotimei (deci a spuselor unei femei !) ; aserţiunea filosoafei din Mantineea : „Nimeni dintre zei nu filosofează, nici unul nu năzuieşte să devină înţelept — fiecare şi este. Căci dacă unul e înţelept, nu filosofează" **(Banchetul,** 204 a) devine, la Alexandru Paleologu, printr-o simplă schimbare a subiectului, un raţionament împotriva „filosoafelor", în ultimă instanţă un graţios **argumentum ad feminam :** „Femeia [...] e o fiinţă metafizică. Ea nu are nevoie de filosofie, tot aşa cum Dumnezeu nu are de ce să fie teolog" ; sau : „Femeia nu are de ce să se ocupe de generalităţi, încorporînd ea însăşi o esenţă de ordin general".

Ar mai rămîne doar să dovedesc că filosoafa din Mantineea a existat cu adevărat, că Socrate o citează cu fidelitate şi, în sfîrşit, că Platon a transcris fără eroare cuvintele magistrului său...

Marta Petreu

povestea vorbei

Derivare inventivă şi ironică

În 1968 (în volumul **Tendinţe actuale ale limbii române),** Al. Graur observa că multe sufixe româneşti încetaseră să mai fie productive, preferîndu-se adesea, în locul unui eventual derivat, un împrumut sau o construcţie echivalentă ; scria, de aceea : „sîntem siliţi să constatăm o oarecare slăbire a formaţiilor cu sufixe, pe care va trebui să o punem în legătură cu dezvoltarea caracterului analitic al limbii române şi cu introducerea masivă a elementelor lexicale de origine internaţională" (p. 266). La scară istorică e foarte posibil să se vorbească de o schimbare de pondere ; totuşi rămîne incontestabilă capacitatea derivată a limbii române actuale, uşurinţa cu care sînt formate în continuare, atît în stilul familiar cît şi în diferitele limbaje ştiinţifice, numeroase derivate transparente, care nu întîmpină dificultăţi de înţelegere. Un indicator al fenomenului îl constituie în prezent şi limbajul presei. Între derivatele care îşi capătă acum primele atestări scrise sînt unele deja de largă răspîndire şi altele — simple dovezi de inventivitate ale unor formule stilistice personale — de factură barocă, încărcate de jocuri de cuvinte şi îndrăzneli lexicale (vezi, de exemplu, articolele lui Luca Piţu sau, în **Timpul,** cele semnate Pataphyl). Gama de posibilităţi e foarte largă, sfidînd inventarele dicţionarelor. În stilul familiar, compusele din iniţiale capătă rapid adaptare morfologică („rolul **pecereului"** — Timpul, nr. 13, 1990, p. 8, **„fesencul"** — Strada, nr. 4, 1990, p. 8) precum şi derivate de mai generală sau mai ocazională întrebuinţare : **fesenist, antifesenist, peneţist** (curente), **(pecerist (Jurnalul republican,** nr. 3, 1990, p. 1), **cepeunist** (Contrapunct, nr. 14, 1990, p. 7), **teverist (Oblio,** nr. 6, 1990, p. 6). Sufixele **-ist** şi **-ism** sînt, probabil ca rezultat al permanentei polarizări de grupări şi tendinţe, dintre cele mai frecvente. Formaţiilor deja citate li se pot adăuga derivatele de la nume proprii : uzuale, ca **gorbaciovism, ceauşism** — sau inedite, de exemplu în compusul **dej-ceauşist (România liberă,** 12.04.1990, p. 1) ; altele provin din substantive comune : **nomenclaturist (România liberă,** loc. cit.), **osanalist (Zig-zag,** nr. 5, 1990, p. 2), **procesionist (Eşantion,** nr. 1, 1990, p. 8) etc. Extrem de productive sînt şi prefixele şi elementele de compunere neologice — **post-, neo-, co(n)-** ş.a. ; de la obişnuitele (acum **(neocomunism, postceauşist** pînă la mai originala **neoformaţie (România liberă,** 12.04.1990, p. 1) şi la cele cu mai marcate intenţii ironice — **conoraşeni (Orizont,** nr. 13, 1990, p. 11) **copăţitori (Timpul,** nr. 13, 1990, p. 8). Afixele vechi în limbă sînt oricum mai puţin folosite ; a se vedea totuşi **gărar (Viaţa capitalei,** nr. 12, 1990, p. 8), **(Viaţa capitalei,** nr. 12, 1990, p. 8), **humuleştesc (Convorbiri literare,** nr. 5, 1990, p. 13) — şi unele diminutive, nu foarte frecvente totuşi, din cauza stridenţei stilistice pe care o introduce caracterul lor marcat familiar, oral : cu sufixul **-el** (plural **-ei**) ca în **dolărei (Dimineaţa Blajului,** nr. 2, 1990, p. 1), **ceauşei (Orizont,** nr. 13, 1990, p. 10), **decreţei (Timpul,** nr. 12, 1990, p. 8) sau cu sufixul **-uleţ : frontuleţ (Reporter,** nr. 13, 1990, p. 3).

Cele cîteva date de inventar al derivatelor inedite sau încă neatestate de dicţionare sînt pitoreşti şi au un rol pur ilustrativ — în sprijinul ideii că procedeul derivării se aplică frecvent şi cu mare uşurinţă ; cu adevărat interesantă e însă funcţionalitatea acestuia. Chiar în absenţa contextelor se poate, cred, observa că majoritatea formaţiilor înregistrate, şi în special cele mai puţin curente, apar ca modalităţi de realizare a ironiei. Dacă e aşa, care ar fi explicaţia ?

Creaţiile lexicale presupun o complicitate a autorului cu „decodatorul", cu cititorul său — şi, în situaţii de tipul multora din cele citate, o anume minimalizare a obiectului discursului, a referentului. Asumarea libertăţii de a utiliza stilul familiar, de a scrie nişte sigle conform pronunţării şi nu statutului lor oficial, echivalează cu o „lipsă de scrupul" care se răsfrînge asupra obiectului. E simptomatic faptul că derivatele de la sigle sînt folosite mai ales de pe poziţii polemice : **teverist** e evident lipsit de deferenţă ; cînd scriu despre ei înşişi, membrii unei grupări preferă să respecte normele grafiei (ca în genitivul **„T.C.M.-iştilor"** din **Ing,** nr. 4, 1990, p. 5).

Alteori, efectul este produs de contrastul **nou/vechi** stabilit între cuvîntul de bază şi afixul utilizat în derivare. Formaţia lexicală **uslaş (Reporter,** nr. 1, 1990, p. 4) mizează deopotrivă pe tratarea dezinvoltă a siglei USLA, pe efectul de şoc al combinării ei cu un sufix de agent din fondul vechi **(-aş)** şi, probabil, pe paronimie, pe analogia fonică cu **vîslaş** ; convergenţa procedeelor e de esenţă ironică.

În derivatele **osanalist** şi **procesionist** sufixarea are ca rezultat ridicarea unei trăsături accidentale („a aduce osanale" sau „a se afla într-o procesiune") la funcţia de a denumi o categorie de indivizi. Un fenomen relativ apropiat este cel de formare a adjectivelor în **-ian** de la nume proprii ; tipul de derivare presupune prin uz existenţa unui conţinut specific, a unei esenţe (mai ales pozitive) asociate în acord general unui personaj (creator) celebru; de aici ironia depreciativă a unui derivat ca **florescian** (de la E. Florescu, în „articolele **floresciene", Orizont,** nr. 13, 1990, p. 10), sau autoironia din **piţulian** (de la Luca Piţu ; „ficţiune **piţuluiană", în Timpul,** nr. 13, 1990, p. 8).

Tiparul unei derivări succesive a limbajului ştiinţific (cu prefixul **de-** şi sufixul verbal **-iza,** apoi cu sufixul **-tor)** este aplicat, cu efect comic, unui element lexical evocînd o situaţie particulară incompatibilă cu interpretarea tehnico-ştiinţifică : „operaţia **decostizatoare" (Convorbiri literare,** nr. 5, 1990, p. 13) nu e alta decît cea de scoatere a coastei de drac din femeia lui Stan Păţitul.

Ironia e produsă aşadar de derivare în măsura în care sînttransferate obiectului libertăţile luate asupra cuvintelor, dar mai ales atunci cînd accidentul devine, prin lexicalizare, categorie semantică.

Rodica Zafiu

Alte schițe

Cît de departe se poate întinde textul literar în direcția vieții, cît și mai ales ce poate el cuprinde din existența de zi cu zi ? Acestea sînt întrebările la care par să răspundă schițele lui Bedros Horasangian din **Portocala de adio** (Editura Dacia, 1989). Sînt în acest volum zeci de schițe de treipatru pagini, cu un „program literar" care îl repetă pe acela din **Curcubeul de la miezul nopții,** din **Inchiderea ediției** (ambele, 1984) sau din **Parcul Ioanid** (1986). Am numit provizoriu textele din **Portocala de adio, schițe,** dar termenul e convențional și, în raport cu înțelesul mai vechi al noțiunii, chiar impropriu. În fond, avem de a face cu o cu totul altă literatură decît aceea cu care ne-au obișnuit clasicii genului și asta pentru că e vorba nu numai de o cu totul altă lume, dar și de o altă atitudine față de ea. Formal, Bedros Horasangian împinge mai departe experiența literară începută de Caragiale și ajunsă la momentul Mazilu, Radu Cosașu sau Ion Băiețu, pentru a renunța la aproape orice veleitate „artistă". Rezultatul este o de-literaturizare și o de-sacralizare a schiței, incomparabil mai radicală decît cea obținută de „precursorii" imediați. Tot ce a fost „sfînt" în vechea proză scurtă sa bagatelizat, aproape toate punctele fixe ale unei schițe tradiționale sînt atacate și transformate în derizoriul lor.

Mai întîi, **titlurile,** fie pentru că au mai fost folosite o dată de Bedros Horasangian **(Banda Möbius, Pisica neagră de pe strada vecină,** chiar **Portocala de adio),** fie pentru că sînt, pur și simplu, parodice, fanteziste sau „trăznite" **(Act venețian, Un tramvai numit dorință, Jocul ielelor sau ce-o fi la urma urmelor, În viață loazirul contează mai tare, Chopin văzut prin binoclul grănicerului).**

Apoi numele personajelor : Tache Șișu, Vlad Djaburov, Horațiu Bobocel, Epaminonda Geoagiu și Elvira Gutue.

Urmează **motto**-urile în contrast, de cele mai multe ori, cu ceea ce spune „povestea" : „Cîntînd încetinel romanțe domoale, cucoana Ileana a ținut și ea mult la d-l Ghiță", Hortensia Papadat-Bengescu (motto la **O tavă de cataif).**

Parodiate sau numai de-literaturizate sînt și micile clișee descriptive, care balizează de obicei o narațiune : „Este o amiază duioasă de mai, guguștiucii și ciorile zburdă printre blocuri și liliacul a înflorit în spațiul special amenajat pentru depozitarea gunoaielor".

Dar, firește, cea mai intensă activitate de bagatelizare se duce în direcția **subiectului,** căci în schițele lui Bedros Horasangian totul poate deveni literatură. Un domn caută patru kilograme de vopsea „EMAUR ALB 13", pentru mașină, și dă peste o bătrînă sîcîitoare, care-i povestește viața pe scurt, un poet (debutant cu fabule la „Lupta C.F.R.") află de la o țigancă, mare psiholoagă, că săracii, nu „barosanii", plătesc florile mai scump („Dă la alde dumneavoastră scoatem mai mult, nu aveți răbdare să vă tocmiți și nu țineți la bani, ehee, am învățat multe cu florilii astea... Barosanii știe valoarea banului..."), doi șmecheri intră într-o librărie și cumpără pe sub mînă un pulovăr de lînă mohair, pentru o femeie care „nu prea stă îmbrăcată", un alt individ, la curent cu semiotica, stă de vorbă cu un cîine, „Subsemnata Popescu, fostă Angelescu, Solomonia" face o cerere ca să fie „scutită de la cotele de întreținere pe luna în curs", Atam Atamian vrea să se angajeze „la lapte", iar George merge pe stradă și fluieră în cele mai diferite registre. „Fiu-Fiu-Fiu-Fiu-Fiu-Fi-Fua, Fiu-Fiu-Fiu-Fiu-Fi-Fua-Fua".

„Subiectele" nu sînt numai comic-insignifiante, cum s-ar putea deduce din această enumerare rapidă. Registrul întîmplărilor din prozele lui Bedros Horasangian e foarte variat și din el nu lipsesc sentimentalismul, poezia sau, la limită, dramatismul și tragedia. Un bătrîn sucit își repară mașina vara, o transformă iarna în tobogan pentru copiii din cartier și după ce moare se dovedește de neînlocuit, o femeie se sinucide pentru că a primit din greșeală o carte poștală, prin care e invitată la un spital să facă tratament cu cobalt, altă femeie locuiește în stradă, printre tot felul de obiecte mizere și în cele din urmă dispare, probabil într-un „cuptor Bessemer".

Indiferent de registrul din care sînt scoase, toate aceste întîmplări au un subiect „pulverizat", sînt secvențe epice minimale, foarte aproape de reportaj, de memorabilele din gazete sau de faptul-divers. Spre deosebire de acestea însă, ele se caracterizează aproape întotdeauna prin banalitate, sînt lipsite de strălucire, de sens dramatic sau, în varianta pesimistă, de tragism. De aceea un narator le numește la un moment dat „proză secvențială" și face considerații generale pe marginea lor : „Un exercițiu firesc, de sfîrșit de săptămînă. Despre banal. O anume opacitate a textului. A cuvintelor. A vieții. A percepe detalii aparent insignifiante, mărunte, mărunțite pînă aproape de anihilare". Tot astfel, fișa personajelor care stau în centrul acestor întîmplări, fie ele comice sau tragice, poate fi redusă la același portret-robot : „Aparținea unei lumi obscure, cenușii, amorfe, unde se ascundea fără să aibă nimic comun cu ea ; o viață trăită zi cu zi, pas cu pas, consumată în speranțe și așteptări cu respirație scurtă. Cotidianul fără convenții. Un marginal."

Curios este că impresia generală de uniformitate a banalității vieții nu e amenințată nici de varietatea aparentă discursurilor (vorbesc în schițele lui Horsangian șmecheri, semidocți, snobi, profesori universitari, oameni îmbîcsiți de clișeele jargonului politic) și nici de expresivitatea involuntară a unor mici fragmente de discurs („Sînt îndrăgostit și asta îmi va folosi în viață", „Cînd mă arde ceva la pipotă mă fac al dracului la suflet", „Și mie îmi dă uneori rațiunea tîrcoale", „Nu putem forța realitatea doar prin dorințele noastre").

S-ar putea ca explicația să stea în faptul că și la nivelul acestor aparente excepții se urmărește tot stereotipia. De aceea, se poate spune că adevărata temă a schițelor lui Bedros Horasangian este chiar stereotipia vieții, cu literaritatea ei involuntară cu tot. Iar aceasta e o temă primejdioasă, pentru că ea se poate întoarce împotriva prozatorului, ca blestemul regelui Midas.

Florin Manolescu

P.S. Într-o scrisoare care a apărut în această revistă (nr. 11/1990), Gheorghe Grigurcu îmi atrage atenția că absența anumitor nume de critici (Ion Negoițescu, Lucian Raicu, Mircea Iorgulescu) din cartea Domniei sale, **De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș,** nu trebuie pusă pe seama mizantropiei, ci pe aceea a cenzurii. De acord. Rămîne pentru mine fără explicație faptul că într-un volum de peste 450 de pagini nu apar citați, nici măcar o singură dată, criticii care sînt, orice s-ar spune, lideri ai opiniei de specialitate, de cel puțin 20—25 de ani. Mă gîndesc mai ales la Nicolae Manolescu, la Eugen Simion, la Valeriu Cristea sau la Mircea Martin. Firește, nu era obligatoriu ca aceste nume să apară citate. Dar parcă nici normal nu este cînd ele lipsesc.

F.M.

Penuria instrumentelor de lucru

Elaborarea edițiilor critice din operele scriitorilor clasici români constituie un act de cultură de însemnătate națională, atestînd bogăția, varietatea și viabilitatea patrimoniului nostru literar. Inițiate în perioada interbelică de către Editura Fundațiilor Regale, sub girul marelui editor care a fost Al. Rosetti, înregistrîndu-se întîiul succes de prestigiu prin apariția primelor trei volume din ediția **Opere** de M. Eminescu, îngrijite de Perpessicius, edițiile critice din operele scriitorilor clasici români au parcurs, pînă astăzi, un drum sinuos și accidentat. Asupra lor s-a exercitat, în ultimele decenii, coercițiunea funestă a cenzurii regimului dictatorial, multe texte fiind amputate arbitrar, denaturîndu-li-se și falsificîndu-li-se sensurile reale, iar altele fiind categoric interzise. Chiar în condițiile unei politici culturale inchizitoriale, mulți istorici literari și editori s-au străduit, pe cît le-a fost posibil, și uneori au izbutit, prin varii mijloace și subterfugii, să abată „vigilența" cenzurii, să se folosească de incompetența „forurilor de aviz", salvînd numeroase texte prin confruntări directe cu cenzorii, prin lămuriri subtile în prefețe și studii introductive, prin note explicative în subsolul paginilor, prin argumentări solide în aparatul critic. Asupra acestor lucruri vom reveni însă, cu alt prilej.

Ceea ce ne propunem să relevăm acum este faptul că apariția edițiilor critice complete din operele scriitorilor clasici a fost și continuă încă să fie împiedicată de o serie de factori de altă natură. Mai precis spus, de penuria instrumentelor de lucru absolut necesare cercetării literare care stă la baza elaborării unor astfel de ediții. Experiența ne-a demonstrat că cea mai puternică frînă în elaborarea edițiilor critice o constituie lipsa mijloacelor de informare documentară, a bibliografiilor analitice, exhaustive, consacrate scriitorilor și periodicelor din toate epocile de evoluție a literaturii și presei românești. Inițierea unei ediții critice a operei unui scriitor clasic este de neconceput fără o cunoaștere prealabilă, infinitezimală, a absolut tot ceea ce a publicat scriitorul respectiv și a tuturor referințelor critice întreprinse, de-a lungul timpului, asupra vieții și operei sale. Această cunoaștere completă, integrală a operei unui scriitor, atît a celei apărute în volume, cît și a celei ce a rămas uitată, necunoscută, în periodicele vremii, asigură judicioasa structurare tematică, pe volume, a ediției critice, scoaterea la lumină a tuturor componentelor operei, întocmirea aparatului critic, în care trebuie să se precizeze cu maximum de exactitate locul și data primei apariții a fiecărei scrieri, geneza acesteia, metamorfozele succesive ale textelor, identificarea pseudonimelor, modul în care a fost receptată critic de la apariție și pînă în contemporaneitate.

Ținînd seama de faptul că fiecare ediție critică este elaborată, de regulă, de către un singur om, se înțelege clar că cercetătorul sau istoricul literar care se angajează la o astfel de muncă se află în fața unor greutăți enorme, a unor operațiuni extrem de dificile și de lungă durată, și, oricîtă pasiune și dăruire de sine ar avea, nu va putea să aibă certitudinea că a epuizat absolut toate sursele de informare documentară. Cum pot fi elaborate, de pildă, edițiile critice ale marilor scriitori din perioada contemporană, care au debutat în ultimele decenii ale secolului trecut și și-au continuat activitatea publicistică pînă în zilele noastre, într-un număr imens de ziare și reviste ?

Edițiile critice complete, de indubitabilă integralitate, pot fi realizate, cu fericite rezultate, cu o apariție ritmică a volumelor, cu girul unei riguroase exactități istorico-literare, numai cu condiția ca îngrijitorii lor să aibă la dispoziție instrumentele de lucru imperios necesare, în primul rînd bibliografiile analite, exhaustive, ale scriitorilor și periodicelor din trecut. Ori, în această privință, situația este extrem de precară. Pînă în prezent, nu s-au realizat decît foarte puține lucrări de acest gen. Cea dintîi a fost **Foaie pentru minte, inimă și literatură,** apărută la Editura pentru literatură, în 1969. Apoi, toate inițiativele lăudabile, demarate promițător, au sucombat dureros, datorită în primul rînd imperativului dictatorial al „rentabilizării" fiecărei apariții editoriale.

Cu mulți ani în urmă, trei eminenți cărturari, Ioan Lupu, Nestor Camariano și Ovidiu Papadima, au inițiat o vastă **Bibliografie analitică a periodicelor românești,** începînd cu cele dintîi publicații din țara noastră. Din păcate, din această excepțională lucrare nu au apărut decît șase tomuri, la Editura Academiei, cuprinzînd numai bibliografia periodicelor dintre anii 1790—1858. La Editura Științifică și Enciclopedică se inaugurase o excelentă colecție de bibliografii analitice ale scriitorilor și periodicelor literare din trecut, de indiscutabilă utilitate, dar nu au fost tipărite decît cele consacrate lui N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, A. D. Xenopol, I. Slavici, N. Iorga, V. Pârvan, G. Călinescu, Lucian Blaga și I. Agârbiceanu, precum și ale revistelor **Convorbiri literare, Luceafărul, România literară, Ramuri** și **Gînd românesc.** Din nefericire, și această colecție a fost sistată, cu toate că, din cîte știm, erau pregătite și alte bibliografii, ca, de pildă, despre Ovid Densusianu și Gala Galaction. În marile biblioteci există, xerografiate, bibliografiile revistelor **Viața românească** și **Adevărul literar și artistic,** dar tipărirea lor nu a fost posibilă. Unele biblioteci din Capitală și din alte orașe au alcătuit cîteva bibliografii ale scriitorilor și periodicelor din trecut, dar sînt extrem de lacunare, lucrate superficial, cu numeroase erori. De pildă, în bibliografia lui I. Al. Brătescu-Voinești, lucrată în cadrul Bibliotecii Municipale Tîrgoviște, se menționează doar atît, că nuvela **Neamul Udreștilor** a apărut în **Voința națională** din 1903, dar alcătuitorul ei nu s-a obosit să parcurgă colecția din acest an a ziarului și să precizeze că nuvela s-a publicat de la nr. 5 485, din 15 iulie 1903, pînă la nr. 5 489, din 19 iulie 1903.

Lipsa bibliografiilor a avut drept consecință nefastă deteriorarea excesivă a multor periodice din Biblioteca Academiei. Astfel, îngrijitorii edițiilor critice ale scriitorilor din secolul al XIX-lea, alături de alți cercetători științifici, au despuiat, rînd pe rînd, aceleași ziare și reviste, urmărind fiecare în parte un alt obiectiv, ceea ce a condus la o eroziune continuă a acestor periodice, neexistînd dublete sau posibilități de recondiționare.

Una dintre cele mai grave piedici în elaborarea edițiilor critice o constituie lipsa aparatelor xerox din marile biblioteci, în primul rînd din Biblioteca Academiei, care să fie puse la dispoziția cercetătorilor literari. Cele existente, ajunse acum într-o stare de uzură deplorabilă, au stat permanent sub lacăte, din „indicații superioare", de teamă să nu fie multiplicate materiale „subversive", manifeste anticeaușiste ! Lipsa aparatelor xerox a îngreunat enorm de mult munca îngrijitorilor de ediții, obligîndu-i să copieze cu mîna sute și sute de pagini, într-un timp îndelungat, în condițiile frigorifice din vremurile de tristă amintire. Unii îngrijitori de ediții au avut tăria să înfrunte această vitregă situație, izbutind, cu sacrificii personale, să scoată la lumină toate cele rămase ascunse și neștiute în periodicele din diverse epoci. Alții însă, din multiple și justificate motive, n-au avut posibilitatea să realizeze acest lucru, ceea ce a determinat sistarea la un anumit volum a edițiilor pe care le îngrijeau.

Dacă sîntem convinși de necesitatea și însemnătatea națională a edițiilor critice, atunci trebuie să le fie asigurate toate condițiile favorabile apariției lor. O condiție fundamentală este și realizarea principalelor instrumente de lucru. Ne gîndim că, în afara unor inițiative personale ale cercetătorilor și istoricilor literari, înfăptuirea acestui deziderat major ar trebui să revină în primul rînd Academiei Române, prin institutele și colectivele sale de specialitate, apoi Muzeului Literaturii Române, marilor biblioteci din București și din alte orașe, catedrelor de literatură română ale facultăților de filologie. Evident, astfel de instrumente de lucru nu pot fi realizate peste noapte. E necesar însă un vast program de acțiune în această direcție. Ceea ce se poate obține mai lesne și mai repede, prin alocarea fondurilor necesare, este înzestrarea marilor biblioteci cu aparate xerox moderne, puse la dispoziția cercetătorilor literari, contra unei minime taxe, așa cum au toate marile biblioteci din lume.

Teodor Vârgolici

cristian simionescu

TRESĂRIREA JAGUARULUI

1

Ființe bătrîne — oameni dar și alte făpturi —
aplecate peste hărțile roase de vreme, spre
zonele unei respirații nevăzute, cercetează cu lupe,
regîndind ceea ce alții gîndiseră. Atît cei în putere
cît și cei răniți.
Prin locuri tăinuite — numite Descifratorii —
cît încăperile monastice, cu uși și geamuri ferecate,
alte capete cu ochii închiși privind înlăuntrul brizei
un mesaj care pilpîie. Devotați abstinenței peste-poate,
mirosind învelișul care separă umbrele umbrelor.
Parcă-i auzi cum gîndesc și liniștea grăiește
cu un limbaj de dinafara graiului.

În miez de noapte
prin visul jaguarului tresare șirul fără capăt
de jaguari vînați, morți, sinucișI.

2

Cîteva clipe ,ecoul dacă supraviețuiește morții
strigătului,
cu mult mai tîrziu ne auzim pe noi înșine
cînd prozele noastre-s ca și pierdute : „ne auzim
cu întîrziere glasul spre a fi siguri
că am existat și ieri"
Trecutul nu renunță de tot la prezența-i travestită.
Farurile și ochii morților luminîndu-i pe cei vii.
Ceasornicele atît de caraghioase simulează
siguranța de noi și de felia de timp : jucărie inocentă
și tot pe atîta batjocoritoare.
Bietele frunze trimit lumina prin rădăcini
în adînc.

Comedii și petreceri puse la cale
de aer, pămînt, apă și foc. Focul ucide cu încetineală
tresărirea jaguarului din inima noastră.

3

Tot ce se întîmplă într-un cătun
s-a întîmplat și la Stratford și la Los Angeles
Ceața, noaptea și mihnirea sînt egale oriunde
au aceeași dinți măcinînd roca, vîntul și umbra.
Se vietuiește la fel cum se și moare
Se vietuiește la fel cum se și moare.
Vînarea de frate, uciderea de frate sînt puse la cale
la fel în cîmp sau prin oceanul viclean,
aceeași tresărire în caniculă sau în frigul bufonic.
Atîția jaguari înghițiți în pîntecul brizei. Ea
singură-i numără și-i sortează. Frați acum, bastarzi
peste milenii !

Din magaziile chaosului atîția monștri sacri
trimit mesaje : ceață, abur, fum —
spre a le moșteni. Cu asta ne îmbogățim.

4

Spre a nu-i mîhni pe Richard Burton și Peter O'Toole
Să nu-ți lași sfanții pe rafturile cabaretului Voltaire.
doar știi : ca mărarul sînt banii și trupul sfielnic
ca fumul umbrei.
Ce zi subțire precum pulberea oaselor din turnul
Londrei,
atît vestmintele monștrilor sacri cît și tonele de carne
ale elefanților au ajuns o pungă de vînt
dar nu chiar nimică :

viața tocată mărunt și batjocorită
gînd s-a făcut și gîndul imortal se moștenește.

5

Totul a fost spus de la început, acum
și-n vecii-vecilor Descifrăm ce s-a spus,
nu-i tocmai o pomană.
Ceea ce vezi înafară și numești instrument muzical
o sculă, e doar o arătare, el înlăuntru se află
precum vocea umană. Doar vocea nu-i în gură
ci într-un ținut unde nu poate fi găsită niciodată !
Acolo arheologia e zadarnică, intuiția și bănuiala —
în dramatismul lor — încearcă a privi

zadarnic

6

Că se vor naște, unii au prins de veste
cu un ceas mai devreme. S-au gîndit dacă e bine
dacă e rău s-o facă. O alarmă prevestitoare
te pune pe gînduri înainte de a gîndi cu adevărat —
înainte de a gîndi, orice zburătoare o rață sălbatică —
își cunoaște locul așezării sale printre arbori și vînt.
Flerul de a ne găsi un loc de casă depășește cu mult
înțelegerea acelui loc.
E deajuns o clipă pentru așezarea pilonilor vieții tale,
e deajuns o picătură de ploaie ca să-ți ridici ochii
spre comedia norilor,

ca să te înfiori de picătura vieții tale

7

Te minți dacă nu crezi în fragilitate. Tresărirea
ta e un semn al primejdiei de a te ascunde
de tine însuți. Mișcarea unei frunze trezește uneori
cele mai ascunse fibre ale vieții tale.

E deajuns să te privești doar o singură dată
cu al treilea ochi ce nicicînd nu orbește

8

Devii comic — un ghețar în caniculă,
te topești cu încetul, nu prinzi de veste : spuma-i
mult mai tăioasă decît oțelul.
Părinții tăi s-au evaporat,
ai numit asta moarte
și-i doar o tresărire a chaosului,

un pat cosmic —
invelește-i cu o pătură
ei dorm și te visează
ai fost un candid în temerea ta
și vinovat peste măsură
ba chiar zmintit

9

Ca orișicare ființă s-a îmbolnăvit și jaguarul o dată
pachete de mușchi zvîcnind împinși de-un vînt
pe dinlăuntru. O așchie, un șoarec într-o scîrbă
de capcană.
Nătîngii numai în bobîrnace îl țin ură. Bețivii
îi turnară whisky și haraspîncă în urechi
și coada i-o împletiră cu hîrtii și cîrpe. Beliții
îi beliră ochii și-n gură-i puseră un trabuc aprins
și unul mai netot decît netoții, cu un bidon de gaz
îl umezi și cu o cutie de chibrite...

Și tresări cuprins de flăcări, zbură cu aripi mari
cît elefanții și-n zbor grăi precum un monstru sacru :
„Voi reveni și vă voi spune că înlăuntrul meu
e fratele vostru sau poate chiar voi !"

Și-n spaimă ceața mică împietri și de atunci
pe locul batjocorii se văd statui de oameni împietriți —
de vii — netoți, nătîngi și lepre cu risul imortalizat

10

Cine vrea să rontăie ceața, rontăie. Pe patru roți
ceața trece granița trupului. Cine vînează focul,
nătîng mărșăluiește. Focul vînează flacăra, flacăra
vînează ceața, ceața pe sine se vînează. Cine-n abis
seamănă, teamă culege și umbra și-o mănîncă. Și cînd
jaguarul umbra sa vru s-o înghită, el tresări și-n
capu-i
orb flama unei idei pilpîi prima dată. Mintea sa foșni
ca o foaie de hîrtie cînd vîntul o citește.

Cine mărșăluiește doar cu picioarele, spre abis
mărșăluiește

11

Ca să vezi multe întîmplări tăinuite în tine
fără de voia ta, trebuie să nu dormi deloc multe nopți,
ba chiar ani de zile, trebuie să-ți fie rușine
cînd picotești. Cînd prin somn mă privesc și-i privesc
pe cei care s-au jertfit pentru mine, simt în coloana
vertebrală arborele mamelor și taților și unchilor
și mătușilor și verilor și fraților mei necunoscuți.
Să vezi — nu cu firavii ochi — morții care te-au
precedat
și partea lor vie pe care o moștenești. Nu limba
vorbește ci șușotelile dinlăuntru moștenite
prin miile de ani

Singuri culcați goi pe o plită încinsă
plutind într-un Dormitor fără margini

12

Ce cotrobăiți pe acolo și hainele altora
spre potriveală le potriviți ? Contabili măsurînd
trupul himerei ? Spun poate și s-ar putea să mint.
Tresare un grai cu mult deasupra trăncănelii
și batjocorii. Cînd tresărirea ce ne depășește
va să fie, atunci vom grăi printr-o tăcere
ce ține loc vorbirii vinovate ?
De strigi sau umilești sau ocărăști prin vorbe,
cobori printre guzgani și catrafuse și pari
mai mic decît ți-i dat. Cum slujitorii spun poruncă
stăpîne — e-n fire asta poate, dar gîndul nu poate
să se scuture cum praful și glodul de pe încălțări,
că gîndul nu-i o poftă, vezi bine ! Nu-l poți atinge
ca pe-o halcă, mai sus el rînduiește : să dai o explicație
unei năluci, înlăuntru e o ființă dar nu poți
s-o atingi cînd poftă ai.

Ne depășește mult ființa din ființa noastră,
din cînd în cînd tresare vroind să fie
ce încă nu a fost.

13

Lepădarea de sine aduce deseori binefaceri, cum
stăpînirea de sine poate fi batjocorită. În risul
javrelor vagabonde ,mascați cu măști din ciorapi de
damă,
hingheri plătiți belesc elefanții de vii, spre a-l distra
pe nătîngi. Pentru scrumbii și vin hăcuiți pe cei
ce-n șoaptă spun vorbe în doi peri ? Și-n joacă,
femeile mascate în bărbați surîd cu rost, numind
acest dezmăț doar comedie ! E-un joc, că doar trăim
spre-a-i fi copii și voluptatea-nvinsului
e mult mai tare. Și mai puțin bîrfită decît ceața,
aburul și umbra.

14

Chiar dacă rămîn 99 de chipuri de a privi un chip,
salvează-ne pe toți, că toți meritățm. Fiecare zi
o ușă în care bat învingători și învinși.
„Ați greșit ușa ! Nu-i aici casa dumneavoastră,
păreți abătut și ușarnic. Ceața, aburul și umbrele
sînt dinastia pe care mizați, ades împotrivindu-vă
în fața ei cu un comic efort. Toată averea voastră
încape în gura unei furnici."

Dar lasă, nimic nu-i mai trainic decît tăcerea !

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

Aceste rînduri vor apărea după ce scriitorii, strînși pentru cîteva zile la un loc, se vor despărți plecînd pe la mesele lor de lucru. Ce vor face ei odată ajunși ? Vor scrie mai bine! Altfel de ce s-ar mai fi întrunit ? Dacă o „uniune de creație" este imposibilă, creația fiind o chestiune strict individuală, o „uniune de creatori", sindicalizați întru profesionalitate, poate deveni utilă pînă într-atît încît și cei rămași în afara ei, ca semnatarul rubricii de față, se vor îndirji a-și publica volumele spre a pătrunde în rîndurile-i dese. Numai hîrtie să dea Dumnezeu...

Horia Gârbea

ANCA BOGLEA
Fluviul imaginar
Editura Litera

● Prea mulți veleitari văzură lumina neagră a tușului tipografic în proprie regie, ca să nu ne bucurăm că, de la o vreme, *Litera* ne desfată cu volume de poezie peste medie, așa cum este și *Fluviul imaginar* pe care, spre deosebire de Ofelia, Anca Boglea înoată vitejește spre amonte.

Cartea conține doar zece texte, mari ce-i drept, toate rupte în secvențe scurte, numerotate, în fapt zece cicluri de fragmente cu mare autonomie.

O exagerare, întrucîtva naivă, a tonului grav se alătură unor versuri precise, penetrante, cauzînd inegalități ce frapează : „Rășina sunătoare fierbe conturul unei balene cu aripi de liliac, falangă de argint tîrîndu-se prin sare. (? !—n.n.). Ca un prelimbaj al cărnii, plesnitura lalelelor". (!—n.n.).

Complicarea, desigur voită, dintr-o pudoare firească, a comunicării, fragmentarismul programatic, sînt tehnici folosite cu destulă subtilitate. Diferitele părți ale poemelor se armonizează printr-o „lăcuire" cu emoție transparentă, un sentiment irepresibil s-ar zice. Deși elaborate, textele lasă loc unor emanații de candoare care sînt în general binevenite.

Cele mai reușite momente sînt notații scurte, veritabile poeme într-un vers, de cea mai bună calitate : „Sprîncenele suportînd noaptea". Autoarea, conștientă de efectul procedeului, uzează însă prea des de el, greșind uneori. Următorul volum al Ancăi Boglea poate fi așteptat cu încredere.

ARETA ȘANDRU
Podul de vise
Editura Militară

● La doisprezece ani de la debut, Areta Șandru scrie al doilea roman publicînd astfel a șasea carte. Carieră profesionistă, așteptări pe măsură din partea publicului, inclusiv al celui inițiat și blazat, criticii, mă rog.

Așteptările acestea sînt, în linii generale confirmate mai ales că prozatoarea, jurnalista, nuvelista Areta Șandru își alege pentru validarea performanței obstacole mari. Un roman despre contemporani, de dragoste, pînă la urmă, tratat în formă epistolară, confesivă, descriptivă, din perspective diferite, cu personaje realist făcute sută la sută între care cuplul titular Lucian Grama — Lavinia.

Romanciera, trece în viteză prin fazele idilei celor doi, depășește (pe trei sferturi) prejudecățile inerente, și, întorcînd scurt visarea într-o concretețe frustă, plonjează în ambiguitatea finalului culcînd romanul în terenul de țintă.

Aplauzele care pot sublinia cele patru (pe puțin) puncte reușite rămîn la latitudinea cititorului.

O poezie necunoscută a lui D. Bolintineanu

Cercetarea istorico-literară se află permanent în faţa unui cîmp deschis, generator de surprize, explorările întreprinse continuu oferind posibilitatea descoperirii de noi şi noi elemente care contribuie la cunoaşterea mai completă şi mai adîncită a vieţii şi operei scriitorilor din trecut. Atît timp cît ne vor lipsi instrumentele de lucru fundamentale, cum sînt bibliografiile analitice exhaustive, consacrate autorilor şi periodicelor din toate epocile, niciodată nu vom putea avea certitudinea că am epuizat cercetarea şi cunoaşterea tuturor surselor documentare. Astăzi, cînd Revoluţia a înlăturat toate obstacolele care împiedicau cunoaşterea integrală a patrimoniului literar naţional, avem datoria să scoatem la lumină absolut toate componentele operelor scriitorilor clasici, fără a ne mai simţi îngrădiţi de sloganul cenzurii de odinioară care amputa textele clasicilor pentru a nu „supăra“ pe cineva din interiorul ţării sau din afara ei. În timp ce la noi se proceda în acest mod arbitrar, falsificîndu-ne chiar şi istoria, extirpîndu-se îndeosebi textele privitoare la Basarabia, la relaţiile, de-a lungul secolelor, cu Rusia, cu Ungaria, vecinii noştri nici nu se gîndeau — şi, vai ! unii nu se gîndesc nici astăzi — să ne menajeze, să nu ne supere, publicînd tot felul de lucruri, unele de-a dreptul denigratoare şi ofensatoare, la adresa neamului românesc şi a patriei noastre. Astăzi nu mai avem nici o justificare să ne denaturăm istoria şi reflectarea ei în operele scriitorilor clasici.

Din această perspectivă, consider necesar să fie cunoscută şi poezia **De la Tisa pîn' la mare** de Dimitrie Bolintineanu, rămasă uitată, necunoscută, în revista „Atheneul român“, an. I, nr. 10—11, martie-aprilie 1867, p. 357. Cînd am pregătit vol. IV al ediţiei critice **Opere** de D. Bolintineanu, cu care încheiam secţiunea liricii şi în care am inclus, pentru prima dată, un număr de 82 de poezii rămase complet uitate în

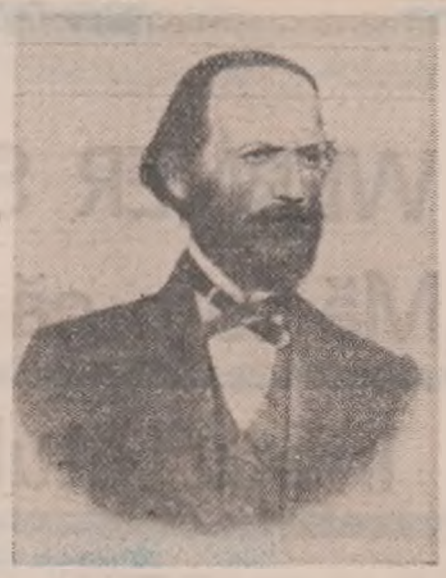

periodicele vremii, mărturisesc că nu am cunoscut această poezie. Cercetările pe care le-am întreprins ulterior în periodicele dintre anii 1848—1872, în vederea alcătuirii volumului de publicistică din ediţia de **Opere**, m-au condus şi la descoperirea poeziei **De la Tisa pîn' la mare**. Apărută în „Atheneul român“ din martie-aprilie 1867, poezia exprima atitudinea scriitorului nostru faţă de dualismul austro-ungar, înfăptuit în acea perioadă, prin care Transilvania era încorporată, samavolnic, între hotarele Ungariei. Poezia reflecta lupta pentru libertatea, unitatea şi integritatea naţională a României.

De la Tisa pîn' la mare

De la Tisa pîn' la mare
E pămînt tot strămoşesc ;
Este-o limbă,-o cugetare,
Este-un suflet românesc.

Cîte spicuri după grîne
Cad sub secerі pe cîmpii,
Au căzut trupuri române
În turbate bătălii.

Dar vezi şi-ale negre cete
Ce plutesc sus pe Carpat !
Sunt tot suflete semeţe
De maghiari ce-am destrupat.

Vezi şi bruma mai roşcată
Peste-al ţării negru lut ?
E ţărina ne-ngropată
De tătari de peste Prut.

Am ucis vrăjmaşi în ţară ;
Cîţi copaci sunt prin păduri,
Cîte frunze sunt în vară,
Noi le-am dat lor lovituri.

Căci românii din vechime
Inimă de foc aveau
Şi în timpuri de asprime,
Toţi, armîndu-se, ziceau :

E mai bine să devie
Ţara un măreţ mormînt,
Decît ea să nu mai fie
Al românului pămînt !

De la Tisa pîn' la mare
Să se facă-un singur stat,
C-o armată mare, mare !
C-un român de împărat !

Poezia merită să fie integrată pe locul cuvenit în ciclul baladelor şi legendelor istorice ale poetului patriot.

Teodor Vârgolici

I. L. Caragiale la Budapesta, în 1909

În toamna anului 1909, Societatea studenţilor români „Petru Maior“ din capitala Ungariei avea un oaspete de seamă, pe I.L. Caragiale. Vizita era urmarea firească a popularităţii sale în mijlocul românilor ca scriitor dar şi ca unul dintre oamenii de cultură ataşaţi luptei pentru libertatea naţională a poporului nostru.

Marele nostru scriitor, observator fără egal al realităţilor şi frămîntărilor din societatea românească, s-a implicat în mişcarea naţională încă de la sfîrşitul veacului trecut. Îl găsim printre participanţii la adunarea de protest din capitala ţării organizată în 1895 pentru a condamna public gestul primului ministru român de a decora pe procurorul maghiar din procesul memorandiştilor de la Cluj. Împreună cu ardelenii aflaţi în România îşi pune condeiul în slujba desideratului de unitate naţională, publică la „Luceafărul“ sibian, iar mai tîrziu la „Românul“ lui V. Goldiş din Arad. Teatrul său jucat în Transilvania îi sporeşte popularitatea, nuvelele şi schiţele sînt reproduse în ziarele ardelene contribuind la înfăptuirea unităţii culturale româneşti, pe urmă a celei politice.

Activitatea sa, apariţiile publicistice, legăturile cu personalităţile româneşti din teritoriile aflate sub dominaţie străină, au deteminat autorităţile poliţieneşti maghiare să-l urmărească cu atenţie în timpul vizitei din octombrie 1909 la Budapesta. O probează ordinul şi apoi raportul trimis ministrului de interne al Ungariei pe care-l publicăm în traducere românească convinşi că pe această cale vom întregi ceea ce se ştia pînă acum despre activitatea politică a marelui scriitor şi cetăţean al acestei ţări.

L. Maior

Preşedenţia Ministerului de interne maghiar nr. dos. 917/1909. Nr. de soluţionare 136.

Către Prefectura poliţiei — Budapesta

Revista românească „Lupta“ nr. 183 comunică organizarea dîncului Clubului (Saskör — Vulturul) de studenţi şi alţi români din Budapesta în cinstea venirii scriitorului român I.L. Caragiale.

Vă solicit ca desfăşurarea acestei întruniri să o urmăriţi cu atenţie şi să întocmiţi un raport detaliat.

Budapesta 1909 oct. 26

Prefectura poliţiei Budapesta
nr. 1927/1909

Către Onor. Ministru de Interne

Privitor la dispoziţia Dvs. nr. 917/26 oct. 1909 privind desfăşurarea dineului românilor şi studenţilor români organizat în seara zilei de 27 oct. a.c. la Clubul Saskör str. Irany nr. 17 sect. IV, dat în cinstea scriitorului I.L. Caragiale, Vă raportez cu respect, următoarele :

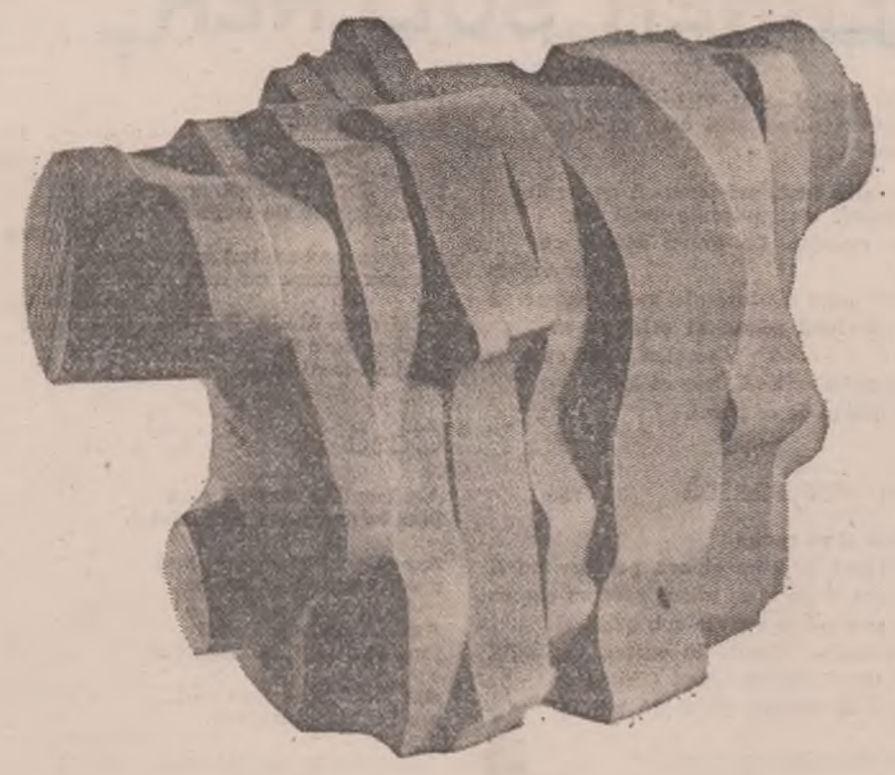

În restaurantul Clubului Saskör (Vulturul) la orele 19,30 s-au adunat pînă la 110 studenţi români şi aproximativ alţi 10 bărbaţi români. După ora 20 a venit I.L. Caragiale, însoţit de V. Lucaciu, deputat parlamentar, Gh. Bîrăuţ şi Vulgariu, redactor la „Lupta“. După îndelungi ovaţii şi urări Caragiale s-a adresat cu următoarele cuvinte :

„Am venit, din patria noastră şi frumoasa noastră capitală, Bucureşti, cu mare bucurie între voi dragi fraţi. Îmi face deosebită plăcere să constat că România nu e numai acasă, dar găsesc aici o mică Românie. Vă mulţumesc pentru ovaţiile călduroase, şi dacă îmi permiteţi, vă voi citi cîte ceva din opera mea. (Aplauze şi ovaţii).

În numele societăţii „Petru Maior“ a luat cuvîntul preşedintele Evuţian Sabin, salutînd pe scriitor cu următoarele cuvinte :

„E o bucurie şi o sărbătoare să te vedem în cercul nostru modest. Nu ne eşti necunoscut, îţi cunoaştem geniul poetic, nobila personalitate şi patriotismul plin de sacrificii.

Ai adus cu tine lumină în întuneric, pentru că în această îndepărtată străinătate — iubita noastră literatură română nu reuşeşte să rupă vălul gros al întunericului — atît de rar răsare pe cerul străin o stea atît de strălucitoare. Te urmărim cu inimă şi suflet, povesteşte-ne de patrie, cîntă-ne cîntece pe care mintea ta luminată le-a născut pe pămîntul patriei dragi“. (Aplauze şi ovaţii prelungite).

După aceasta, Caragiale, în mijlocul unui entuziasm general, a citit versuri şi nuvele satirice.

Aceste producţii n-au conţinut niciun fel de subiecte sau aluzii politice antimaghiare sau antistatale. Au fost în exclusivitate poveşti şi istorioare inspirate din viaţa poporului român.

Caragiale, între timp a băut continuu, aşa că în jurul orei 23 era beat.

Între timp, Crişan Simion a cîntat un cîntec naţional român.

După aceea redactorul Vulgariu a elogiat activitatea literară a lui Caragiale, l-a rugat să facă vizite mai dese la fraţii lui de aici. Aplauze şi ovaţii îndelungate, şi din toate părţile s-a strigat „Să-l auzim pe Lucaciu“. Lucaciu nu a dat curs acestei dorinţe şi nu a luat cuvîntul toată seara.

Primiţi Excelenţă respectul meu,

Semnătură
Prefectul Poliţiei
Budapesta, 1909, oct. 29.

WERNER SÖLLNER:
„Mă tem că eu nu sînt întru totul neamț“

— Werner Söllner, ai făcut parte din grupul de tineri scriitori de la ECHINOX, alături de Eugen Uricaru, Ion Mircea, Ion Pop, Adrian Popescu, Marian Papahagi și ceilalți. Spune-mi cum privești acum, după ce în viața ta s-au petrecut atîtea „mutații“, vremurile acelea, idealurile ECHINOXULUI ?

— Nu privesc înapoi cu mînie, uneori privesc înapoi cu nostalgie și mă afund într-un fond de sentimente echinoxiste, însă nu uit niciodată că experiența echinoxistă nu a fost și nu este, nici în amintirea mea, una de ordin pur sentimental, cu toate că există și latura asta. Experiența echinoxistă a fost pentru mine o experiență de formare estetică, literară, culturală și, în același timp, și una de formare politică. Folosesc acest termen care a fost discreditat profund deoarece cuvîntul nu s-a folosit în adevăratul său sens. Spun că a fost o experiență de descoperire estetică, literară, pentru că la începutul anilor '70, chiar în anul 1970, cînd am venit la Cluj, atmosfera specifică a Clujului și, mai mult, atmosfera specifică echinoxistă in cadrul centrului universitar clujean mie mi s-a părut a fi una de descoperire a culturii, în măsura în care experiența universitară poate însemna și înseamnă, pentru fiecare, o perioadă de îmbogățire culturală. Mai mult, mie mi s-a părut că, de la echinoxiști, chiar de la studenții unei anumite generații, ai cărei reprezentanți i-ai numit, a pornit marea curiozitate de a descoperi ceva ce nu ne era neapărat servit pe tavă de către profesorii noștri.

— Revista ECHINOX a și fost, cred, o școală a acestei descoperiri. Nu doar pentru publicistică, ci și pentru cercetare...

— Evident. Nu degeaba se vorbește, dacă nu mă înșel, în literatura română contemporană, de generația **Echinox,** care are o însemnătate foarte mare pentru literatura română de azi. Dar, ca să revin la latura cealaltă, care pentru mine a fost foarte importantă, deci latura de formare politică, nu în sensul că stăteam și discutam exclusiv politică, ci îmi aduc aminte că discutam cărți, incluzînd ceea ce însemnau acele cărți, ceea ce putea însemna folosirea unei metode estetice și pe un plan politic. Această legătură între politic și estetic m-a influențat foarte tare și sînt convins că aceste lucruri sînt specifice **Echinoxului.** Dacă mă gîndesc la literatura germană din România, există deosebiri între colegii de generație, de exemplu între Richard Wagner, un coleg pe care-l stimez foarte mult, stabilit tot în R.F.G., și scriitorii porniți din școala echinoxistă, scriitori la care elementul estetic era primordial întotdeauna, cînd era vorba de literatură. Iar la Timișoara, unde, puțin mai tîrziu, a apărut „Grupul de acțiune Banat“, elementul politic a fost mai important.

— Mai tîrziu — trecem peste un număr oarecare de ani — ai plecat în Germania. Am să-ți pun o întrebare, poate, dificilă : de ce ai plecat ?

— Este o întrebare într-adevăr foarte foarte dificilă, la care eu însumi am căutat răspunsul ani de zile și nici astăzi nu știu dacă l-am găsit pe cel just. Cert este că un element decisiv pentru mine cînd m-am hotărît să iau un drum nu fără întoarcere ci, cum se vede acum, cu întoarcere întîrziată, un element important a fost cel politic. Mie mi s-a părut, acum opt ani, cînd am plecat, că pentru un scriitor supraviețuirea devine, ca să folosesc cuvinte foarte blînde, din ce în ce mai grea. Nu mă refer la lucrurile aparent banale ca : aprovizionare, cozi, necazuri, nu mă refer nici măcar exclusiv la dulcea cenzură. Nu acestea au fost aspectele principale care m-au deranjat. Ci faptul că era în plină desfășurare atunci acea atmosferă nocivă pentru procesul creator, ca să vorbesc patetic. Aveam senzația că, cu toate încercările mele și ale altora, nu de a ne salva pur și simplu pielea sau de a ne apropia, unii mai repede, alții mai încet de dizidență, ci în încercările noastre de a găsi o formulă cu care să putem continua discuția, schimbul de idei, această atmosferă nu a mai existat ; nu a mai avut loc, după părerea mea, un schimb de idei viu. Sigur că toată lumea era necăjită, toată lumea era tristă sau furioasă, dar, vorba lui Ursachi, nu ne-a ajutat cu nimic... ; motoare, cît de cît, am încercat noi să avem și să le punem în funcțiune, stînd la coadă la benzinăriile spirituale, dar nu ne-a folosit la nimic.

— Începuse deci să fie imposibilă o comunicare spirituală. Te-ai gîndit de ce ?

— Sigur că m-am gîndit. Nu știu dacă fragmentele de răspuns formează un ansamblu concludent și coerent, în orice caz, cîteva din fragmentele acestea de răspuns, pentru mine, sînt următoarele : am constatat, în cercul meu de prieteni, în cercul meu de colegi, la editură, că realul devenise din ce în ce mai puternic, adică tavanul spațiului spiritual în care încercam să trăim cobora din ce în ce mai jos. Sigur că, în spațiul liber, care devenea din ce în ce mai mic, noi, cei care ne aflam acolo, continuam să vorbim, continuam să privim și tavanul și să încercăm, nu numai prin simple vorbe, prin vorbe în van, ci și prin cele reale, ca și acest tavan imaginar să mai coboare. Era o atmosferă închistată, schimbul de idei devenea din ce în ce mai mult, așa cum îl simțeam eu, un incest spiritual ; elementele proaspete, pe care desigur că le poți scoate și din cărți, din lecturi, din posibilitățile de informare, și ele tot mai limitate, lipseau, căci nu le poți scoate totuși pe toate din lectură sau din informație, trebuie să trăiești conținutul ideilor pe care vrei să le descoperi. Or, lucrul acesta devenise imposibil după părerea mea. Și acum urmează un al doilea motiv, pentru mine foarte important. Nu sînt un om care insistă foarte tare pe aspectele naționale ale literaturii, eu cred într-un univers al ideilor, este un termen și ăsta puțin cam discreditat, pentru că într-o dictatură devine foarte la îndemînă să vorbești despre un univers al ideilor în care poți fugi și unde te poți întîlni, pe acel plan, cu altceva.

— Singurul refugiu posibil e acesta, în acele împrejurări.

— Cred că problemele principale ale unui scriitor, à la longue, nu sînt problemele naționale într-un sens mai restrîns al cuvîntului. Există perioade

istorice, faze ale dezvoltării politice, ale dezvoltării sociale, în care marile probleme naționale devin într-adevăr importante și pentru scriitor, dar à la longue, repet, părerea mea este că nu elementul național este cel care-l obsedează pe scriitor, totuși eu sînt scriitor german, eu nu m-am considerat niciodată un scriitor de limbă germană în cadrul literaturii române și asta nu dintr-o desconsiderare a literaturii române, nicidecum, ci ca urmare a faptului firesc că scriu în limba mea maternă, în limba germană și, prin urmare, mă mișc, prin formație, prin educație, prin preocupările intelectuale zilnice, pe plan spiritual, în cadrul culturii germane. Ca atare, ca să discut cu elemente marxiste, mijlocul meu de producție era limba germană. Mă gîndesc, privind înapoi, că alta ar fi fost, poate, situația dacă în perioada aceea, și în cea de dinainte și în cea de după aceea, ar fi fost cel mai firesc lucru de pe lume ca un scriitor german, român, maghiar, să poată călători cînd și cum vrea unde crede el că e de descoperit ceva. Lucrul ăsta nu era posibil, așa că rămînea de ales. Al treilea element din fragmentele acestea de răspuns este următorul, poate puțin surprinzător : eu nu mă pot considera pe mine, în anul 1982, un scriitor urmărit, sigur că și textele mele au fost cenzurate, dar am publicat, am luat premiu la uniune, eu nu mă consider un scriitor persecutat, am fost urmărit ca toată lumea, dar persecutat n-aș putea să spun că am fost.

— Sau : nu mai persecutat decît alții.

— Da. Au început, în anul 1981, chiar să apară și niște semne că această urmărire, egală cu urmărirea colegilor, această persecuție, egală cu aceea a colegilor, ar fi însoțită încet-încet de un soi de promovare necesară politicii oficiale de atunci, o promovare pe post de neamț, cum se obișnuia, ceea ce m-a pus în fața unei întrebări pentru mine însumi. Am întrezărit momentul cînd aș fi fost în fața acestei rațiuni : nemții pleacă, iar cei care rămîn trebuie să ducă mai departe acest mare car cu cinci roți și eu trebuie să fiu o rotiță acolo, să port o răspundere (sună atît de frumos !), adică trebuie să fac o serie de compromisuri de fond sau să formulez o rezistență tranșantă și radicală. Pentru cea din urmă cred că am fost puțin prea las, dar cred că am avut destul curaj să aleg un început nesigur altundeva în locul unei continuări care m-ar fi dus, cine știe, poate pe un fotoliu.

— Fotoliu care, oricum, acum, în zilele din urmă, ți-ar fi fost luat... Cum privești tragedia lui Rolf Bossert, care a făcut, ca și tine, pasul plecării de aici acolo și acolo s-a sinucis ?

— Știu că, după moartea lui Rolf Bossert, au circulat niște zvonuri, au existat niște suspiciuni ; existența acestora mi s-a părut foarte logică, ele trimiteau la ideea că moartea lui nu a fost o sinucidere, ci că ar fi putut să fie vorba de un asasinat sau de o împingere activă spre moarte. Am trăit

Poeme de WERNER SÖLLNER

Scrisoare deschisă

Aud, prietene, că un altul ai fi
devenit, fără să te fi schimbat, dincolo
de
graniță. Că ești deci în
continuare același și că nu mai poți fi
recunoscut sub
ruine.

Văd, prietene, că relațiile
te-au părăsit, însă
această poveste e unilaterală, cum
ai spus tu o dată. Înainte. Pe cînd încă
nu încetaserăm să ne luăm rămas bun.

Simt, prietene, că prietenii tăi
sînt numărați. Desigur, cel care mult
timp
nu aude nimic, ascultă pînă la urmă
ecoul. Strîmbături din morminte.

Gustul, prietene, simt încă gustul
prostiei
și al hîrtiei și al violenței și miros,
prietene, miros știri care nu miros
a nimic.

Mai știu însă, prietene, că un cuvînt
e uneori mai puternic decît cel
ce-l rostește. La dracu așadar cu
mesajele
celor cinci simțuri ale mele, mă-ncred
în serviciul secret al celui de-al
șaselea, acela cu care
mai pot să citesc. Ceea ce tu
nu spui și de ce și cui.

La fereastră

Plouă și ea spune
că plouă precum cineva pe care nu îl
cunosc mîna ei se mișcă precum cineva
pe care nu îl cunosc sub ochii ei
cafeaua se răcește în ceașca vecinului
pe care-l evit de cînd știu cum
trece cu mașina pe lîngă poștaș

Cunosc asta e un sentiment
familiar aș putea să-l
ucid de-aș vrea
cu un sîmbure de măr

Dar petele de vin roșu
de pe fața de masă nu arată oare
ca niște pete de sînge și mi se face
frică
amuțesc vorbesc îmi mișc mîna
precum cineva pe care nu îl cunosc
octombrie
polei deja dimineața și ceață pe cînd
încet se face tîrziu îmi număr
pantofii și cămășile

Casă

Am locuit în această casă
pînă la marginea obișnuinței.

Am mîncat în această casă
pînă la marginea foamei.

Am rîs în această casă
pînă la marginea disperării.

Am iubit în această casă
pînă la marginea urii.

Am vorbit în această casă
pînă la marginea tăcerii.

Dacă nu vreau să mor în această casă
trebuie să trăiesc altfel.

Întrebarea lui Tiresias

Am orbit într-atîta
încît nu mai pot vedea nimic
în această țară, în acest timp
în care trăiesc
în afară de mine.

Prietenii îmi dau curaj : Ce-ți pasă ție,
spun ei, tu ai prioritate la traversare,
porți baston alb, și cînd apoi, scara,
coboară-ntunericul și pentru noi,
tu ne ești călăuza.

Au dreptate ei — orbii sînt
menajați. Astfel mă proiectez și
vorbesc
de fericire, de fericirea de a aduce
laudă copacilor,
anotimpului care, iată, se-arată,
neliniștii împăcate
a norilor.

Și totuși încă mai cred să cunosc și
ceva ce aduce a oameni, încă mai pot
citi scrierea orbilor, încă mai știu că
viața
e frumoasă, mai frumoasă chiar decît
moartea. Și cine știe
dacă e cu adevărat cel văzător acela ce
strigă spre ceilalți :
La orizont pămînt ?

foarte aproape de Rolf ultimele lui șase săptămîni de viață, inclusiv ultima lui zi, și sînt sigur că poetul Rolf Bossert s-a sinucis. Totuși cred că această sinucidere sau momentul sinuciderii a fost ultimul moment dintr-o perioadă lungă, o perioadă ale cărei rădăcini trebuie căutate în împrejurările din care a plecat Rolf împreună cu familia sa. El a fost distrus în acel punct infim, interior, care înseamnă totul pentru un om cu o sensibilitate ca a lui ; a fost o moarte lentă, care a durat ani de zile și un moment scurt, în care s-a produs sinuciderea.

— Ca ziarist vest-german, cum vezi evoluția spre democrație a României, din decembrie și pînă în clipa discuției noastre, 15 martie 1990 ?

— Părerea mea despre această evoluție spre democrație este oarecum diferită de majoritatea părerilor exprimate în presă, la radio și la televiziune în Germania de Vest. Părerile de acolo sînt și ele diferite : sînt unii care privesc foarte foarte sceptic evoluția de aici, unii care zic că F.S.N. nu e nimic altceva decît o emanație a partidului comunist, ba chiar o secție a acelui partid, care în perioada asta de tranziție doar nu își dă cărțile pe față, dar care, în momentul actual, complotează în vederea reinstaurării unui regim totalitar. Există alte păreri conform cărora despre România nu se poate spune absolut nimic și, din păcate, părerile acestea sînt atît de frecvente încît într-adevăr în mediile publice din Germania de Vest la ora actuală se vorbește foarte puțin, relativ puțin despre România. Este și o latură specifică unei prese orientate totuși destul de puternic asupra unor elemente senzaționale, fără de care interesul cititorilor este mai greu de cucerit. Am fost, de la revoluție încoace, în total nouă zile în România, desigur un timp foarte scurt, deși am încercat să-l folosesc cît mai bine, stînd de vorbă cu oameni diferiți, nu numai cu scriitori. Eu nu sînt pesimist. Sînt sceptic, am îndoieli, mi-aduc aminte de perioada de la sfîrșitul lunii ianuarie, cînd și mie multe lucruri mi s-au părut neclare, în legătură în principal cu poziția F.S.N., în legătură cu o nouă lege a poliției, cu măsurile pe care poliția le poate lua împotriva unor demonstrații neautorizate, o lege care, din auzite, mi se pare mult mai restrictivă decît cred eu că ar fi necesar. Totuși nu sînt pesimist, eu cred că oricine din România ca și oricine din lume, dacă ar fi trăit zeci de ani într-un sistem totalitar, ar fi fost nerăbdător să vadă schimbarea de pe o zi pe alta, lucru imposibil. Cred că evoluția României spre democrație va exista dacă societatea românească va continua și va insista asupra formării unei conștiințe politice a fiecăruia. Acest termen a fost și el discreditat de regimul totalitar, dar cred că e timpul să se descopere că e nevoie de o conștiință politică adevărată, de găsirea unor concepte, perspective, să nu reflectăm doar asupra momentului politic, ci să ne spunem părerea în perspectivă. Există destule semne că nu toată lumea se mulțumește cu o critică a momentului. Dacă va fi așa, va fi bine. Dacă politica nu va deveni într-adevăr o cauză publică, în care să se implice un mare număr de oameni (e vorba doar de viața oamenilor) atunci nu va fi bine...

— Ai fost deci în ianuarie, ai venit și în martie, probabil că ai să mai vii, ești acum, din nou, membru al Uniunii Scriitorilor din România, ca pe vremuri. Asta înseamnă ceva pentru tine ?

— Sigur că înseamnă. Înseamnă și faptul că prietenii și colegii nu m-au uitat, deși ar fi avut toate motivele, pentru că opt ani de zile au fost preocupați cu multe alte lucruri, decît cu lectura unor scrisori sentimentale dinspre și cu scrierea unor scrisori spre R.F.G. Înseamnă că prietenii, oameni pe care-i stimez mult, oameni pe care-i iubesc, îmi dau un semn că implicarea mea e, poate, chiar dorită. Vreau să fiu prudent cu o asemenea implicare, pentru că opt ani pentru mine au însemnat, pe de o parte, foarte puțin — îmi redescopăr acum, în aceste zile, anumite stări psihice specifice vieții în România, stări care se nasc din momentele pe care le trăiesc acum...

— Sper că nu spaima...

— Nu... pe de altă parte acești opt ani înseamnă foarte mult, o experiență deosebită și de aceea cred că implicarea mea nu e a omului care dă sfaturi ; cred că este bine să nu exagerez cu propriile mele păreri, ci mai degrabă să însoțesc pe acei care sînt implicați mult mai intens aici. Cu toate acestea nu privesc detașat realitatea românească de acum, de cîte ori deschid televizorul și dau peste o transmisiune directă din parlament renunț la cel mai bun film polițist și mă uit nu ca la o piesă de teatru, ci mă implic. Mă interesează și ce se întîmplă cu scriitorii, cu Uniunea Scriitorilor, mă interesează ce soartă va avea această uniune.

— Ai tradus în germană și ai publicat o carte de poeme ale lui Mircea Dinescu. De ce l-ai ales pe acest poet ?

— Pentru că mi se pare unul dintre cei mai expresivi, dintre cei mai importanți poeți români de astăzi, ca să mă refer numai la poezia sa. Pentru că o cunoșteam, în adîncime cred, încă de pe cînd trăiam în București, pentru că mi s-a părut a-i fi prins structurile și mecanismele intime. De altfel ea a și avut un mare succes în Germania după cum știți și voi.

— Cum privești viitorul tău în literatură, ca scriitor german în Germania ?

— Mă tem că eu nu sînt întru totul neamț. Cel puțin în ceea ce privește exactitatea nemților, de care vorbeai. Am auzit zilele acestea o vorbă care mi-a plăcut foarte mult : trecutul este imprevizibil. Dacă mă vor ține puterile, voi continua să scriu, cred că voi putea să o fac ; principala mea problemă este tentativa de a-mi găsi, regăsi, forma o identitate. Singura modalitate în care-mi imaginez realizată această tentativă este literatura. Mai mult nu pot să spun.

— Îți mulțumesc și îți urez să găsești ceea ce cauți. Să ne vedem cu bine.

Rep.

Salvați

Numele acelora care
ne-au bătut ni le vom aminti
pînă la capătul zilelor.

Fuga noastră o numim
izgonire, ca și cînd am veni
din rai, ca și cînd ne-ar fi rușine
că nu am fost de partea
dușmanilor noștri.

Cît erau de puternici, spunem.
Și cît era de mare frica noastră,
mai mare chiar decît puterea noastră,
argumentăm, ca și cînd încă ar trebui
să ne apărăm.

Ars cu fierul pe fruntea noastră
e semnul rușinos al victimei.

Prin venele noastre curge cenușă.

Poem pentru Brecht și toamna viitoare

Realitatea domnule coleg este uneori
în realitate
ceva ce din auzite ne este atît de
familiar
încît doar gîndindu-ne la ea domnule
coleg timpul
trece mai repede decît arată calendarul
el nu e
decît un simbol al lipsei oricărei
posibilități de a-l schimba domnule
coleg stăm
cu un picior pe tărîmul faptelor iar cu
celălalt pe tărîmul viselor dansăm
tango
cu dialectica este inevitabil ca astfel
să nu ne mai și călcăm pe picioare căci
pînă și
crescătorii de iepuri în foaia lor fac
reclamă
pentru creșterea găinilor de cînd au
înțeles
cît e de necesară schimbarea domnule
coleg realitatea
a căzut în prăpastie și ne întîmpină
acolo
ca pilpîire de vorbe dintr-un alt timp
cînd încă
se iubea altfel decît pe ecran și se
murea altfel
decît în ziar domnule coleg nu ne
plîngem ceea ce se destramă ne ține
aceasta e
singura speranță într-un început în
toamna ce vine
domnule coleg cînd vara va fi trecut și
vom avea în față primăvara viitoare și
iarna pînă atunci
însă vin berzele cu penele lor negre și
albe
ne culeg de pe stradă și zboară în
Africa

În românește de
Victor Scoradeț

radu sergiu ruba

Singur în șifonier

Nu-i fac curte
de teamă să nu stric o prietenie
cu toate că pindesc un moment
favorabil
pe fondul plictiselilor sale
și mingii toate cele treizecișișapte
de pisici
ale prefacerii ei în ființă umană
dar mai ales o stimez
venită cum este direct din neolitic
să-și încerce buzele asupra mea
abia aștept.

Cu ea îmi umplu viața
ca să nu fiu nevoit
să înțeleg ce se întîmplă.
Mie îmi place spațiul verde
din fața blocului
de unde alung copiii micști
ca nu cumva să se sărute
eu ador să păzesc intrările-n
aleea noastră
pe amîndouă deodată
interzicînd sorcovele
confiscîndu-le celor dintr-a VII-a
steaua
eu caut mereu pentru mine în viață
exemple de viață superioare.

Cu ea îmi motivez absențele.
Directorul săpăturilor o cunoaște.
Frumusețea ei nu o dată
a pus în ordine tot șantierul
cu toții mă felicită
căci sînt într-adevăr iubitul ei
cît pentru vălul Mayei

ce bine-ar fi totuși s-avem
un copil !...
Cu el mi-aș motiva neatenția
dreptul de-a nu-mi bate capul
că tot n-aș pricepe
doar mă-nțelegeți
e băiețelul la mijloc
educația lui
viitorul...

Mie îmi plac în continuare treptele
de la intrare
cum tot vor ele să ducă undeva
și ne scot astfel din bloc
eu îl simpatizez chiar și pe cîinele
premiat de la cinci
care nu știe să latre decît la sonerie
aleea noastră în general e plină
de turisme parcate
și ca particular
sînt mîndru de asta-n tot timpul
meu liber.

Cum să am eu copil cu prietena
mea ?
Cum adică ? !
E numai așa...
un fel de a trebălui cu urechea
pe la ce se mai spune
e...
ce mai !
E o prostie.
De fapt eu rămîn același
cu obiceiuri fixe
lăudîndu-mă cel mult că timpiții
mei
sînt mai deștepți ca timpiții
colegului de psihologie
iar acolo la școală fac figură
de medie
între amicul Ispas și amicul Enache
nimic mai mult.

Blocurile din aleea noastră
au toate cîte zece etaje
stau față în față
să ne uităm unii în casele altora
coordonîndu-ne astfel lingurițele
în ceai.
Cînd linguriță mea e pe direcția
acelor de ceasornic
cea a prietenei mele se rotește
în sens invers.

Cu prietenia ei umplu toate razele
cercului.
Salvez aparențe.
Nimic nu înțeleg din tot ce fac.
Ea mă ajută să uit că pe etajera
din baie
chelește încet periuța de dinți
mă-ndeamnă să fluier mai strașnic
în fața deștepților mei
și la intrările-n alee
întotdeauna
cu atenția trează
căci dinozaurul a dispărut
dar șobolanii persistă.

gheorghe iova

Descrierea necesară

Am acest gînd, despre care îmi amintesc că revine, că îndrăgostitul este slab, el este pregătit de dragoste pentru moartea frumoasă, este cel care își bărbierește singur obrazul cadavrului său, își așează cu bună voie trupul în cămașa de sub haină. Femeia iubită îl mîngîie. Ea simte și înțelege dragostea lui, ce este dragostea lui, de ce este atît de mult, ce e el, în această dragoste, uite-o, te prinde și pe partea asta. Este o învăluire simplă, de unități mari. Este și moartea simplă și încheietura mîinii ei. Mîna se înalță la o fandare a coapsei. Iubita este în dans. Ea rîde și vorbește. Nu rîde vorbirea. Nu vorbește rîsul. Și vorbește și rîde. N-ai cum să crezi că te iubește. Știi că este așa, iubita iubește, te află. Să ții minte, trebuie, atît. Stau de asta. Stau de tine. Cît merg pe unde simt că eu. Izbucnești pe toată suprafața ființei mele. O suprafață ostilă imaginației, încurcă locul. Ca un frunziș de frunze prinse una de alta și alta și încă, frunze prinse de frunze. Și vîntul se umflă în ele. Să inunde. să umfle. Aerul, apa. În aerul care izbucnește, strălucește stins picătură cu picătură. Calculez să văd. O văd.

Și ne-am urcat în aceeași mașină, în același sens, să ajungem în piața în care stătuse, locuise pe-acolo fratele meu mai mic, în vremea în care își luase cu el nevasta și copiii și noi îi ajutam, nu putuseră să găsească o slujbă pentru ea. era gravidă. Acolo ajunși, noi doi așteptam din nou. Fumam, ne învîrteam, ne jucam pe verde, treceam strada. fiecare stradă din răscruce. Apoi am făcut gestul de înaltă diplomație să cumpărăm tichete. Aveam să mai mergem, în grup. Ne dădeam vag seama de speranța pe care trebuia s-o avem. Să avem bani, să exploatăm lucrurile mici. Pe cuponul de tichete am dat ultimii noștri bani. Am descoperit un părculeț cu o bancă pe direcția în care dispăruseră ele. Cela avea o prietenă, căutam o cameră pentru orele Ioinei. Numărătoarea inversă era numai o idee. Ceva cu care să comparăm în mare. ce făceam noi în ce ni se întîmpla. Ne relatam întîmplarea cu bătrîna prea bătrînă, întoarsă spre cenușiul ferm al trotuarului, uimirea mea. ..mă ajuți, băiatule", era numai da, eu numai da. da, hai ! Și povestea ei. de multe cuvinte, „numai pînă la stație sacoșa mea e grea, duminica îmi cumpăr o bere, beau din sticla asta o săptămînă". copiii care au uitat-o, că eu sînt un băiat bun, că „nu-i așa". întreba des. confirmam. Foarte murdară. vorbea urît. Și dialoguri cu o altă bătrînă, urîte lucruri, de nimic, că aia bea mult și se ceartă cu ea. n-o s-o mai ierte. Ne îndepărtam, i-am spus lui Gede să se întoarcă. Se sprijinea de brațul meu, mi l-a lăsat să se așeze pe pragul unei uși, clădire veche, ..de-aicea știu". M-am întors, ne-am așezat pe bancă, tocmai veneau, ele trei. În mașina care ne ducea în altă piață, mai mare. mîndri că plăteam drumul, am format două grupuri de sfat. Cu ea stăteam, cu Ioina. Vorbeam de frică de ce mai apărea să simtă. Încă nimic. Aveam grijă să audă Cela vorbe chibzuite, era, cineva mare. unul trecut prin multe, vorbeam vorbe cu greutate, știam să procedez. Am coborît. ne-am așezat lîngă un zid de cărămidă înalt de un metru și ceva, să stăm pe ceva, eu, el și ea, să așteptăm. Cela și prietena ei plecau să aranjeze ceva, era deja timpul ca Ioina să stea în pat. „A început" zice Ioina. Scoate o sută și i-o pune în buzunarul rochiei. Cela poartă un sarafan. Ele două pleacă. Nu mai aveam bani niciunul din noi. Le spun că mai am eu o sută. Ne gîndim să cumpărăm băutură, o să mergem într-o casă. e duminică după-amiază, după-amiaza, duminica, e sărbătoare în puterea cuvîntului. Ne gîndeam la rezistența noastră, la riscul eșecului dacă nu găseam un pat, la puterea noastră. ele puteau să ne înșele, luaseră banii, să nu-i fi dat așa, gîndeam la puterea cuvintelor noastre, cuvinte schimbate, cu Cela era lucrul important, o convinsesem să facă ea totul. Urma să le așteptăm la o oră, în fața unei alimentare. Au fost cîteva minute, am zis să intrăm în alimentară să luăm o sticlă de vodkă. Nu aveau vodkă. Cela și cealaltă erau și ele acolo, cheltuiau probabil proaspăta sută de lei.

Ne-am făcut că nu vedem, am ieșit, le-am lăsat. Ne-am întors la zidul nostru. Imediat au început părerile să se exprime, că n-or să mai vină. Am spus că așteptăm. Să ne gîndim la noi. Să se ducă Gede undeva, pînă nu se închide, să cumpere vodkă. Era cald, în sfîrșit. Cu ea reizbucneau tăcerea comună, zgomotul orașului, dragostea nouă din nou, din cît nou mai are cineva la un moment dat, eu gîndindu-mi în acele zile sfîrșitul, ea cu fenomenul de concepție neconceput de ea, apăsată simplu ; într-un colț inițiat de ființa care cedează, întîlnindu-mă, acolo jos, pe mine, restrîns la ceva, mai puțin decît mijloace. Nu voia să stea sus pe zid, stătea în picioare, m-am cocoțat, îmi prindea genunchii, mă iubea cu pași puțini, ne priveam mult, asta ne bucura de fiecare dată, ne sărutam lung. Pe unul din săruturi apare Gede, pune lîngă noi, pe zid, sticla de vodkă, prin spate, ocolește să apară din față, îl văzusem deja. Avea și ăsta în el o prostie. Era trist, voia să ne înveselească. Strîmb și strîmb. Ea își scosese bascul, mi-l puneam, voiam să și-l pună. Rîdeam, noi. Îi explica, că insolația că sînt pericole. Căldura nu e bună. Am dus-o la umbra unui zid, am văzut chiar acolo un mormînt comun, o cruce mare plină de nume. Ne-am întors, își punea bascul și-l scotea. Un copil de țigani, un băiat cu o femeie, băiatul ne-a strigat după ce ne-a depășit, ne-a strigat nouă că ne iubim, el știa. Am rîs la rîsul lui, visam rouă în soare, era vedenia rîsului nostru. Cînd mă gîndesc cum Iese ea din tăcere, cu vorba sau cu rîsul, am vedenia picăturilor de rouă în lumina soarelui de dimineață, cum ar apărea picăturile strălucitoare, mari, umflate de apă aceste picături, ca o transpirație instantanee pe trupul dragostei mele, îi simt acest trup, o iubesc. Gîndul îl am, eu mă gîndesc. Și cînd, însă și cînd. Gîndesc. Scriu că scriu, că gîndesc. Punctul l-am pus, pun puncte, pun multe virgule. În mulțimea virgulelor e toată beția scrisului. Să ai în vedere că-ți pui cuvintele în clar punînd virgule. că ai grijă de cine te citește punct. Nu vreau s-o iubiți chiar toți. Gede o iubește pentru că-mi simte dragostea. Nu știe ce i se întîmplă, vor trebui multe clarificări. Plus ceea ce este posibil să se facă în om cu clarificări. Să-i explic prietenului ce este cu dragostea lui, să aștept timpul acesta. Așteptăm, trece un scriitor pe care îl recunosc, le spun și lor, îl observă și ei cînd reapare de după camionul care în sfîrșit demarează la timp. Îl cheamă așa, aha. Este

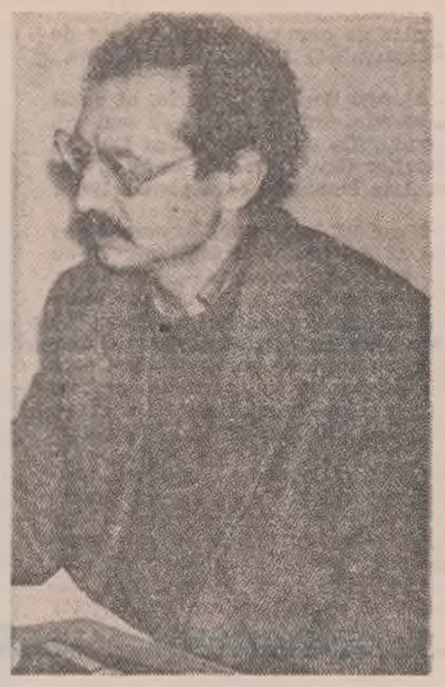

și ea sus, am ajutat-o, mi-a refuzat ajutorul, vrea să știe ceva despre ce mai poate, așteaptă ceva, aștept ce așteaptă ea. Vine acum, ehe, vai, of, deja, trece. Mai am un măr, îl mănînc, trup mult, de fante și buze tăioase, erectilități de atac, mici cărnuri moi, mișcătoare, să te înghită vîscozități calme, tot trupul se desfășoară asupra mărului care plesnește, pîrîie răspicat. Cîștigă un timp lung mîncînd mărul. Cîte un nor apare pe ideea de dinainte, ea are nevoie de protecție, insistă gîndul că nu o pot proteja atît cît imaginez eu protecția pentru ce îmi spun că este ea acum. Nici nu știu cît poate să acopere ființa mea care se descoperă să acopere un front larg, reușește să ocolească odată fața în fapt, amorțită vietate, i se întîmplă să-i mărească pupilele, zile în șir, să-i încetinească brațele, picioarele femeii, încete, acum le dă un balans, încetează, reușesc să ocolesc o dată și încă o dată ar fi să pot. să o ocolesc. încă de cîte ori, ocolind-o să o acopăr, să dispar pe acești pași, să îmi apară în privirea care nu încetează, ea cu imensa tristețe pe care o dezvoltă, sînt sigur că ea face asta. Ea vorbește și îmi descoperă o altă parte, încă mai sînt părți ale mele pe care să mă întorc, cu care mai descopăr răcoarea a ceea ce mă stringe, pe partea asta mai visez o vreme. O visez pe ea, o privesc, îi spun că acum o visez, înțelege că o visez privind-o. O fi ceva. Și asta, acest lucru, ceva ce se întîmplă.

Este o ex-punere adresată. Ție. Mă gîndesc să scriu cu această ocazie, ești tu cu ceea ce dragostea declanșează, susține sau ocolește, textul de lungime medie — me — me —, în clar, în proza visată, de ușurința discretă a lecturii, text pe care de mai mulți ani doresc să-l scriu. Țin minte numele tău, îl pronunț, îmi ofer audiții ale numelui tău. Cînd vorbești sînt buzele tale, este limba ta care sonorizează umiditățile calde, sînt sunete din interiorul trupului, distanță scurtă. Nu trag cu urechea, să că te atrag mie cu urechea, te extrag cu urechea, te audiez. Spune să te aud. Zi, tu !

Duminică, 17

Este verde militar. Veștmînt de pătură, la modă. Femeia tînără înaintează cu tot trupul prin aerul străzii, eram în ceața de acolo, cu mișcări care fac ipoteza unui mediu mai dens decît aerul. Este nu străduința, este multă animație a acestui trup în deplasare. Se deplasează pe picioare. Nu picioarele produc înaintarea. Torsul înaintează cu atacuri de bazin și reveniri ale spatelui, picioarele stabilizează nivelul la care torsul se deplasează. Capul tronează pe acest tors solid în deplasare, nonfuncțional, imaginea de corecție : copil purtat pe umeri, încalecă un gît care dispare între picioare lipite, inanimate. Copilul se leagănă, se răsfață la înălțime, se animă la înălțimea care este anexa părintelui său, copilul și înălțimea sînt la fel anexe ale unui trup la care n-ai decît să te uiți, ăsta își poartă hoitul pe-aici cînd vrea.

Seara

Tocmai i-am spus iubitei, ei îi vorbesc, că este lașitate să ai în dragoste rațiunea de a fi. Este adevărat din puncte de vedere specificabile. Punctul meu de vedere este altul. Spun că am nevoie de gîndurile care mă ajută să-mi întrețin existența, să mă țin în viață. Să nu fac ceva ce ar determina distrugerea, a mea, a ființei, a trupului, a gîndurilor care mă țin în viață. Eu mă țin în viață. Am senzația că lupt. Uneori explic ce fac astfel. Înțelege că lupt ! spun cuiva. Acela zice și el ceva. Acolo. Aici e problema, că există asta, întreținerea propriei existențe. Cîștigi timp, sper să prind momente și ocazii să fac ceea ce aș fi făcut, aș face. Îmi propun să fac ceva, îmi promit, promit că voi face. Gîndul la iubită mă prinde. Mă simt, simt solid dinspre solidar.

Spun că iubesc, mă adresez iubitei. Nimic mai frumos nu am trăit, eu nu am gîndit ceva atît de frumos. Să zici „frumos", să te ia dracul, să repeți, să tot zici. Să stai de partea asta. Îi spun : „iubito, eu sînt îndrăgostitul tău". Surîde și apar cine, știe unde, să revin asupra iubitei. Ea este ființă. Îi spun așa, tot ce descopăr este, confirmă. Este capul femeii, ea mă privește, care se animă de atingeri, mă atinge, atingeri de mine, capul se animă în văzul meu, îmi prinde privirea. Se prezintă cu toatele, parte cu parte. Sînge în tîmplă pe gleznе se revarsă pe umăr, sub piele.

Un text de propoziții care cultivă senzația că întrebuințezi cuvînt cu cuvînt. Ceva care imaginează buricele degetelor. Ceva între pipăit și măsurare. Gînduri care opresc omul, zice stă să chibzuiască. Nu este vorba numai, dacă, de faptul că scriu cu stiloul, că obiectul e prins între degete. Să pui cuvinte. Îl mai pun pe ăsta. Nu se citează, nu se spune cuvîntul care se pune. Mai am cîteva rînduri și gata. Nu pagina, pagina e oricînd gata cînd ai terminat de pus cuvinte. Pagina e reconvertibilă, e convertibilă în pagini, în altă pagină, e pusă în pagină. Sînt unul care dă pagini, spun texte. Așadar cineva. Asta își amintește, spune acum că pe vremea aia voia să se sinucidă, se gîndea. Și, într-o zi, cum într-o zi, care să zică, este o săritură nu un salt, e de aproape, dacă se gîndea că moare, cum într-o zi, într-o zi a cunoscut-o. Fata ocaziona orice impresie, era buluc, fata era într-o situație. De groază, de comă, de toți banii, de moarte. În cîteva zile trebuia să se ducă la școală, începea anul școlar, ea era gravidă în patru luni. Părinții nu știau. Ea fugise de acasă să rezolve asta. Găsise soluția asta ca să rezolve ce avea de rezolvat. Să se ducă la școală așa cum se mai dusese. O însoțea un coleg, la un fost coleg. Care cunoștea pe una. Aia știa pe cineva, o tipă. Tipa cunoștea o doctoriță. Și toți, pînă la doctoriță, și fără tipă, toți prinși între 17 și 19 ani. Se gîndeau să rezolve probleme. Nici urmă de gravitate, teama nu se putea citi. Și apare ăsta cu moartea în el, și, cu el, poate și fără el, se face, lucrul. Omul se simte salvat, ea zice, îi spune lui, că îl salvează și se pornește o dragoste, între ăștia pornește dragostea, este o pornire la cîte porniri să fi avut el și ea. Iar spun, și simt că lumea devine indicibilă. Nu e realism dacă e chiar ce e. Nu e de spus chiar ce e. Și ce e ? Cu asta. Se face și fără. Însă ce o să se spună dacă spun asta. Să se spună dacă spun, spun să se spună ce trage la ce trage, de tras tare, de tras și pe dreapta. Atinge marginea din dreapta și gata, s-a zis, cu el. Care el e ceva de spuse. Deschide gura mare și scoate și limba dacă e de spus, e. Cu această ocazie apare limba erectilă. Am constatat că această erectilitate se datorește poziției, în pronunție, nefirești a limbii. Probabil că numai mi-a venit ideea.

Scriu. Scrisul meu repune fenomenalitatea originară a scrisului, este notare a unei vorbiri. Posibilitățile de notare a vorbirii limitează posibilitatea reproducerii acestei vorbiri la lectură. De fapt, textele mele nu induc gîndul vreunei vorbiri, ele apar ca fenomen pur de scriitură.

„O SCRISOARE" CU CIRCUIT ÎNCHIS

ovidiu verdeș

Ovidiu Verdeș e unul din cei mai străluciți studenți pe care i-am avut într-o deja îndelungată activitate universitară. Mintea sa e în căutare de teme dacă nu secrete, în orice caz greu accesibile, înclinată să lamineze materia luată în studiu în nuanțe infinitezimale și imprevizibile. Locul comun e evitat cu oroare iar ironia are grijă să rămînă inaparentă. (Așa se face că pînă și Lacan devine, în versiunea tînărului comentator, ușor digerabil și chiar sugestiv). Inteligența critică a lui Ovidiu Verdeș nu păcătuiește acum decît prin exces de subtilitate. Mod propriu de a-și trăda — ori asuma — debutul.

Mircea Martin

„Cum ? cum ? cînd ai pierdut biletul, Zoe ?" se agită prefectul ; „Cum ai pierdut-o ? cînd ai pierdut-o ? unde ai pierdut-o ?" îl întreabă Zoe, la rîndul ei, pe Cațavencu „privind pierdută". Evident, dacă întrebările și-ar afla răspuns, pierderea n-ar fi acel hazard ce acționează subversiv asupra personajelor lui Caragiale, obligîndu-le la veșnice reacții întîrziate. Răspunsul nu poate fi însă decît evaziv : „Cînd am plecat de la tine, îl aveam ; cînd am ajuns acasă, nu știu dacă-l mai aveam". Perplexitatea și aberația întrebărilor indică legea unui contratimp radical ca dominantă a universului comic. „Mange ton **Dasein** !" — ar putea răspunde scrisoarea, în chip de semnificant lacanian, „celui care o interoghează". Invocarea de către Zoe pe de o parte a „norocului" iar pe de alta a sinuciderii atestă aceeași strînsă ecuație hazard-necesitate.

Inclus de regulă în dispozitivul farsei, circuitul „scrisorii pierdute" este (des-)considerat în consecință. Analiza se fixează asupra efectelor sale, pierzînd din vedere că este vorba de simple efecte. Doar un „mecanism", în aparență, unde „mîna" auctorială este prea vizibilă pentru ca logica să nu fie aceea a manipulării unor marionete... Și totuși, Caragiale este la rîndul lui depășit de propria „găselniță". Intenționalitatea — prea străvezie pentru a fi dovedită — conduce la altceva : la subinconștientul comediei.

Părînd să circule într-o pură suprafață, ca la șah, pentru a lega și dezlega conflictul grupînd și regrupînd personajele în funcție de „enteres", pentru a transforma inițialul „sau/sau" într-un „nici/nici", scrisoarea suscită ecouri într-o anumită profunzime. Alternativa pe care o desfășoară dezvăluie pe alocuri un nucleu tragic, în măsura în care devine vitală. Circuitul nu epuizează doar combinațiile posibile ci și substanța personajelor astfel încît cortina coboară în final peste un vid. Este, în mod evident, un circuit închis — de la Zoe la Cațavencu, trecînd prin Cetățean, și de la Cațavencu la Zoe, trecînd prin același. Un hazard atît de riguros implică o „economie" (în sens freudian) cu semnificații diferite și paralele față de registrul tematic. Focalizarea atenției asupra acestui drum deplasează scena principală de la chestiunea alegerilor la sfera relațiilor umane, dominată de regulile schimbului și alianței. Ori, aceste reguli se dovedesc mai inflexibile decît opțiunile politice. În această rupere de nivel constă, să zicem, „inactualitatea" lui Caragiale (jenantă într-un moment/context în care lectura politică dobîndește accente atît de sentențioase...) Demistificarea alegerilor lasă să subziste o dublă întrebare — „ce este o scrisoare ?" și „cum circulă ea ?".

Răspunsul nu poate decît să sublinieze tautologia implicată aici, eschivîndu-se. Natura scrisorii este chiar starea ei de circulație permanentă, discontinuitatea „pierderilor" și re-găsirilor întîmplătoare. Esența ei constă în neputința (cuiva) de a o fixa într-un punct al traiectului, de a o folosi într-un scop străin de destinația ei. Dimpotrivă, așa cum arată Lacan, „la Lettre" își relevă strania capacitate de a „determina" personajele în acțiunile, „poziția" momentană și destinul lor (cf. „Séminaire sur 'La Lettre vollée"). O face declanșînd instantaneu între ele relații „imaginare" — proiecții în Celălalt, oglindiri succesive. „Pierdută", deci absentă pe tot parcursul, scrisoarea are, prin cursa de urmărire pe care o inițiază, o eficacitate „simbolică". Ea rezumă funcția teatrului (la care se fac, în text, multiple și deloc întîmplătoare aluzii). Pe „urma" ei, nu e de ajuns să știi că Celălalt știe, trebuie să-l faci să știe că știi că știe ș.a.m.d. : „el (Cațavencu) nu știe că ai plastografia lui... el nu știe că dacă ar veni aici ar scăpa și el și m-ar scăpa și pe mine", îl lămurește Zoe pe Tipătescu. Opozițiile rudimentare ale codului politic sînt anulate în proliferarea unei rețele de ipoteze, anticipări, eventualități nesfîrșite. Limbajul partizan nu este doar condamnat la redundanță, ci și de-jucat prin insinuarea unei retorici sentimentale, patetice, abundînd în clișee și totuși mai bogată în nuanțe.

Faptul că este vorba de „o scrisoare de amor în toată regula" — deci, de „o scrisorică" — nu trebuie nici el pierdut din vedere. Conotațiile sexuale marchează simultan referentul falic („cocoșelul tău") și destinația alienantă a acestuia (proprietate deținută exclusiv de Zoe). Valoarea de obiect (al dorinței) reduce la minimum valoarea mesajului, scrisoarea neavînd în fapt alt conținut decît relația Zoe—Tipătescu, al cărei simbol este. Încă de la început, o Zoe „nerăbdătoare", „sensibilă", care pătrunde pretutindeni „intrînd misterios pe scara din dos" și „ascultă la ușă" este figura feminității. Ea instituie un climat al penumbrei, infinit mai subtil decît discuțiile „politice" ale „bărbaților" din scenă. La vestea pierderii, Tipătescu își învinuiește amanta de „neglijență", „distracție", „nebăgare de seamă", reamintindu-i că e „femeie în toată firea". Vanitatea rănită acuză, ca și gelozia lui Chiriac, indiferența bănuită, pasiunea devenită rutină în gestul de a pierde scrisoarea, așa cum ai pierde" o hîrtie indiferentă, ca un afiș, după ce ai ieșit de la reprezentație". Dincolo de consecințele sociale, reacția trădează în esență complexul de castrare... Alte sugestii de acest gen reperează „locul" de drept al scrisorii printr-un joc de cuvinte. „Am voit să acopăr o rușine care se petrece de atîta vreme în sînul orașului nostru", declamă Cațavencu pe punctul de a dezvălui totul ; în final, spune Caragiale, „Zoe își descheie corsajul, pune scrisoarea în sîn, se încheie la loc", triumfînd asupra agresorului „îngenuncheat".

Privită din acest punct de vedere (al scrisorii), comedia este o comedie a erorilor. Ele se declanșează instantaneu prin încercările personajelor de a descifra, manipula sau ascunde un obiect ce pare a avea funestul dar de a-i „orbi" pe cei cu care vine în contact, de a întoarce planurile pe care și le fac împotriva lor.

Eroarea cea mai grosolană este confuzia materialist-polițienească dintre scrisoare și „hîrtia" respectivă. Îi cade victimă impulsivul prefect care vrea să-l „pună" pe Cațavencu „viu sau mort... la păstrare", ceea ce o apropie pe Zoe de dezastru. Percheziția minuțioasă făcută de Pristanda la locuința lui Cațavencu, dar și subtilitatea închipuită a acestuia din urmă care o ascunde „în căptușeala pălăriei" indică același defect de „optică". Prin ambiguitatea (ubicuitatea) sa, scrisoarea scapă oricărui determinism. Cațavencu ilustrează în egală măsură un al doilea tip de eroare, intuind corect „importanța extremă" a obiectului, dar apreciind natura acestuia ca fiind aceea a unui „document" ; deformare desigur avocățească... El mizează pe vizibilitatea (lizibilitatea) universală a scrisorii vrînd „s-o pună în cercetare, ca s-o vază oricine-o pofti". Dar lucrul nu devine semn decît în urma validării sale de către ceilalți. Intenția sa ar putea fi operativă în condițiile unei opoziții nete între dorință și lege și sub auspiciile unei instanțe morale universale. Dar cum condițiile sînt departe de a fi acestea, tentativa de a dobîndi „o armă politică" eșuează. Cațavencu „vede" doar fața (semnificatul) scrisorii, nu și reversul ei (semnificant). Dovada faptului că scrisoarea nu are un conținut evident — ci de fiecare dată altul, în funcție de receptor — este teoria „plastografiei", fabricată spontan de Trahanache. Acesta decretează că are de a face cu o „imitație de scrisoare" tocmai datorită faptului că „pentru (el) să vină cineva să bănuiască pe Joițica, ori pe amicul Fănică, totuna e". Orbirea soțului înșelat nu este un „orb al găinilor", ci o „politică a struțului" ; altfel spus, ea nu se datorează atît vîrstei, cît „poziției" întemeiate „pe moral și principiu". Să nu uităm că „venerabilul prezident" întruchipează în ecuație Legea. Discreția cu care el bate la ușa soției arată că legea, în situația de față, întreține cu dorința raporturi complexe și paradoxale. Ea o ignoră asimilînd-o tacit pentru a se menține „în vigoare". În interiorul triunghiului conjugal, păstrarea aparențelor îndepărtează orice pericol. Singura amenințare este cea a unui „scandal", dar coerența triunghiului o neagă, transformîndu-l pe Cațavencu în potențială victimă. Căci, din moment ce cuplul Zoe—Tipătescu funcționează într-un soi de inerție a candorii, „venerînd" legea care îl protejează patern, adulterul se ignoră, se „legalizează" sublimîndu-se ca protocol domestic-incestuos.

Singura pentru care scrisoarea are realitate — oferindu-și reversul — e Zoe. Efectul mortal pe care îl produce „pierderea" (înstrăinarea) i se relevă ca figură a Destinului ; „o nenorocire grozavă". Deși compusă din clișee, anticiparea... „cum or să-și smulgă toți ziarul, cum o să mă sfîșie, cum or să rîză" implică în profunzimea fantasmei identitatea dintre scrisoare și propriul corp. „Scandalul" pe care l-ar declanșa publicarea în atmosfera de fanatism al bîrfei din micul oraș de provincie capătă proporțiile unei lapidări de rit ancestral. În scena deliberării sau în cea a „explicațiilor" cu Tipătescu, bovarismul eroinei atinge parcă o statură raciniană. „Ca în fața unei inspirații", confruntată cu iminența morții, Zoe înțelege inconsistența jocului politic : „Trebuie să alegem pe Cațavencu. Nu mai încape vorbă, nu mai e vreme de stat la gînduri". „...și-apoi, mai la urmă, Cațavencu poate fi tot așa de bun deputat ca oricare altul". Este decizia salvatoare prin care, în fond, cîștigă „pariul". Expusă, dorința triumfă paradoxal în momentul în care se identifică cu dorința Celuilalt (desigur, alegerea lui Dandanache pare să conteste această victorie în măsura în care alesul este un Cațavencu „la pătrat" dar o confirmă în realitate pentru că dintre toți el este cel mai puțin o persoană ; el sparge norma comicului atingînd treapta abjecției și grotescului meduzant ; apariția sa domolește micile „pasiuni" nu atît prin imparțialitate, cît prin caracterul de epifanie negativă...).

În progresia piesei, dincolo de răsturnările de situație, se întrevede o inversiune mai subtilă și mai spectaculoasă în același timp. Aceasta are loc la nivelul opoziției naturale „bărbați/femei" care, inițial îngroșată de codul mic-burghez al „onoarei", „respectabilității" („avem ceva politică de discutat între bărbați" ; „de, damele nu înțeleg întotdeauna meritele și calitățile morale ale bărbatului"), e ulterior depășită prin mască. În scena cu Tipătescu, Zoe aplică inițial retorica feminității dezarmate cerînd să fie „judecată", evocînd angoasa prin care trece, dar atunci cînd i se propune soluția romantios-bovarică a fugii împreună își readuce brutal la realitate amantul : „Ești nebun ? dar Zaharia ? dar poziția ta ? dar scandalul...?". Ea transformă șantajul lui Cațavencu în șantaj sentimental îndreptat împotriva lui „Fănică", apoi în amenințare fățișă. Acel „Zoe, Zoe, fii bărbată !", aparent gratuit, semnalizează virilizarea tot mai accentuată a eroinei, dublată de feminizarea simetrică a opozanților. În timp ce Zoe abordează tot mai decisă jargonul electoral („cine luptă cu Cațavencu luptă cu mine", „eu te aleg, eu și cu bărbatul meu", „Vom lupta contra guvernului !" etc.), Cațavencu dă semne vizibile de isterie : „nu înțeleg pentru ce între doi bărbați... să mai încapă astfel de meșteșuguri și rafinării de maniere, astfel de tirade distilate" — îi replică Tipătescu. În final, învins, el „face o scenă" sancționată ca atare de Zoe : „Scoală-te, ești bărbat, nu ți-e rușine ?". Pedeapsa care îi este rezervată — aceea de a conduce banchetul electoral în chip de maestru de ceremonii — deși sublimată, indică precis caracterul asexuat (de măscărici-eunuc) al personajului. Aceste accente confirmă faptul că Zoe este pe punctul de a-și re-încorpora obiectul pierdut al dorinței, de natură, o aminteam, falică.

Dincolo de „justiția poetică" a deznodămîntului (relevată dealtfel de Călinescu), cea de a doua intervenție a Cetățeanului marchează prin evidența unei repetiții coerența secretă a hazardului. Intim corelat scrisorii, acest personaj este sortit să rămînă din perspectiva analizei tradiționale un simplu instrument sau un simbol transparent. În perspectivă „economică" însă, dubla sa calitate de „alegător" și „fost împărțitor la poștie" nu poate scăpa. Pe fondul inocenței (inconștienței) sale, Cetățeanul materializează, personifică chiar circuitul scrisorii, fiind, dacă vreți, o aparență pe care și-o acordă semnificantul. „Turmentarea" promovează o logică impecabilă, o rigoare a codului poștal în care sîntem obligați să vedem supremația sintaxei : „Și de-atunci, care va să zică, eu dau scrisoarea după andresă. Dacă nu găsesc andrisantul, scriu pe ea cu plaivaz «andrisantul necunoscut», ori «nu se află», ori «mort»". Evident, în cazul de față („andrisantul cu domiciliul cunoscut"), el „nu putea" acționa altfel.

Oricît de puțin moral (de automat, de strict profesional), reflexul Cetățeanului exprimă oracular „morala" piesei. Se confirmă astfel, ironic desigur, titlul — o scrisoare este ceea ce, prin definiție, nu poate fi „pierdut". Deturnată, înstrăinată temporar, ea se întoarce după oricîte avataruri la destinatar. Mai mult, acționează malefic asupra celor care vor să intre în posesia ei, așa cum sugerează jocul formelor lui „a pierde" din final : „D-le Cațavencu, ai vrut să mă pierzi pe mine și te-ai pierdut pe d-ta" ; „Mi-ai pierdut scrisoarea (...) ești un om pierdut". În bună tradiție comică, agresorul își însușește această învățătură : „Sunt în adevăr pierdut"...

O întrebare pentru nouăzecișți

— Poezia tînără de azi este „plină" de biografism. Indiferent de vîrsta autorilor, au apărut la noi în ultimii ani multe cărți de memorii sau cărți-jurnale. Masa „anonimă", necunoscută de cititori — „primind" de la *autorul-expeditor* textul puternic biografizat — este parcă invitată să-și transforme „membrii" în *destinatari* direcți, individualizați. Ovidiu Verdeș, ce ne poți spune — în contextul eseului tău de pe această pagină — despre necesitatea cărții de a tinde către modelul scrisorii ? (Cr. P.)

— Oricît de „false". „paradoxale" etc., biografismul, memorialismul, ludicul epistolar se resorb într-un mai general mod fabulatoriu desigur ironic, promovat de așa-numitul post-modernism. Dar nu trebuie uitată diferența față de modelul clasic al confesiunii : anecdota, experiența sînt plasate într-o indeterminare sintactică maximă, figurînd ca fragmente fascinante într-o imposibilă „recuperare" a biograficului. Sau, dacă vrei, tensiunea este mai curînd către rădăcinile „scrise" ale bio-grafiei — engrama, freiajul ca baze ale memoriei — decît către o fidelă „transcriere", cu sens teleologic. Într-o anumită privință, întrebarea ta pune în discuție chiar esența literaturii. Dincolo de ludicul epistolar, gestul prin care cititorul este transformat în destinatar atestă conștiința acută pe care literatura post-modernă o are despre sine ca (fiind inițial) lectură. Familiaritățile față de cititor disimulează riscul. Îmi fabulez biografia și cititorul fiindcă vreau să îi „obiectivez", dar mă trezesc mereu într-o postură tautologică : aceea de lector (la rîndul meu) dependent de Lector, adică de Celălalt. Acest Lector — nedeterminat, tăcut, „absent" — se ascunde în spatele „micului" meu șantaj epistolar. Dacă îl interpelez, individualizez, numesc etc. e semn că trebuie să reduc o tensiune negativă, alienantă. Citindu-l pe Mircea Ivănescu, înțelegi că gesticulația „epistolară" deplînge și mărturisește structura acestei scrieri „găurite" de lectura Celuilalt, a scriitorului deposedat de un text „citit" înainte de a fi produs și expediat... Semnul acestui eșec e chiar necesitatea de a repeta mereu „scrisoarea" ! Dacă „obiectivarea" ar reuși, reușita ar fi echivalentă cu o sinucidere. Iată de ce, rezumînd, cred că literatura începe acolo unde se termină cîmpul scrisorii și că orice suprapunere a lor (retorică) trădează această diferență. (O.V.)

Cumințenia pămîntului (I)

„Cine a văzut-o o dată nu o mai uită. O momîie ciopîrță în piatră care ar închipui o femeie goală ce șade cu adevărat foarte cuminte în capul oaselor cu genunchii și brațele zgribulit strînse, în atitudinea unei ființe cuprinse de frigul eternității, probabil destul de urîtă, cu ochii mici apropiați, de-abia crestați pe o figură asimetrică modelată cu o sugestivă naivitate de primitiv, ochi care nu privesc în afară ci înăuntru, în misteriosul infinit din lăuntru. Ai zice vreo divinitate ciudată găsită sub dărîmăturile vreunui templu antic...". Din 1910, anul primei sale expuneri în public, și pînă în prezent, **Cumințenia pămîntului** a suscitat comentarii extrem de diverse. Dacă Vlahuță, scriind rîndurile de mai sus — unul din cele dintîi texte critice consacrate lucrării — se străduia să tîlcuiască statuia printr-o lectură directă a formei, **mulți alți exegeți de-a lungul** timpului au nădăjduit să-i poată explica geneza identificînd natura ambientului cultural pe care ea părea să îl evoce predominant : folcloric, mitologic, magic, arhaic etc. Prin poziția ei, **Cumințenia pămîntului** îi sugera bunăoară lui Ionel Jianu repaosul țărăncilor române, calmul lor resemnat. Barbu Brezianu o vedea drept o ilustrare a temei „ataşamentului față de țărîna care într-un fel nu este decît trupul strămoșilor". „Imagine a omului generic, scria George Oprescu, și a condiției sale cosmice". Ion Pogorilovschi chema privitorul să și-o închipuie ca pe o imaginară „arcă a lui Brâncuși, tronînd parcă în mijlocul animalelor", simțind **Cumințenia** într-un spațiu al izbăvirii de năpraznа diluviului. Petru Comarnescu și Dan Grigorescu au întrezărit o aluzie la tradiția caloienilor, a păpușilor de lut plămădite de țărani și destinate ritualurilor magice de invocare a ploii. Petru Comarnescu o considera și un simbol al gîndirii incipiente, relevînd surprinzătoarea înrudire a sintaxei plastice reținute de Brâncuși cu cea a statuetelor neolitice — în speță cea a **Gînditorului de la Hamangia** — descoperite de arheologi cîteva decenii mai tîrziu. Nina Stănculescu, la începutul anilor '80, vedea în ea acea „cumințenie a pămîntului dinainte de om, căreia țăranul român îi spune «fire» și căreia i se integrează, ascultînd-o în sfătoșenie și trăgînd-o cu sine în frumusețea tuturor realizărilor sale de artă". Alți autori, români sau străini, au propus raportări la creații analoge stilistic din arta lumii. Fervorii comparativismului îi datorăm, ca rezultatul cel mai notabil, posibilitatea de a aprecia potențiala universalitate a sculpturii. E ca și cum **Cumințenia pămîntului** ar fi putut să se nască oriunde, în orice colț al Terrei. Un bilanț al acestor ipoteze este interesant de reținut prin aria de cuprindere implicată. „Zeițățile Egiptului arhaic și ale Asiriei, nota Dan Grigorescu într-un studiu recent, unele reflexe ale iconografiei indiene și ale celei oceanice (preluată, s-a spus, prin intermediul picturii lui Gauguin), chipuri miceniene și tracice, egeene ,precolumbiene și ale artei negre, toate au fost evocate pentru a încerca să lămurească taina operei brâncușiene...". Barbu Brezianu constata, acum cincisprezece ani, că „nu s-a ajuns încă la elucidarea misterului acestei lucrări", o afirmație ce pare a rămîne valabilă pînă în zilele noastre.

Critica a surprins în mod neîndoielnic o parte din semnificațiile reale ale statuii, fără a izbuti să impună o interpretare hotărîtoare, o imagine a întregului. Inexpugnabila indefinire a **Cumințeniei pămîntului...** Oare Brâncuși a dorit-o astfel? Reiterarea eșecului nu trădează mai curînd prezența vicantă, undeva la temelia demersurilor fondate pe analogii, a unei premise false ? Artistul ce refuzase să îl imite pe Rodin, deși îl admira ca pe un mentor, și aceasta deoarece se simțea a fi el însuși creator, nu se putea lăsa tentat să-i copieze pe băștinașii polinezieni sau africani, la limită nici chiar pe țăranii români, iar dacă ar fi făcut-o, lucrării i-ar fi fost imediat atribuită o măsură de originalitate inferioară celei de care s-a bucurat din prima clipă. „Forma, spunea Brâncuși, ca pentru a sublinia caracterul autocentrat al creației sale, este o monedă pe care fiecare om de geniu o bate cu efigia sa. Cînd moneda reușește ca să circule, scopul artistului a fost atins". Din acest punct de vedere, se poate presupune că Vlahuță identificase dintru început o cale mai dreaptă. Ce avea să fie continuată peste ani, între alții, de Constantin Noica.

Cu scrupulozitatea salubră a filozofului, Noica se întorcea spre analiza lucrării însăși : „Tot ce se află în partea stîngă, notează el, aparține naturii brute și primitivismului. Dimpotrivă, în partea dreaptă a sculpturii totul devine civilizație și umanizare. Părul în stînga pare acela al unei africane, în dreapta al unei pariziene. Ochiul stîng, cu o pată pe pupilă, abea reușește să întrevadă ceea ce îi este necesar unei brute, pe cînd celălalt are o privire perfect umană. Lipsa urechii în partea dreaptă pare a înăbuși zgomotele lumii din afară și este un semn de interioritate al acestei ființe umane. Își ține sînul drept cu mîna stîngă pentru că vrea probabil să îl ascundă. Dacă privim mai bine această figură, vedem că o ciudată devenire o însuflețește, o devenire pe care artistul a știut să o înscrie în mod foarte subtil, fără nici-o deformare sau dezechilibrare în identitatea ei umană". Existența celor două planuri distincte ale sculpturii și relevarea scriiturii „subtile", atente, contrastînd cu aspectul frust al compoziției, constituie observații esențiale. În rest însă, înrudirea morfologică cu idolii arhaici rămîne precumpănitoare, fixînd statuia într-un timp al încremenirilor, străin de orice idee de devenire, în sens ascendent.

La majoritatea analizelor, dialectica argumentării rezervă totuși, surprinzător, prea puțin loc confesiunilor artistului însuși. **„Cumințenia pămîntului,** spusese Brâncuși, a fost încercarea mea de a da de fundul oceanului cu degetul arătător (încercarea de a atinge vechimea, arhaicul), căci mi-a fost prea mare spaima cînd i-am ridicat vălul... Femeia nu trebuie niciodată dezvăluită... Isis trebuia să rămînă acoperită sub cel puțin unul din cele șapte valuri ale frumuseții sale, sub cel al misterului — care îi oferă și prețuirea și nemurirea. **Cumințenia pămîntului** a fost pentru mine ceea ce este cu mult mai adînc femeia, dincolo de psihologia Dumneavoastră". S-ar fi putut rosti artistul cu mai multă claritate asupra intențiilor sale ? Fiecare nou pas era urmarea firească, logică a celui precedent. Doar că pașii erau ai unui uriaș. Dobîndeau sens doar priviți de departe, de sus, ca din zbor. Iar zborul spre care ne îndemna artistul era și o săgetare prin timp. Să ne apropiem cu sufletul curat de **Cumințenia pămîntului,** așa cum te apropii într-un templu de un idol expus în altar, încercînd să răzbatem spre tîlcul statuii : **Femeia veghează imobilă, enigmatică, asemeni parcă unui sfinx, străjuind intrarea spre alte lumi. Poate că ea însăși este poartă și drum pelerinului ce cunoaște parola sacră. Iar ținta pentru cei aleși, încununarea călătoriei, nu pot fi decît ochii, aceia cărora le-a fost dat să vadă adevărul. Spre făptura noastră, hipnotic, de ce caută? De ce ne ține cu priviri de șarpe? De ce ne soarbe osmotic în trupu-i de piatră ?... Rădăcini și ramuri pîine de sevă, cuprindem domnind universul. Vom afla, vom afla izvorul luminii, cu cei ursiți să guste din licoarea vieții. Vom primi botezul țăriei. Vom fi mari... Iată-ne în templu, stînd cu fața îndreptată, rugător, spre statuie, iată-ne în templu. Femeia veghează imobilă, enigmatică, asemeni parcă unui sfinx, străjuind intrarea spre alte lumi.**

Genunchii strîns lipiți ai **Cumințeniei pămîntului** se ridică de-abia pînă la baza sternului, deși la un om normal, așezat într-o postură identică, ei ar trebui să ajungă pînă aproape de umeri. Proporția transgresată resuscită în contemporaneitate imaginile erodate de timp ale totemurilor arhaice. Pură întîmplare, credem, la un artist cu mobiluri estetice eminamente conștientizate; revelatoare însă prin ricoșeu a profundei coerențe semantice a artei primitive. Brâncuși nu imită, din simplă afinitate pentru exotismul auster, idolii cicladici, ci își făurește propriul lui limbaj al formei, descoperind uneori cu uimită bucurie că soluțiile sale fuseseră deja identificate și utilizate fecund de obscuri artiști anonimi cu secole în urmă. Comprimarea liniei picioarelor, mai ales cea a gambelor, creează impresia că statuia este văzută de sus — chiar atunci cînd o privim din față — făcînd-o să gliseze de-a lungul liniilor de fugă ale unui plan oblic descendent și să-și contracteze progresiv, prin contagiune, ansamblul dimensiunilor pe care într-un prim moment le înregistrăm ca monumentale. Făcînd-o, așadar, să gliseze indefinit, poate spre „fundul de ocean" spre care artistul dorise să ne poarte gîndul. Compoziția este probabil rodul unei căutări asidui, meticuloase de elaborare a formei complexe prin articulare judicioasă, la fiecare nivel, a unor elemente marcate semantic pentru a desemna întregul. V. G. Paleolog remarca, de pildă, **sale-**

Brâncuși : «Cumințenia pămîntului»

le late și **sînii nevirginali** ai sculpturii, precizînd : **„Cumințenia pămîntului** este femeie". Brâncuși înscrie atari indicii în construcția statuii, pretinzînd de la noi capacitatea de a le descifra.

Dacă însă mîna stîngă ascunde din pudoare sînul drept, cum presupunea Noica, mîinii drepte, ce susține cotul mîinii stîngi, nu i-ar reveni practic nici o semnificație. La o operă de excepție, ca în cazul de față, faptul este improbabil, căci echivalează cu o scăpare din partea artistului, a cărei consecință directă s-ar traduce printr-o diluare a mesajului general. Vlahuță remarcase pertinent **zgribulirea** brațelor. Nu avem de-a face cu imaginea placidă a unei țărănci ce stă cu brațele încrucișate pentru a încarna — precum ajungea să o declare Noica în urma unei analize etimologico-filozofice a titlului lucrării — o anumită formă a liniștii", specifică spațiului nostru cultural. Ținuta rigidă, nerelaxată a trunchiului, capul retras între umeri, exorbitarea ochiului stîng indică pregnant o stare de acută angoasă, de crispată autodefensiune. Însăși poziția ghemuită a femeii ar putea fi interpretată convergent ca exprimînd o tentativă de apărare în fața unui mediu ostil, prin adoptarea reflexă a unei posturi ce permite minimizarea suprafeței de contact a corpului cu lumea înconjurătoare. Oare bărbia ștearsă a **Cumințeniei** nu este menită să indice un personaj lipsit de voință, iar capul bolovănos o făptură senzuală ? Și de ce am crede, în definitiv, că sculptorul a sfărîmat nasul statuii doar pentru a-i sublinia „vechimea". Cîtă fadă, grosieră naivitate presupune un asemenea joc — de neconceput la un artist de talia lui Brâncuși — din moment ce plăcuța de pe soclu desemnează inconfundabil autorul și opera ca aparținînd lumii noastre. Mutilarea aceasta nu induce mai curînd ideea de ultragiu ? Indubitabil coroborată, de altfel, de izbiturile ce se disting pe fruntea statuii, între sprîncene, mici cratere realizate probabil cu un dorn ascuțit, parabole „plastice" poate, a loviturilor sorții ?

Putem anticipa că nu sîntem confruntați cu o compoziție abstractă, figurînd un personaj anonim. Reperele identificate pînă acum sînt prea concrete pentru aceasta. Să nu ne pierdem răbdarea. Clipa revelației s-ar putea să fie aproape. Cum îndeobște identitatea unui individ se conține condensată în expresia ochilor, este plauzibil ca Brâncuși să fi rezervat redării privirii rolul de a ne dezvălui hotărîtor intențiile sale. Este nevoie să ne eliberăm de complexele de admirație servilă, să imprimăm contemplării noastre candoarea, lipsa de prejudecăți ale copilăriei pentru a realiza neabătut că figura **Cumințeniei pămîntului** este nu doar „destul de urîtă", cum o găsea Vlahuță, ci superlativ pocită, și aceasta în primul rînd datorită ochilor, amplasați unul mai sus și altul mai jos în cuprinsul feței, așa cum nu se întîmplă decît în cazul unui craniu diform, monstruos. Licența de reprezentare îl determină însensibil pe privitor să evite planul frontal al statuii, să prefere anume unghiuri piezișe, capabile să restabilească, aparent, orizontala ochilor. Nu întîmplător fotografii privilegiază în ilustrații semiprofilul stîng. al **Cumințeniei,** ce satisface aproape deplin această exigență. În semiprofilul drept, contrastul dintre ochiul stîng, larg căscat, și cel drept, pare-se pe jumătate sau chiar complet închis, se accentuează și invită la corelarea cu absența urechii drepte. Nu este aceasta o manieră de a preciza că femeia figurată de **Cumințenia pămîntului** aude și vede doar pe jumătatea stîngă ? Că partea stîngă este singura ce trebuie contemplată, deoarece însăși statuia reprezintă... ipostaza stîngă a unui anume personaj de legendă ? La **Capul de fată,** o sinteză de o forță rar întîlnită a fizionomiei tipice a îndărătniciei, a încăpățînării rele, ochiul drept apărea deasemeni închis, în timp ce cel stîng se mijea tăios și rece. Să fie o simplă coincidență ? Am putea presupune că palma stîngă atinge **mărul** sînului drept nu din sfiala castității, ci sub imboldul irepresibil al poftei. Și că, la rîndul ei, mîna dreaptă prinde cotul brațului stîng ca pentru a reverbera, condensînd-o la un dialog al laturilor corpului, ecourile dramei din Eden, a vinovatei solidarizări a lui Adam cu Eva în contra voinței Creatorului. Nimic mai tragic decît imaginea acestei ființe pierdute în solitudinea ei cosmică, nimic mai groaznic decît spectacolul acestui trup împuținat, multiplu stigmatizat pentru a denota faptul prăbușirii noastre din paradisul vegetării naturale. Brâncuși folosește textul mitului ca pe un instrument pentru a cerceta fondul spiritualității noastre. Și cercetînd, ceea ce află îl înspăimîntă. „Femeia nu trebuie niciodată dezvăluită..." De unde această subită teamă ? Cine este această făptură și de ce „prețuirea" pe care i-o acordăm, cum subliniază Brâncuși în mărturia lui, este condiționată de intermedierea vălului protector ? Pentru că, șoptește artistul înfricoșat, ființa de lumină ce va fi alungată din Paradis fiindcă a săvîrșit păcatul trufiei, aceia de a vrea să urce deasupra Atoatefăcătorului, nu este Lucifer ci Eva. Ideea încolțise pentru prima oară în mintea lui încă de cînd lucra la bustul **Orgoliului,** dar devenise de sine stătătoare de abia mai tîrziu : Cumințenia pămîntului „e hîda ce șade sub pămînt și se hrănește din trupurile morților", scria Dr. Alexandru Olaru într-un text datînd din 1969, pe nedrept respins de critică, primul, pe cît se pare, ce prezenta **Cumințenia pămîntului** ca studiu al unui personaj eminamente negative *. **Capul de fată,** atît cît putem judeca după fotografia rămasă, conținea deasemeni, magistral prelucrată, în contorsiunea șerpuitoare a gîtului, balansul și șfichiuirea prin aer ce compun atacul unei vipere. Să nu ne pripim în a-l acuza pe artist de calomnie. Toate atacurile contra femeii semănate cu mai mult sau mai puțină metodă în iudaism, creștinism, islamism, teoriile zoroastriste cu privire la bipartiția Creației între bine și rău, glosele taoiste despre atributele pozitive ale elementelor **yang**-masculine și despre atributele negative ale elementelor **yin**-feminine afirmă de-a lungul mileniilor, cu o cutremurătoare consecvență, același lucru. Brâncuși reconstituie meticulos elementele acuzei, asemeni unui jude nerăbdător să întregească dosarul unui proces, dar pe măsură ce înaintează în lucru începe să se înduioșeze de soarta „vinovatului", de cruzimea pedepselor și escamotează finalul dramatic al osîndirii, transferînd tot discursul într-un limbaj propriu copilăriei : Vedeți voi fetița aceasta ? pare a spune el ca și cum s-ar adresa altor copii pentru a le da o pildă. A fost foarte rea și de aceea a căzut de și-a rupt nasul și și-a umplut fruntea de cucuie. Dacă era ascultătoare, nu pățea nimic și ar fi putut să se joace și ea cu voi. Dar așa, Tăticul ei, ca s-o învețe minte, a urechiat-o, altfel spus i-a rupt urechea și a trecut-o la colț. Și acum, uitați-vă la ea, e... cumințenia pămîntului !

*) „Hîda", după cum se înțelege, nu poate fi decît Moartea. V.G. Paleolog, folosind interpretarea Doctorului Alexandru Olaru, reușea pasul decisiv, să identifice personajul : ar fi vorba, susține el mai întîi, de o stră-străbunică a Evei (sic !). Revenind, în încheierea volumului pe care îl consacră operei de tinerețe a lui Brâncuși, el scrie: „...matca de repulsie a Cumințeniei pămîntului, a făcutului vinovat de durere și de rupere și de desfacere de MINTEA UNIVERSULUI care e cumințenia lumii a fost întruchipată de Brâncuși în aceea a pămîntului". Argumentarea este însă confuză și nu a reușit să se impună.

Matei G. Crăciun

plastică

Între tradiție și avangardă

Puțini artiști au cunoscut încă de la începutul carierei lor recunoașterea publică, așa cum s-a întîmplat cu ceramistul **Costel Badea.** Probabil că și sociabilitatea lui antrenantă să fi contribuit la rapida penetrare în masa iubitorilor de artă a creației, numele său devenind de timpuriu un punct de referință în artele decorative românești contemporane. Să adăugăm la aceasta și laborioasa carieră didactică, grație căreia aveau să se afirme serii întregi de discipoli valoroși, constituiți astăzi într-o adevărată **școală a ceramicii artistice românești.** Dar, cînd vorbim de creația lui Costel Badea, singurul criteriu operant este valoarea. Popularitatea artistului este decisă, în acest sens, de constanța valorică a demersului său creator. Nu face parte din categoria artizanilor prolifici, industrioși. Simțul unicatului ,al operei cu individualitate distinctă este cel ce decide în atelierul artistului. De aceea, cele mai multe dintre lucrările lui Badea au un pronunțat caracter decorativ. Dar nu un decorativism inert, adiacent celorlalte elemente existente într-un ambient, ci unul derivat dintr-un accent incitant, înțeles ca un factor de reordonare estetică a spațiului și a volumelor înconjurătoare. Pentru că, în tot ceea ce are ea mai bun, creația artistului se definește prin originalitatea viziunii plastice, care este una de adîncire a particularităților realului. Formele pe care le imaginează nu contrazic logica universului material existent, dar îl îmbogățesc cu plăsmuiri ale visului, ce dau o vibrație aparte și sensibilă realității însăși. În această **aventură a metamorfozelor continue** rezidă poezia experienței artistice pe care ne-o propune Costel Badea. Spunem aceasta, întrucît în imprevizibila poetică a formelor pare să fie punctul forte al creației artistului. Firește, problemele legate de tehnica modelajului, a glazurării, a arderii pămînturilor și toate celelalte aparținătoare meșteșugului în sine, îngăduie prea puține inovații, deși, și în această privință măiestria artistului, personalitatea lui creatoare își pun pecetea în mod evident.

Este suficient să ne rezumăm, pentru a ilustra asemenea calități, la obiectele concepute de-a lungul carierei sale cu funcție utilitar-decorativă, de la platouri și patere la vaze și aplice ; nu foarte numeroase, dar în module semnificative definind o solidă cultură plastică și o versatilă manualitate în elaborarea formei. Elementele tradiției au fost, în viziunea sa, încorporate în construcții moderne. Calitățile materiei prelucrate, ale lutului, au fost exploatate pînă la maxima lor împlinire într-un contur expresiv. Plasticitatea specifică a pămîntului modelat este pusă în evidență prin intervențiile artistului, accente simple (fracturi, pliuri, aglomerări, suprafețe lise și aspre în alternanțe ingenioase etc.) care sporesc expresivitatea formei și, totodată, decorativismul ei. În acest sens, Costel Badea se dovedește a fi un desăvîrșit mînuitor al secretelor meșteșugului, dublat de un rafinat cunoscător al tradiției ceramice, atît pe filieră folclorică, cît și pe cale cultural-istorică. O atît de bogată și de diversă moștenire artistică (acest meș-

teșug-artă este unul dintre cele mai vechi din istoria civilizației) este prin ea însăși o sursă inepuizabilă de cercetare fertilă, fără de care nici cel mai inventiv spirit nu se poate manifesta în deplină libertate. Iată de ce în creația ceramică a lui Badea rolul fanteziei este, după opinia noastră, semnul unei spiritualități de veritabilă extracție culturală. De aceea, multe dintre lucrările lui din ultima perioadă au consistența construcțiilor baroce din imageriile lui Jeronimus Bosch sau din alegoria cantemiriană a istoriilor ieroglifice. Aici își demonstrează artistul forța de sintetizare expresivă și capacitatea de a unifica tendințe stilistice diferite într-o matcă unică, pe deplin individualizată.

Unde se încheie citatul cultural și unde începe discursul plastic original este greu de delimitat. Dar rezultanta obținută este o creație care răspunde, cel mai adesea strălucitor, unor comandamente estetice de înaltă ținută. Costel Badea dezvoltă, pe acest plan, o miză artistică aflată, deopotrivă, în prelungirea celor mai valoroase tradiții ale genului ,dar și la limita avangardei, de vreme ce obiectul său ceramic, sfidînd parcă propriile-i legi și particularități, aspiră la condiția celorlalte arte surori.

Corneliu Antim

muzică

Patimile după T V R L

Și i-a zis Iisus ucenicului Său : „Deschide-ți ochii și inima, nu mintea"

Răstignirea muzicii pe text.

Așa creștin imperfect cum sînt, mă rog lui Dumnezeu ca textierii de muzică ușoară și compozitorii aferenți lor să nu prindă gust, cum dau semne, pentru zona sacrului. Conservele pe care se află chipul Giocondei ne sînt prea de ajuns.

O Golgotă de sunete. **Pansmusik** de Oskar Loerke descoperit mie prin Ștefan Aug. Doinaș. „El cîntă, lumea, dulcea, vesperala"...

De la extraordinarul Fărcașu la Gheorghe Zamfir și, fără ezitări, înapoi la primul cu regretul că, în ce-l privește pe naistul nostru de azi ajuns și ca „poet" pe la Chișinău, faima a luat-o binișor înaintea „obiectului". Sînt acceptabili, poate, doar cabotinii de geniu.

Tele-revoluționari și tele-credincioși.
Corul Madrigal, cu muzici altădată doar pentru export, ne reînfiază. Ossana — in excelsis — deo —
Sunet fundamental, dezgolit, poros, imens. Clopotele din Dealu Mitropoliei. În apropiere, cordon de soldați care apără — ce apără ? — Centurionii secolului XX.

. . . . . .

Nu-mi amintesc ca Iisus să fi spus vreun cuvînt despre muzică După

. . . . . .

Insomnia de A. Dohotaru (un steag fără stemă ca un giulgiu prea scurt peste amintirea teatrului TV de altădata), **O lacrimă de fată** de Iosif Demian. Secvențe care-mi taie respirația. Șukșiniene. Deci, se poate. Știam că se poate. Și aproape nici un pic de muzică. Am observat abia spre sfîrșit.

„Tot ce apasă trebuie să devină mai ușor, orice corp trebuie să devină dansator, orice spirit-pasăre". (Nietzsche).

Ceremonia sfințirii Ateneului. Și tot ca o oficiere, seara, **Oratoriul bizantin de Paști** de Paul Constantinescu. Ce privilegiu să dispui de voci ca ale lui Gheorghe Roșu și Dan Zancu. În primul rînd ei. Dacă nu m-aș teme de adjectivele mari, aș zice că au fost perfecți. Ca personaje. Cu doar gesturile minime de-a întoarce paginile partiturilor. Cred că am descoperit lumii creștine — și nu numai — o lucrare muzicală ce avea viață lungă.

. . . . . .

Mă obsedează pînă la enervare titlul unei eseu de Doinaș „Logos și melos". Poate prea dulcea eufonie...

Din nou clopotele și poemul lui Poe îmi zăngăne asurzitor ferestrele. Bells bells bells

. . . . . .

O propoziție simplă care pînă nu demult ar fi fost cenzurată: I a biserica luterană, Messias de Haendel a sunat imperfect și sublim. Poate că-i doar un vis, îmi zic și revăd cu spaimă fantomasosie a fostului „conducător".

. . . . . .

...logos și melos...

Nu demult am inventat/scris un cuvînt urît. N-are zi liberă bietul diavol nici în zilele Paștilor ! Mă liniștește gîndul că, dacă e ceva adevărat în voioșenia lui (a cuvîntului), s-ar cuveni, poate, să fiu iertat.

...logos...
Am să-mi interzic citatele —
Voi cita doar din mine
Bells
bells
bells

Valentin Petculescu

t.v.

Viața post — mortem?

Să lăsăm de-o parte surprizele neplăcute ce nu puteau lipsi dintr-un program de „varietăți" cuprinzînd, în trei zile succesive (14—16 aprilie), peste douăzeci de ore de emisie, să uităm dansatoarele în ciorapi negri de mătase și opincuțe (folclor, vezi bine ! de ce nu e consultată, cînd se fac asemenea transmisii, și admirabila specialistă a televiziunii Marioara Murărescu ?), să trecem peste micile triumfuri postume ale *Cîntării României* (ne-am procopsit și cu versuri ale bardului preferat de tiran, stupidul Vasile Militaru) și, nu fără a-i felicita pe realizatorii emisiunilor respective (pe primul loc, din nou, Cristian Țopescu), să ne oprim la două momente în care a strălucit inteligența convorbirilor. Două interviuri.

Cel dintîi a fost acordat, lui Emanuel Valeriu, de către Ion Țiriac. După ce a recunoscut că într-adevăr (intervievatorul avea dreptate) ideea vechiului regim că nici un om nu e de neînlocuit miroase a sînge, Țiriac a ținut să facă precizarea că el însuși, ca sportiv, putea fi totuși înlocuit ; Ilie Năstase, nu, cu nici un chip. Sigur că modestia lui Țiriac e exagerată, sigur că un om și un sportiv ca el a fost și este de neînlocuit în orice țară a lumii, dar fraza sa nu era „jucată", ci — în mod paradoxal — expresia unei mîndrii totalizatoare : Țiriac nu e totuși *numai* sportiv. În sprijinul acestui gînd al său, mărturisit cu onestitate (Țiriac e un as în ce privește bunul-simț) vine și afirmația sa zguduitoare („Cel mai important moment din viața unui sportiv ? Moartea."), afirmație pe care tenismenul a argumentat-o arătînd cît de important este ca, la o anumită vîrstă, cînd epoca marilor performanțe proprii s-a încheiat, sportivul să fie pregătit să-și continue — postmortem — drumul în viață, rămînînd sau nu aproape de terenurile de sport. Ion Țiriac a ales, nu fără a întîmpina piedici, lumea oamenilor de afaceri, iar în momentul în care România de azi a avut nevoie de el, a revenit nu ca un dulce suporter sentimental, dispus să spună vorbe de mîngîiere, ci ca un ins în stare să ajute la redresarea economică a țării sale. El face o observație de psihologie colectivă asupra căreia merită să medităm : „Românul așteaptă ca toată lumea *să-i dea*". Ideea principală a lui Țiriac : România are un mare capital de talente, competențe, ingeniozitate, spirit întreprinzător. Acest capital — și nu, în primul rînd, bunurile materiale — îl pune pe cetățeanul României contemporane în situația ca, la nevoie, să ofere destule în schimb, iar nu să primească la nesfîrșit daruri, a căror valoare e dealtfel relativă. Se cuvine să le spunem *mulțumesc* celor ce ne ajută, dar și ei vor trebui, la rîndul lor, să fie puși în situația de a mulțumi României de mîine.

Cel de-al doilea interviu, înregistrat în urmă cu două decenii, le-a pus față în față pe două femei de aproximativ aceeași vîrstă : Shirley Temple, „copilul teribil" al cinematografului anilor treizeci, Shirley, devenită la vîrsta de 40 de ani diplomată, și pe cea mai inteligentă (la ea, inteligența și umorul erau o formă a unei extraordinare vitalități și a unei solide culturi) reporteră a radioteleviziunii noastre postbelice, mult regretata Catinca Ralea. I-am auzit răsuflarea și mi-am amintit că a murit de astm. Și era încă tînără. Și era atît de deșteaptă, încît grozav îi plăcea să trăiască ; pofta de viață ca formă a înțelepciunii... „Lucrăm mult la O.N.U., spunea doamna Temple, 12—14 ore pe zi". Și rîde. „Trebuie să învățăm să ne comportăm civilizat cu mediul în care trăim", spune fosta actriță. Și rîde. „Mi-au plăcut românii, m-au sărutat pe obraz, m-au strîns în brațe" declară Shirley. Și rîde. Dar cea care lucra 12—14 ore pe zi, cea care știa, ca nimeni alta, să se comporte civilizat cu oamenii între care trăia, cea căreia îi plăcea să fie sărutată pe obraz și să fie strînsă prietenește în brațe nu era ea, camarada perfectă, minunata Catinca Ralea ? O femeie atît de pudică încît se ferea să spună lucruri excepțional de inteligente, ca să nu-și jignească interlocutorii, punîndu-i într-o poziție de inferioritate... Catinca, de care ar fi fost nevoie azi, parcă mai mult ca oricînd. La radio. La televiziune. În lumea scriitorilor (era o strălucită tălmăcitoare din limba engleză). Să ne imaginăm că este, totuși, lîngă noi și — bravînd, așa cum brava și domnia-sa, bătîndu-și joc cu haz de propriile, grave maladii — să rîdem. Cu nostalgie, dar să rîdem. De ce nu există și o floare a rîsului, pentru mormîntul Catincăi ?

Florin Mugur

Tablouri de Joan Miró

cartea străină

Ideologie și sociologie

În cadrul avangardei și experimentalismului italian Edoardo Sanguineti are o autoritate recunoscută și datorită implicării sale teoretice. Revistele **Officina** și **Il Mecatre** pun, la un mod oficial al întregii mișcări novatoare a tinerei generații, problema redefinirii raportului dintre limbaj și internaționalitatea acestuia, adică, altfel formulat, dintre autor și societatea pe care o determină limbajul său artistic.

Oricum, foarte interesant și aparte acest avangardism italian postbelic, de fapt un al doilea „val" de reînnoire a literaturii și ideologiei literare după futurismul marinettian. Poezia în special ia o atitudine cît se poate de provocatoare la adresa societății dar, aici e noutatea, asumîndu-și curajul de a o înfrunta cu armele unui limbaj depoetizat. E vorba însă de o depoetizare programatică, lucidă prin care poetul își asumă „tehnocratizarea" limbajului prin respectarea jocului social-economic și ruptura cu o tradiție prea păstrătoare a contactului cu referențialitatea de tip livresc. Dacă acum putem vorbi de o mimeză, aceasta include în modul cel mai agresiv deliberat raportarea la un mecanism productiv exterior. Este perioada în care literatura italiană (mai precis, poezia) se sociologizează nu atît datorită unei ideologii anume, ci pentru a respecta (imita) „regula jocului". În acest chip se dorea reificarea prin detabuizare a produsului literar căruia i se oferea — și acesta era lucrul cel mai important — șansa de a destrăma un mit și de a recrea o mitologie. Să ne amintim că avangarda noastră, cu mult anticipativă la nivel textual, Ion Vinea exulta la perspectiva unei arte noi și se declara partizan al „industrializării artei" (mai ales într-un vers ca acesta : „...pătrundem în marea fază activistă industrială").

Ideologia e linguaggio (Idcologie și limbaj) este „manifestul" teoretic al lui Sanguineti, un poet și lider de grupare teoretico-poetică, încă destul de puțin cunoscut la noi. Alcătuită din opt studii asupra felului cum reflectă poezia o anumită discontinuitate în continuitatea poetică înțeleasă ca tradiție, cartea lui Sanguineti urmărește recuperarea celuilalt pilon al manifestării artistice care este produsul material în sine.

În analiza poemelor pascaliene, de exemplu, Sanguineti pare a fi avut premiză ideea unui eseu al lui Dilthey **(Poezia ca experiență trăită)** în care se afirmă că actul poetic ar fi condiționat de ceea ce s-a întîmplat înainte ; cu alte cuvinte, tradiția apare drept un adevărat factor formativ pentru orice poet.

Pornind de aici (studiul despre Pascoli e chiar primul) se ajunge mai apoi la concluzia că prin și datorită extremismului său **ideologic**, romantismul dă semnalul ieșirii în lume a limbajului chiar în sensul devenirii acestuia în contingent. Odată cu romantismul războiul celor două „lumi" începuse : o confruntare, în ultimă instanță, între două tipuri de tran-scriere a lumii înseși.

Cam la fel se exprimă și Hugo Friedrich cînd vorbește de poezia modernă ca „romantism deromantizat", iar Sanguineti își motivează aceeași opțiune estetică și printr-o practică poetică în consecință.

Un eseu celebru al lui Edoardo Sanguineti este **Sopra l'avanguardia (Despre avangardă).** Chiar dacă de pe poziții uneori dogmatic sociologizante, relația autor-public și reglarea procesului literar după sistemul inventat de economie (cerere și ofertă) este pusă în termeni transparenți.

Fiind nevoit să se supună gustului public (cererii), autorul face implicit un gest de condamnare estetică a propriei opere. E vorba, firește de o „condamnare" ; depinde de originalitatea expresiei și de dorința sa de a oferi un răspuns cît mai coerent comenzii social. În eseul **Avanguardia, società, impegno (Avangardă, societate, angajare)** Sanguineti pornește de data aceasta de la Walter Benjamin **(Baudelaire și forfota orașului)** spre a lărgi apoi într-un ansamblu mult mai ordonat teoretic empirismul pozitivist sociologului german. Atenția poetului italian se va îndrepta firesc spre definirea avangardei din unghiul complementarității esteticului și funcționalului mercantil. Aproape fără să-și dea seama Sanguineti și prin el avangarda italiană (Pasolini reprezintă o ipostază de-a dreptul dogmatică a sociologismului teoretic) repun în discuție concepte a căror vechime o verifică cel mai bine istoria esteticii. Distincția dintre frumosul în sine și frumosul cu valoare utilitară opera încă din antichitate. Avangardă nu este, așadar, decît o reașezare a conceptelor uitate în miezul disputei pentru întîietate estetică. E neîndoielnic încă o dată că avangarda, dincolo de a fi unul din descendenții romantismului cei mai rebeli, solicită aportul direct al programaticii pentru a descurca mecanismul producerii contractului dintre scriitor și piața căreia îi este destinată marfa sa dar și al producerii actului lingvistic.

Avangarda stabilește prin deturnarea cererii o forță de șoc deosebită de tot ceea ce oferise în genere literatura pînă atunci.

Ca să folosim și un termen care la noi, acum, s-a „clasicizat" cu o rapiditate proprie oricărei folosiri aberante, putem spune că puține estetici poetice au fost în stare să **manipuleze** orizontul de așteptare și acela de lectură al publicului său.

Sanguineti insistă asupra „aventurii" la care se supune de bună voie avangarda. Este o aventură împotriva ordinii prestabilite de estetica veche și de sistemul social nou.

Cum spune Sanguineti : „Neo-avangardele exprimă astfel, n-are importanță dacă în mod tragic sau autoritar, tot mai puternic această fugă înainte către consum : în varianta tragică, în fond, motivul fugii pare a înlocui pe de-a-ntregul tema arhaică a aventurii sau, dacă vreți, îi este varianta potrivită. În acest fel, recursul neo-semantic e bineînțeles stimulat cu energie".

Avangarda își făurește drept obiectiv „demodarea" **muzeului ca instituție inestetică,** ceea ce implică și absența valorii morale. Arta devine imorală și în momentul cînd este muzeificată și, deci, scoasă din circuitul **producției ;** cuvîntul ultim va fi înțeles respectînd întocmai semnificația sa denotativ economică. Dorința verificării produsului artistic apare obligatorie : „Eroismul patetic nu își găsește alt cîmp de luptă unde să se poată exercita mai bine ca în acest muzeu-piață".

Prin conjugarea spiritului pur cu spiritul în acțiune („mercificazione estetica") se naște acea astră nouă la care visează Sanguineti. Ca să ajungă aici a recurs la un soi de dialectică pe care chiar dacă n-o acceptă sub formă teoretică, trebuie pînă la urmă s-o admită din punct de vedere al practicii sale poetice. Și dacă în atragerea spiritului poetic pe tărîmul luciditătii ordonatoare vede Sanguineti singura soluție de a supraviețui a avangardei, înseamnă, totuși că acea „ideologizzazione" nu poate să ducă pînă la urmă — cum s-a și petrecut — decît (tot) un (nou) ermetism.

Florin Berindeanu

Urmare din pag. a 16-a

Cine l-a ucis pe Palomino Molero

— Cine-i ?

— Unul din trupeții de la aviație aduși la Baza aeriană cînd cu ultima recrutare — se însuflețiră trăsăturile bătrînului. El e. Tipul din Piura, care cînta bolerouri.

II

— Cînta bolerouri ? Atunci, trebuie că-i cel de care ți-am zis eu, vere — asigură Fantele.

— Așa-i — încuviință Lituma. Am cercetat și am aflat. El e. Palomino Molero, din Castilla. Numai că asta nu rezolvă chestia cu cine l-a omorît.

Se găseau în circiuma-bar a Haioasei, în apropierea Sălii polisportive, unde se desfășura probabil un meci de box fiindcă pînă la ei ajungeau, perfect clare, strigătele și încurajările suporterilor. Jandarmul venise la Piura profitînd de ziua lui liberă ; un camionagiu de la International îl adusese dimineața și avea să-l ducă înapoi la Talara pe la miezul nopții. Ori de cîte ori sosea la Piura, își omora timpul cu verii Leon-Jose și Fantele — și cu Josefino, un prieten din mahalaua Gallinacera. Lituma și cei doi Leon erau din mahalaua Mangacheria și exista o rivalitate aprigă între „mangacheri" și „gallinaceri", însă amiciția celor patru reușise să doboare stavila aceea. Erau frați de sînge, aveau imnul lor și își dăduseră singuri numele de Neînvinșii.

— Rezolv-o tu și pupi gradul de general, Lituma — făcu o grimasă Fantele.

— O să fie greu al naibii. Nimeni nu știe nimic, nimeni n-a văzut nimic și, culmea ghinionului, autoritățile nu colaborează.

— Cum asta, cînd dintre autoritățile de-acolo de la Talara faci parte și tu, cumetre ?! — rămase nedumerit Josefino.

— Uite cum : locotenentul Silva și cu mine sîntem autoritățile polițienești. Cine nu cooperează, însă, e Aviația. Și întrucît slăbănogul făcea parte din trupele de aviație, dacă ștabii lor nu cooperează, atunci cine **carajo** să coopereze ? — Lituma suflă spuma din paharul lui și trase o dușcă bună de bere, căscînd gura ca un crocodil. Băga-i-aș în mă-sa de criminali. De-ați fi văzut voi cu ochii voștri în ce hal l-au lăsat pe sfrijitul acela, n-ați mai fi acum așa de fericiți, gata să dați iama prin bordel. Și m-ați înțelege cînd vă spun că nu-mi iese din cap imaginea și că nu mă pot gîndi la altceva.

— Ba înțelegem — zise Josefino. Dar nici nu-ți poți petrece toată ziulica vorbind de un cadavru. Mai dă-ne pace cu mortul tău, fie-i țărîna ușoară, Lituma.

— Așa-ți trebuie dacă te-ai făcut sticlete — zise Jose. În meseria asta a ta, dacă muncești te bleștești. Iar tu nu ții la tăvăleală. Un sticlete cum scrie la carte trebuie să aibă o piatră în loc de inimă, să fie o brută dacă-i musai. Pe cînd tu nu ești decît un rahat de sentimental, zău, pe crucea mea.

— E adevărat, asta sînt — recunoscu Lituma, abătut. Nu-mi iese din cap prăpădițul acela și pace. Am coșmaruri, am senzația că-mi smulg unii coaiele, ca lui. Nenorocitul : îi atîrnau pîn' la genunchi, strivite ca ochiurile la tigaie.

— Că doar nu i le-ai atins — rîse Fantele.

— Apropo de boașe, locotenentul Silva și-a făcut cheful ori ba cu grăsana ? — întrebă Jose.

— Chiar, regulatul ăsta ne ține pe toți cu sufletul la gură ! — adăugă Josefino. Zi, bă, a pus-o jos cu fustele-n cap ori încă nu ?

— Da' de unde ; în ritmu-n care merg lucrurile, o să moară fără să-i fi făcut felul — suspină Lituma.

Jose se ridică de la masă :

— Bun, ne ușchim la un film să mai pierdem vremea, pentru că înainte de miezul nopții bordelul parcă-i sală de priveghi. La Variedades dau unul mexican, cu Rosita Quintana. Sticletele face cinste, e clar.

— N-am bani nici de berca asta — zise Lituma. Mi-o pui în cont, da, Haioaso ?

— Să ți-o pună-n cont mă-ta care te-a fătat — îi aruncă Haioasa, de la tejghea, cu o mutră sictirită.

— Știam eu c-așa ai să-mi răspunzi — făcu Lituma —. De-aia te-am provocat, ca să-ți sară mustarul.

— Du-te de-o provoacă pe mă-ta care te-a fătat — căscă Haioasa.

— Doi la zero — se hlizi Fantele. — Avantaj Haioasa.

— Nu te-nfuria, Haioaso — zise Lituma —. Uite-aici, na ce ți se cuvine. Și nu mai pomeni de maică-mea, că sărăcuța a murit demult și e îngropată la Simbilá.

Haioasa, femeie desirată și neplăcută, veșnic posacă, fără virstă, apucă bancnotele, le numără și-i întinse restul, cînd jandarmul, frații León și Josefino dădeau să iasă.

— O întrebare, Haioaso — o zădărî Josefino —. Zi-mi, nici un client nu ți-a spart pînă acum o sticlă în cap pentru felul cum răspunzi ?

— De cînd ești așa curios ? — replică Haioasa, necatadixind să-l privească.

— Apăi, într-o bună zi careva tot o să ți-o spargă în cap, că prea ești simpatică.

— Pun pariu că n-o să fii tu ăla — căscă Haioasa, din nou dindărătul tejghelei, un șir de butoaie cu o blană mare de scîndură deasupra.

Tuspatru Neînvinșii traversară larga întindere de nisip de pînă la șosea, trecură pe dinaintea Clubului albilor din Piura și se îndreptară spre monumentul ridicat în cinstea lui Grau. Seara era călduță, calmă și cu multe stele. Mirosea a roșcovi, a capre, a balegă de măgar, a friptură, și Lituma, neputînd goni din minte imaginea lui Palomino Molero tras în țeapă și căsăpit, se întrebă dacă chiar îi părea rău că s-a făcut jandarm și că nu mai trăia în boemia unui autentic Neînvins. Nu, nu-i părea rău. Deși era departe de-a huzuri la lucru, acum măcar minca în fiecare zi și scăpase de nesiguranța de dinainte. Jose, fantele și Josefino fluierau care mai de care un vals, luîndu-se la întrecere, pe cînd el încerca să-și imagineze accentul legănător, uguitul, contrapunctul și melodia învăluitoare cu care, după spusele tuturor, își cînta sfrijitul bolerourile. La intrarea la Variedades își luă rămas bun de la verii lui și de la Josefino. Îi minți : camionagiul de la International se întorcea, pasă-mi-te, la Talara mai devreme ca de obicei, și el nu vroia să rămînă de izbeliște pe drumuri. Încercară ei să-l ușureze de niscai **soles,** dar nu le merse de astădată.

O porni, de unul singur, spre piața centrală. În drumul său, îl zări după un colț pe poetul Joaquín Ramos, cu monoclu, trăgînd după el de o funie capra pe care o dădea drept gazelă. Piața era plină de lume, ca pentru o defilare cu torțe. Lituma nu-i învrednici cu vreo privire pe trecători ci, grăbit, de parcă s-ar fi dus la o întîlnire de dragoste, trecu de Viejo Puente și o luă spre Castilla. Ideea îi venise și se înrădăcinase în capul lui pe cînd bea bere la Haioasa. Dar dacă doamna nu era acasă ? Dacă, prigonită de propria-i nenorocire, se mutase în alt oraș ?

Dar nu, o găsi pe femeie în ușa casei ei, așezată pe o băncuță în aerul proaspăt al începutului de noapte, strujind de zor niște știuleți într-o albioară. Prin ușa deschisă a căsuței de lut se vedea, în odaia luminată de o lampă cu gaz, mobilierul sărăcăcios : scaune din pai împletit, unele desfundate, o masă, niște tărtăcuțe **porongos** de păstrat apa, o ladă ce ținea loc de bufet, o fotografie în culori, „Sfrijitul", gîndi.

— Bună — zise cu o falsă degajare, protăpindu-se în fața femeii. Văzu că era desculță și că purta aceleași haine negre de-atunci de dimineață, cînd venise la Comisariatul din Talara.

Ea murmură „Bună seara" și îl privi fără a-l recunoaște. Cîțiva cîini numai piele și os se miroseau și mîriiau prin preajmă. Din depărtare, se auzeau vibrînd coarde de chitară.

— Am putea sta de vorbă puțin, **doña** Asunta ? — întrebă, cu respect în voce —. Despre băiatul dumneavoastră, Palomino.

În obscuritate, Lituma deslușì fața brăzdată de riduri și ochii ei mici, aproape complet acoperiți de pleoapele-i umflate, scrutîndu-l cu neîncredere. O fi avut ea oare ochii așa dintotdeauna, sau s-or fi umflat în zilele astea din urmă de-atîta plîns ?

— Nu mă recunoașteți ? Sînt jandarmul Lituma, de la postul din Talara. Cel ce era acolo cînd locotenentul Silva v-a luat depoziția.

Doamna își făcu cruce, mormăind ceva de neînțeles, și Lituma o văzu ridicîndu-se foarte anevoie. Intră în casă tîrînd albioara plină cu boabe de porumb și băncuța. O urmă și, de cum se găsi sub tavanul scund, își scoase chipiul. Îl impresiona gîndul că aceea fusese locuința slăbănogului. Ce făcea el acum nu mai era un demers oficial, comandat de superiorul lui, ci o inițiativă proprie ; spera să nu-și bată cuie-n talpă.

— Au găsit-o ? susură femeia, cu aceeași voce tremurătoare pe care i-o auzise la Talara cînd își făcuse depoziția. Se lăsase să cadă pe un scaun și, pentru că Lituma o privea fără să înțeleagă, ridică glasul — : Chitara fiului meu. Au găsit-o ?

— Nu încă — zise Lituma, amintindu-și. Doamna Asunta o ținuse una și bună, insistase grozav, pe cînd sughița de plîns și răspundea întrebărilor locotenentului Silva, să i se dea chitara pirpiriului. Însă, după ce doamna plecase, nici el nici locotenentul nu se mai gîndiseră la asta —. N-aveți grijă. Mai devreme sau mai tîrziu tot dăm noi de ea, și v-o aduc eu cu mîna mea.

Ea își făcu iar cruce și lui Lituma i se păru că îl gonea dinaintea-i, exorcizîndu-l ca pe un duh rău. „Îi reamintesc nenorocirea", gîndi.

— El vroia s-o lase aici, dar eu i-am zis ia-o cu tine, ia-o — o auzi psalmodiind, cu gura în care abia de-i mai rămăseseră doi sau trei dinți —. Nu, mămico, la Baza aeriană n-o să am timp să cînt cu ea, și nu știu de-or avea acolo vreun dulap unde s-o țin. O s-o las aici, o să cînt la ea cînd oi mai veni la Piura. Nu, nu, băiete, ia-o, o să te simți mai bine ăvînd-o cu tine, acompaniindu-te cînd vei cînta din gură. Nu te lipsi de chitara ta la care ții ca la ochii din cap, Palomino. Vai, vai, vai, băiețel, băiețel, săracutul de tine. Ay, ce ți-au făcut turbații.

Izbucni în plîns, și lui Lituma' îi păru foarte rău că venise să-i scormonească femeii prin cele mai crîncene amintiri. Bîlbîi cîteva cuvinte de mîngîiere, scărpinîndu-se pe git. Ca să facă ceva, se așeză. Da, fotografia era a lui, la prima comuniune. Privi atent fețișoara prelungă și colțuroasă a tîncului brunet, cu părul frumos pieptănat, îmbrăcat în alb, cu o

lumînare în mîna dreaptă, cu o carte de rugăciuni în stînga și cu o bucățică de pînză sfințită, scapular, pe piept. Fotograful îi rumenise obrajii și buzele. Un copil scarandiv, cu fețișoara în transă, de parcă l-ar fi văzut pe Pruncul Iisus.

— Încă de pe atunci cînta minunat — scînci **doña** Asunta, arătînd fotografia —. Părintele Garcia pe el îl punea să cînte, din tot corul, singur-singurel, și la liturghie lumea îl aplauda.

— Toți zic c-avea un glas de aur — comentă Lituma —. C-ar fi ieșit din el un artist de frunte, unul din cei ce cîntă pe la radio și fac turnee. Toți zic la fel. Artiștii n-ar trebui să facă armata, ar trebui să fie scutiți.

— Palomino nici nu trebuia să facă armata — zise doamna Asunta —. Era scutit.

Lituma căută să-i vadă ochii. Doamna își făcu cruce și se porni din nou pe plîns. În timp ce o auzea plîngînd, Lituma observa insectele ce roiau în jurul lămpii. Erau cu zecile, se repezeau beziind și se izbeau de sticla fierbinte, iar și iar, încercînd să ajungă la flacără. Doreau să se sinucidă, toantele.

— Vraciul mi-a zis că de-or găsi-o, îi vor găsi și pe ei — scînci **doña** Asunta —. Ăi care au chitara lui, ăia l-au omorît. Ucigașii ! Ucigașii !

Lituma făcu da din cap. Îi venea să fumeze, dar a-și aprinde o țigară în fața ei, înaintea durerii ei, i se părea o gravă necuviință.

— Fiul dv. era scutit de serviciul militar ? — întrebă timid.

— Fiu unic de mamă văduvă — recită **doña** Asunta —. Palomino era fiu unic, ăilalți doi mi-au murit. Scrie în lege.

— E adevărat, se comit multe abuzuri — Lituma se scărpină iar pe gît, convins că va reîncepe plînsul —. Vasăzică n-aveău dreptul să-l ia ? Ce mai încălcare a legii ! Dacă nu-l luau, trăia și-acum, cu siguranță.

Doña Asunta neagă, ștergîndu-și ochii cu poala rochiei negre. În depărtare se auzea neîntrerupt zvonul coardelor de chitară, și lui Lituma i se năzări deodată fantastica idee că cel ce cînta, acolo pe întuneric, poate pe malul riului, privind luna, era slăbănogul, costelivul, „el flaquito".

— Nu l-au luat, s-a dus voluntar — se tîngui **doña** Asunta —. Nimeni nu l-a obligat. S-a făcut aviator pentru c-așa voia. Și-a căutat singur moartea ; și-a făcut-o cu mîna lui.

Lituma rămase înmărmurit, privind-o în tăcere. Era o femeie scundă, picioarele ei desculțe abia de atingeau pămîntul.

— A luat autobuzul, s-a dus la Talara, s-a prezentat la Bază și a zis că vroia să-și facă serviciul militar la Aviație. Sărăcuțul ! Și-a căutat moartea, **señor**. El singur, el singurel. Bietul Palomino !

— Și de ce nu i-ați povestit asta locotenentului Silva, la Talara ? — zise Lituma.

— Păi ce, m-a întrebat ? Eu, ce-am făcut a fost să răspund la întrebări.

Așa era. Întrebări peste întrebări. Dacă Palomino avea dușmani, dacă fusese amenințat, dacă îl auzise certîndu-se sau îl văzuse bătîndu-se cu cineva, dacă știa pe cineva pornit să-i facă rău, dacă îi zisese că vrea să fugă de la Bază. Doamna răspunsese docil la toate întrebările : nu, niciodată, nimeni, niciciînd. Însă, ce-i drept, locotenentului nu-i dăduse prin cap s-o întrebe dacă pirpiriul fusese recrutat prin tragere la sorți sau dacă plecase voluntar.

— Adică îi plăcea viața cazonă ? — se mira Lituma. Ideea pe care și-o făcuse despre cîntărețul de bolerouri era, prin urmare, falsă.

— Asta nu pot înțelege nici eu — hohoti deznădăjduită **doña** Asunta —. De ce-ai făcut una ca asta, băiete ? Tu, aviator ? Tu, tu ! Și tocmai acolo la Talara ? Avioanele se prăbușesc, vrei să mor de frică ? Cum ai putut face așa ceva, fără să mă-ntrebi ! Fiindcă dacă te-aș fi întrebat mi-ai fi zis nu, mămico. Și totuși de ce, Palomino ? Fiindcă trebuie, orice-ar fi, să mă duc la Talara. Fiindcă-i ceva pe viață și pe moarte, mămico.

„Mai degrabă pe moarte", gîndi Lituma.

— Și de ce era pentru fiul dv. ceva pe viață și pe moarte dusul la Talara, doamnă ?

— Asta n-am aflat-o niciodată — se închină a patra sau a cincea oară **doña** Asunta —. N-a vrut în ruptul capului să-mi spună, și s-a dus cu secretul lui la cer. Ay, ay ! De ce mi-ai făcut tu asta, Palomino ?

O căprița cenușie, cu pete albe, băgase capul în odaie și se uita la femeie cu ochii ei mari și milоși. O umbră trase de ea, de frînghiuța de la gît, și o făcu să dispară.

— S-o fi căit el destul de repede, după înrolare — fabulă Lituma —. Cînd și-a dat seama că viața cazonă nu era nici pe departe trai pe vătrai, chefuri și femei pe toate drumurile, cum își făcuse poate socoteala. Ci altceva, cu totul altceva, mult mai neplăcut. Și-atunci, s-o fi săturat și a dezertat. Asta, măcar, îmi intră în cap, asta pot înțelege. Dar ce nu-mi intră în cap e de ce l-au omorît. Și încă atît de barbar.

Gîndise cu voce tare, dar **doña** Asunta nu părea să fi băgat de seamă. Așadar se înrolase ca să plece din Piura, dintr-un motiv ce era pentru el o chestiune pe viață și pe moarte. Cineva l-o fi amenințat aici în oraș și s-o fi gîndit că va fi în siguranță acolo departe, la Talara, într-o Bază aeriană. Dar n-a rezistat la genul de viață militară din interiorul Bazei și a dezertat. Și-atunci cel sau cei de care se ferise pînă atunci și se pusese la adăpost, l-au găsit și l-au omorît. Dar de ce așa ? Trebuia să fii nebun sau monstruos constituit ca să torturezi în halul acela un băiat ce-abia ieșise din adolescență. Mulți însă intrau în armată pe motive sentimentale, e și ăsta un adevăr. Să-l fi determinat la înrolare o deziluzie din amor? Tot ce se poate : s-o fi îndrăgostit nebunește de vreo fîșneață care l-a perpelit la foc mărunt dîndu-i iluzii și păcălindu-l, sau înșelîndu-l cu altul, și-atunci, amărît, cu inima friptă, o fi luat hotărîrea să plece departe. Unde ? La Talara. Cum ? Făcîndu-se aviator. Ipoteza i se părea în același timp și în egală măsură posibilă și imposibilă. Se scărpină din nou pe gît, enervat.

— Dumneata de ce-ai venit la mine acasă ? — îl înfruntă **doña** Asunta deodată, cu bruschețe.

Se simți surprins pe picior greșit. De ce venise, chiar ? Așa, aiurea, din pură curiozitate nesăbuită.

— Ca să văd dacă nu mă puteți pune pe o pistă oarecare — se bîlbîi.

Doña Asunta îl privea dezgustată și jandarmul gîndi : „S-a prins c-am mințit-o."

— Nu m-ați ținut peste trei ore, acolo, făcîndu-mă să vă zic tot ce știam ? — murmură ea, îndurerată —. Ce mai vreți ? Ce mai poftiți ? Credeți, poate, că eu știu cine mi-a omorît fiul ?

— Nu vă supărați, doamnă — se scuză Lituma —. Nu vreau să vă amărăsc, uite plec. Vă mulțumesc mult că m-ați primit. Vă vom da de știre, de cum vom afla ceva.

Se sculă în picioare, șopti „Noapte bună" și ieși, fără să-i dea mîna, temîndu-se că **doña** Asunta îl va lăsa cu ea întinsă. Își trînti chipiul anapoda pe cap, fără să-i mai pese cum îi șade. După cîțiva pași mari și pripiți pe prăfoasa străduță Castilla, pe sub stelele perfect vizibile și nenumărate, se mai înseninâ la chip. Nu se mai auzea chitara din depărtare ; ci numai voci țipăcioase de copii

mici, bătîndu-se între ei sau jucîndu-se, tăifăsuiala familiilor așezate pe scaune în pragul caselor și unele lătrături. Ce-i cu tine ?, gîndi. Ce te pierzi așa cu firea ? Bietul pricăjit. N-o să redevină un adevărat fiu al Mangacheriei, cum era înainte, pînă n-o înțelege cum de pot exista pe lume oameni atît de ticăloși. Cu-atît mai mult cu cît, oricum ai întoarce și-ai suci afacerea asta, victima părea să fie un flăcău la locul lui, cumsecade, incapabil să facă rău unei muște.

Ajunse la Viejo Puente și, în loc să-l traverseze ca să se întoarcă în oraș, intră la Ríobar, local construit din bîrne chiar pe schelăria străvechiului pod ce unea cele două maluri ale riului Piura. Își simțea gîtlejul aspru ca șmirghelul. El Ríobar era pustiu.

De cum se așeză pe taburet, se apropie de el Moisés, proprietar și chelner în același timp, om cu niște lungi urechi în formă de clopoței. Îi se zicea Dumbo.

— Nu mă pot obișnui și pace să te văd în uniformă, Lituma — glumi, întinzîndu-i un suc de fructe **lúcumas** —. Parc-ai umbla costumat. Da' unde-ți sînt Neînvinșii ?

— S-au dus la un film mexican — zise Lituma, bînd cu lăcomie —. Eu trebuie să mă-ntorc la Talara, zor-nevoie.

— Împuțită treabă, aia cu Palomino Molero — zise Moisés, oferindu-i o țigară —. E adevărat că i-au tăiat coaiele?

— Nu i le-au tăiat, i le-au smuls sălbatic — murmură Lituma, dezgustat. Era primul lucru pe care vroiau să-l știe toți. Acu' te pomenești că și Moisés se-apucă să facă glume timpite pe socoteala fudulиilor băiatului.

— Păi, tot aia e — Dumbo filfîi din urechile-i enorme, ca din aripile unei insecte uriașe. Pe deasupra era năsos și-avea și bărbia protuberantă. Un fenomen, nu alta.

— Tu l-ai cunoscut pe băiatul ăsta ? — întrebă Lituma.

— L-ai cunoscut și tu, sînt sigur. Nu ți-l amintești ? Albii îl plăteau să le cînte serenade. Îl puneau să le cînte la petreceri, la procesiune, la Clubul Grau. Cînta ca un nou Leo Martini, mă jur. Trebuie să-l fi cunoscut, Lituma.

— Toți îmi zic același lucru. Frații Léon și Josefino povestesc că eram împreună la Haioasa într-o noapte cînd l-au pus să cînte. Dar nu-mi amintesc, fir-ar să fie.

Făcu ochii mici și încă o dată, trecu în revistă seria de nopți întru totul asemănătoare, petrecute în jurul unei măsuțe de lemn pline de sticle, cu fum ce înțepa ochii cu damf de alcool, cu voci sparte de bețivani, cu siluete confuze și corzi de chitară întonînd valsuri tipice și **tonderos**. Distingea el oare, sforțîndu-se, în gloata pestriță a acelor nopți, vocea juvenilă, bine timbrată, mingîietoare, ce îmbia la dans, la strîngerea în brațe a unei femei, la susurarea în auzul ei de lucruri tandre ? Nu, nu-i apărea nicidecum în amintire, oricît s-ar fi străduit. Verii lui și Josefino se înșelau. El nu fusese de față, el nu-l ascultase cîntînd niciodată pe Palomino Molero.

— S-a aflat cine sînt asasinii ? — zise Moisés, lepădînd fum pe nas și pe gură.

— Nu încă — zise jandarmul —. Dar tu, îi erai prieten ?

— Venea uneori să bea un suc — replică Moisés —. Nu s-ar putea spune c-am fost cine știe ce prieteni. Dar stăteam de vorbă, de una de alta.

— Era vesel, vorbăreț ? Sau dimpotrivă, posac și antipatic ?

— Era tăcut și foarte timid — zise Moisés —. Un romantic, un fel de poet. Păcat că l-au recrutat, unul ca el nu putea decît să sufere de pe urma disciplinei din cazarmă.

— Nu l-au recrutat, era scutit de serviciul militar — zise Lituma, savurînd ultimele picături ale sucului de **lúcuma** —. S-a prezentat voluntar. Maică-sa nu pricepe de ce. Eu, cu-atît mai puțin.

— Astea-s procedee de îndrăgostiți dezamăgiți — mișcă din urechi Dumbo.

— Așa m-am gîndit și eu încuviință Lituma —. Dar asta nu clarifică cine l-a ucis și de ce.

Un grup de bărbați intră la **Riobar** și Moisés se duse să-i servească. Era timpul să plece și să-l caute pe camionagiul de la International care avea să-l ducă înapoi la Talara, dar simțea o mare lîncezeală. Nu se clinti. Îl vedea pe pirpiriu acordîndu-și chitara, îl vedea în penumbra străzilor unde locuiau albii din Piura, sub zăbrelele din fier forjat sau sub balcoanele logodnicelor sau iubitelor acestora, fermecîndu-le cu vocea lui învăluitoare. Îl vedea, apoi, primind de la ei bani pentru frumoasa serenadă. Și-o fi cumpărat chitara punînd deoparte ban cu ban de-a lungul multor, multor luni ? De ce era o chestiune pe viață și pe moarte pentru el dusul la Piura ?

— Acum îmi amintesc că da — zise Moisés, filfîind furios din urechi.

— Că da, ce ? — Lituma lăsă pe tejghea banii pentru sucul de **lúcuma**.

— Că era îndrăgostit lulea. Mi-a povestit el mie cîte ceva. O iubire imposibilă. Așa mi-a spus.

— Vreo femeie măritată ?

— De un' să știu eu, Lituma ! Există fel de fel de iubiri imposibile. Să te amorezezi de o călugăriță, de exemplu. Dar îmi amintesc perfect că odată l-am auzit zicînd așa ceva. Ce-i mutra asta pe tine, măi greieraș ? M-am îndrăgostit, Moisés, și iubirea mea e fără speranță. De aia s-o fi făcut aviator, ce crezi ?

— Nu ți-a zis de ce era imposibilă dragostea aceea a lui ? Nici cine era ea ?

Moisés neagă în același timp din cap și din urechi :

— Nu, numai c-o vedea pe ascuns. Și că îi cînta serenade, nopțile, de departe.

— Înțeleg — făcu Lituma. Și-l închipui pe sfrijit fugînd din Piura de teama vreunui soț gelos care îl amenințase cu moartea. „Dac-am ști de cine se îndrăgostise și de ce iubirea lui era imposibilă, am înainta mult". Poate că ferocitatea cu care îl maltrataseră se explica doar așa : prin mînia demențială a unui soț gelos.

— Dacă te-ajută ce-ți voi spune, află că dragostea lui locuia pe undeva pe la aeroport — adăugă Moisés.

— Pe la aeroport ?

— Într-o seară stăteam la taclale, aici, cu Palomino Molero. El ședea unde stai tu acum. Auzi că un prieten de-al meu pleca spre Chiclayo și-l întrebă dacă nu l-ar putea duce pîn' la aeroport. Ce-ai tu de gînd să faci la aeroport așa tîrziu, măi greieraș ? „Să-i cînt o serenadă iubitei mele, Moisés". Înseamnă că ea locuia pe-acolo.

— Păi acolo nu locuiește nimeni, pe-acolo nu-s decît întinderi de nisip și roșcovi uscați, Moisés.

— Pune-ți capul la contribuție, Lituma — își agită urechile Dumbo —. Hai, caută, caută.

— Aha — se scărpină pe gît jandarmul —. În imediata apropiere e Baza aeriană, sînt casele aviatorilor.

hyde-park

Ne mutăm în „centrul civic"

Sfintele Paști au trecut. Vinul roșu, sîngele Domnului, negăsindu-se, am dedus că Isus a fost și puțin pitești-tean, irlandez ba chiar francez, după cum în vinele noastre, prin transfuzie, s-au rătăcit țuici, whisky-uri sau coniacuri. Am ciocnit ouă roșii, galbene și albastre — cele galbene cu stema decupată, desigur.

Har Domnului nostru Provizoriu, Mircea Dinescu — nimic nu durează ca provizoratul — cîteva zeci de scriitori au primit locuințe în „centrul civic" — păcat că nu mai putem prescurta C.C.... Evident, nu casa face pe om, dar, în măsura în care nu ține numai de cald ci te ajută să mărșăluiești în pas cu moda, are și ea un rost. Or, în această privință, locuințele din „centrul civic", depășite costume de epocă de aur, sînt bune doar de epatat rudele din provincie.

Să pășim în apartamentele confraților, mirosind încă a humă și vopsea. Impresia de butaforie care-și așteaptă cutremurul e puternică. Parchetul, cașerat direct pe beton, se desprinde cu trosnete. Poeții, deprimați prin definiție, nu remarcă gri-ul șoarece al pereților, dar un prozator veritabil va merge pînă la a culege decimetri pătrați de pască din calcio-vecchio-ul aplicat pe b.c.a., care se desprinde. Fără calcio-vecchio, cățăratul pe pereți devine o problemă.

Colocatarii par oameni de treabă, dar tocmai cînd te împrietenești cu cei mai serioși afli, de la poliția venită să-i evacueze, că au pătruns fără repartiție. Un bădiță negricios e căutat mereu de cei care i-au împrumutat bani fără chitanță ; cete de copilandri izbesc vitrinele cu mingea : constructorii intră cînd și cînd în grevă, căpătînd o fixitate de pointeri în aret, sensibili doar la zborul primelor...

Pe scriitori, asemenea fleacuri nu-i sperie însă. Icariștii au leșinat deja la văzul adeverințelor de venituri infime aduse de liber-profesioniști. E rîndul posterității să leșine : pînă se va găsi o chichiță pentru a fi înlocuiți cu chiriași onorabili, scriitorii rașchetează parchetul-xilofon, repară prizele și scriu enormități.

Tudor Vasiliu

moda, altfel

O veche primăvară într-o Franță veche

Diafanele voaluri de flori pe care primăvara le poartă cu grație în fiecare an au plutit și deasupra Galiei, mîndrei Galii, desigur, chiar dacă regiunile erau mai friguroase, chiar dacă mult timp oamenii nu descoperiseră țesăturile și se mulțumeau să fie goi dar împodobiți cu brățări, coliere și piei de animale pe corpurile tatuate. Deși tîrziu, ingeniozitatea i-a dus spre țesăturile de lînă, voaluri mai puțin diafane ca ale primăverii dar mai călduroase, mai utile.

Primele haine ale Galezilor au fost pantalonii drepți — **les braies** — strînși în centură, micul mantou patrat — **la saie** care le acoperea spatele, umerii și o parte din brațe și — **les gallicae** — pantofi împletiți din curele. Țesăturile de lînă aveau culori arătoase pe care podoabele le scoteau în evidență.

În momentul cuceririi romane, Galezii și-au completat ținuta cu o bluză cu mîneci care deobicei erau de altă culoare decît cea a pieptului și a spatelui. Pentru a deveni „bătăioși" nu făceau altceva decît să-și completeze hainele lor obișnuite cu cîteva arme de apărare care păreau mai curînd ornamente : scutul, cuirasa, gulerul înalt și centura largă. Șefii își permiteau căști de bronz subțire sub calotele de piele. Aceste căști cereau adesea buchete stufoase de pene sau ciucuri de lînă. Cu timpul au devenit mai rezistente așa că au putut susține aripi, coarne și busturi de an male, deasupra părului lung împletit în cozi. Într-un film delicios, desen animat, realizat pentru Belvision (Bruxelles, Paris) de Gosanny și Uderzo, doi eroi — Asterix și Obelix — sînt manechine savuroase de costume galeze vechi. Necesitatea i-a făcut să apeleze și la arme ofensive care sînt numeroase și foarte variate. Săgețile sînt vestite ca și acele cumplite **casse-tête**, din os sau silex, lăncile și halebardele, **la dague** cu lama triunghiulară, sabia scurtă, suspendată cu un lanț de centură, arme de bronz și fier.

Din păcate se găsesc prea puține documente istorice sau arheologice despre costumele femeilor galeze din această perioadă, primăvară de demult a Franței. Dar în mai puțin de un secol, după cucerirea Galiei de către Marele Cezar, cel care „avea multă fiere și mai puțină miere", Galia a devenit ROMANA și costumația a răspuns îndată influenței învingătorilor. Și chiar dacă poporul și-a conservat pentru un timp, cu încăpățînare, costumul național, burghezia, funcționarii, oficialitățile, au primit cu admirație moda romană, ca pe o primăvară a bunului gust. Acum purtau **caracalla**, tunică strînsă pe corp, alungită și plisată în față ; pantalonii lor „autohtoni" — **les braies** s-au scurtat pînă la genunchi și cu timpul, au devenit, pur și simplu, **culottes**. De acum înainte apare mantoul „de ambe sexe" — **lacerna**, devin și femeile demne de a fi receptate și reținute de istoria modei ; pentru ele primăvara romană, atît de veche, n-a fost inutilă întrutotul...

Corina Cristea

MARIO VARGAS LLOSA

Perú, în preajma anilor '50 : un foarte tînăr soldat al trupelor de Aviație este descoperit torturat și asasinat cu bestialitate. De anchetarea acestui caz se ocupă un jandarm și un locotenent de poliție, ambii „marginalizați" într-un post uitat de lume și de Dumnezeu. Tocmai reușita lor — descoperirea mobilurilor crimei și a făptașilor — îi va nenoroci definitiv : scandalul în lumea Armatei va fi repede mușamalizat, iar dibăcia anchetatorilor va fi răsplătită cu o marginalizare încă mai severă, pe platourile înalte din Anzi. Trama polițistă a romanului a cărui primă ediție a apărut la Barcelona în aprilie 1986 (Editura Seix Barral) nu trebuie să ne inducă însă în eroare. Nu o crimă se studiază, ci condițiile ducînd la o asemenea odioasă crimă, și în aceasta rezidă interesul narațiunii din care redăm un fragment de început. Ni se prezintă un Perú al contrastelor, al violenței ca unic limbaj interrasial. Autorul traducerii recunoaște că demult a surprins acest adevăr incomod, în literatura peruană : intoleranța interrasială dintre „albi" și „cholos" (metiși) se maschează acolo sub formă de protest politic, de agitații stradale, de terorism urban. Ca scriitor de frunte, Vargas Llosa a pus degetul pe rană ; ca Președinte al țării, va trebui s-o vindece. Sarcină pentru care nimeni nu-l invidiază...

M.C.

CINE L-A UCIS PE PALOMINO MOLERO

I

— Grijania și anafura mă-sii ! — bîigui Lituma, simțind că-i vine să vomite —. În ce hal te-au lăsat, măi sfrijitule !

Băiatul era în același timp spînzurat și tras în țeapă pe bătrînul roșcov, într-o poziție atît de absurdă încît părea mai degrabă o sperietoare de ciori sau o figură grotescă de carnaval, sfîrtecată, decît un cadavru. Înainte de a-l ucide sau după aceea, îl căsăpiseră cu o înverșunare turbată : nasul și gura îi erau strivite, crăpate, avea cheaguri de sînge uscat, vînătăi și răni hide, arsuri de țigară pe piele, și, de parcă n-ar fi fost de-ajuns, Lituma înțelese dintr-o ochire că încercaseră să-l jugănească, fiindcă testiculele smulse îi atîrnau exagerat de mult pe partea lăuntrică a coapselor. Era neîncălțat, gol de la brîu în jos, cu un rest de cămașă zdrențuită. Era tînăr, slab, oacheș și osos. Printre roiurile de muște ce bîziiau și i se roteau bezmetice pe față, părul îi lucea, negru și ondulat. Caprele țîncului își făceau de lucru primprejur, scormonind cu boturile pe lîngă pietroaiele cîmpului pustiu în căutare de hrană, și lui Lituma i se năzări că dintr-un moment în altul or să-nceapă să ronțăie picioarele cadavrului.

— Cine 'tu-i maica mă-sii a făcut așa ceva ? — se bîlbîi, luptînd cu greața.

— Ce știu eu ! — zise țîncul —. Da' de ce suduiți, eu ce vină am ? Mulțumiți-mi c-am venit să vă dau de știre.

— Nu te sudui pe tine, puștiule — grăi stins Lituma —. Da' sudui, că parcă nu-ți vine a crede că există pe lume neoameni ca ăia de-au făcut una ca asta.

Bietul puști, probabil că de cînd era pe lume n-avusese parte de o sperietură mai mare ca-n dimineața aceea, cînd își minase caprele pe șesul pietros și dăduse nas în nas cu un asemenea spectacol. Ce-i drept, se purtase ca un cetățean exemplar, bietul puști. Își lăsase turma să pască pietre lîngă cadavru și alergase într-un suflet pînă-n Talara, să dea de știre la Comisariat. Era meritul lui, pentru că Talara se afla cale de-o oră și mai bine de pustietățile astea. Lituma își reaminti fețișoara-i asudată și vocea-i parcă pusă pe gîlceavă cînd apăruse în ușa postului :

— E un tip omorît, acolo hăt, pe calea spre Lobitos. Dacă vreți, vă conduc, dar acu' imediat. C-am lăsat caprele de capul lor și poate oricine să mi le fure.

Din fericire, nu-i furase nimeni nici una ; ajuns la fața locului și zguduit de starea în care aflase mortul, jandarmul tot găsise puterea să-l vadă pe băiețel numărîndu-și turma pe degete și să-l audă suspinînd ușurat : „Is toate, toate."

— Dar, Sfîntă Fecioară... ! — gemu soferul taxiului, din spatele său. Dar, dar, ce-i asta !

Pe parcurs, puștiul le descrisese cît de cît ce-aveau să vadă, dar una era să-ți închipui și alta să vezi și să miroși. Fiindcă mai și puțea oribil. Nu era de mirare, cu soarele acela ce părea să sfredelească pietrele și craniile. Sigur, se descompunea văzînd cu ochii.

— Îmi dați o mînă de-ajutor să-l dau jos, **don** ? — zise Lituma.

— Păi ce, am de-ales ? — mîrîi taximetristul, făcîndu-și cruce. Scuipă cu năduf în direcția roșcovului. De mi-ar fi spus vreodată cineva la ce-o să servească Fordul meu, nu l-aș fi luat nici pe daiboj. Dumneata și locotenentul abuzați, pentru că mă credeți tare fraier.

Don Jerónimo era unicul șofer de taxi din Talara. Vechea lui rablă, neagră și mare ca un car funebru, putea trece ori de cîte ori vroia bariera ce despărțea satul de zona rezervată unde se găseau birourile și casele străinilor americani, **los gringos**, de la International Petroleum Company. Locotenentul Silva și Lituma foloseau taxiul cînd aveau de făcut o deplasare prea lungă pentru cai și bicicletă, singurele mijloace de transport de care dispunea postul de jandarmerie. Taximetristul bodogănea și protesta de fiecare dată cînd îl chemau, zicînd că-l păgubesc de alte cîștiguri, deși în acele cazuri locotenentul îi plătea benzina.

— Stați, **don** Jerónimo, acum îmi dau seama — zise Lituma, cînd erau cît pe ce să apuce mortul. Nu-l putem atinge pînă nu vine judecătorul să procedeze la recunoașterea și examinarea victimei.

— Ce baftă pe mine ! Asta-nseamnă că va trebui să fac drumul inc-o dată — vorbi răgușit bătrînul. Vă previn că ori îmi plătește judecătorul drumul dus-întors ori își caută alt fleț.

Și, aproape numaidecît, se lovi cu palma peste frunte. Făcînd ochii mari, își apropie mult fața de cadavru.

— Păi îl cunosc pe tipul ăsta ! — exclamă.

În românește de
Mihai Cantuniari

Continuare în pag. a 14-a

șah

Mihai Marin și interzonalele (I)

A te califica o dată la interzonal este un eveniment excepțional, nemaipomenit etc. ; a te califica de două ori consecutiv înseamnă mult mai mult, fiindcă începe să devină „normal". Impresia acestei intrări în normalitatea marii performanțe o avem stînd de vorbă cu Mihai Marin, cîștigătorul ultimului zonal. 25 de ani (împliniți la 29 aprilie), proaspăt absolvent al Politehnicii, necăsătorit, cu o ușoară alură „retro" (prin conștiinciozitate), autoironic, nerestanțier, ambițios fără agresivități declarative, sigur de el fără emfază... Creează impresia (falsă, de altfel) că înalta performanță e un domeniu accesibil, aproape familiar.

— La zonalul de acum trei ani erai singurul maestru F.I.D.E., deci un outsider detașat. Cum se explică saltul tău peste categorii și pronosticuri ?

— Privit din interior, e un salt relativ. De la un anumit nivel, valorile sînt foarte apropiate și contează mult forma de moment, plus șansa de moment. Surprizele sînt și mai explicabile în concursuri atît de strînse.

— Dar atunci, cum a fost meciul de baraj cu Kiril Gheorghiev ? Ți s-a părut că marele maestru bulgar avea complexe de superioritate ?

— ...În orice caz, nu părea prea afectat după prima înfrîngere. Dar abia meciul l-am jucat într-adevăr bine, la cîștig și nu la un rezultat „onorabil".

— Ultimul zonal a fost mai greu decît primul ?

— În ce mă privește, am avut în plus sentimentul incomod că trebuie să mă calific și că orice alt rezultat ar fi însemnat un pas înapoi. Totuși, nu eram un favorit, aveam Elo-ul pe media turneului.

— În ultimii trei ani te-ai considerat tot timpul „interzonalist" ?

— De fapt, mi-am amintit mai concret acest lucru cam cu o lună jumate înaintea zonalului, cînd am început să lucrez foarte serios. („Dacă tot o să ne-mpuște pe toți, îmi rămîn măcar caietele astea de deschideri"). Perioada asta, poate cea mai intensă a mea de lucru, mi-a folosit foarte mult după aceea.

— Calificarea ta de acum nu pare să fi fost, totuși, o istorie liniară. Începutul a fost oarecum asemănător cu zonalul anterior, nu-i așa ?

— Da, într-adevăr, a fost destul de simetric, în sensul că am pornit pe minus. În runda a treia am pierdut la Hracek care avea 0 din 2 și la care am vrut să cîștig cu orice preț. După care m-am relaxat și mi-am regăsit echilibrul. Cînd mi-am amintit din nou de calificare eram deja pe plus 2 și era prea tîrziu ca s-o mai stric...

— Cum ți s-a părut zonalul ca organizare ?

— Eu, cel puțin, n-am mai jucat niciodată într-o sală la 30°C, dar nici cu discoteca (denumită „a șahiștilor") făcînd să vibreze pereții hotelului pînă la ora 1. („Bine, dar e vreun șahist înăuntru ?" am întrebat. „Mi se pare c-a intrat unul", mi s-a răspuns). Altfel, a fost o organizare bună.

— Te consideri cel mai bun jucător din țară ?

— De la un anumit nivel, am mai spus-o, valorile sînt destul de apropiate. Dar sînt jucătorul cu cele mai bune rezultate de vîrf din ultimii ani...

— ...Două calificări consecutive la interzonal, normă de mare maestru la ultima Olimpiadă, un titlu de campion național... De altfel, ele vorbesc de la sine. Să-ți pun o întrebare la modă acum : Ce pronostic dai pentru meciul Kasparov — Karpov ?

— Aș vrea să cîștige Karpov.

— De ce ?

— Pentru că în decursul timpului am început să-l înțeleg. Inițial nu-l simpatizam deloc, pentru că a primit titlul lui Fischer fără joc și pentru că l-a învins sistematic pe Korcinoi, cu oare țineam eu. Dar încetul cu încetul am început să-l privesc altfel. Kasparov e un super-star care extrage maximum de profit din situația lui. Și e mult mai agresiv în comportament... Dar, obiectiv, Kasparov cred că are prima șansă.

Smaranda Boicu-Lupu

bridge

Cărțile de mijloc

În genere, tot jucătorul de bridge încearcă să țină minte, pe parcursul derulării levatelor, cărțile mari, „onorii" cum li se mai zice în limbaj specific, adică Așii, Rigile, Damele, Valeții și Decarii. Rari de tot sînt cei care se străduiesc — și reușesc — să rețină cărțile medii, respectiv șase, șapte, opt și nouă. Nu o dată însă, realizarea sau ratarea unui contract a depins de atenția sau neatenția acordată acestor cărți relativ modeste și nu prea prezentabile. Oameni care au folosit perfect cărțile mari, fie găsind direcția exactă a unui impas la Rege fie știind să majoreze cu repeziciune un Valet esențial, s-au arătat deseori incapabili să rezolve problema unui amărît de nouar ce ar fi putut, bine gîndit și jucat, să asigure liniștea misiei împlinite. Nu-i mai puțin adevărat că, teoretic vorbind, orice jucător măcar mediu are cunoștință despre însemnătatea justei manevrări a cărților de mijloc. Cînd e vorba însă de pus în practică o atare informație teoretică, lucrurile se schimbă (teribil domnule !) în sensul că, din neglijență, din desconsiderare sau din cine știe ce alt motiv șeptarii, optarii și nouarii sînt așezați între paranteze, uneori fără efecte păgubitoare, alteori cu consecințe dezastruoase pentru intențiile jucătorului. Sigur că în efectuarea licitației cărțile medii nu intră în calcul, rolul lor la acest prim nivel al desfășurării jocului e fără importanță, mai drept spus e neutru. S-ar prea putea ca tocmai acestui lucru să i se datoreze dezinteresul arătat respectivelor cărți la nivelul jocului de levată. Ceea ce nu reprezintă totuși o scuză. La urma urmelor, neglijarea acestei importante forțe de joc pe care o fac, luate împreună, cărțile medii, exprimă o mentalitate înlăuntrul căreia spiritul democratic nu prea are loc să se manifeste. Și nici clarviziunea, în sensul profan de privire scrutătoare și corect concluzivă asupra întregului timp al jocului. Un specialist dintre cele două războaie pretindea — și înclin să-i dau dreptate — că inteligența unui adevărat jucător de bridge o măsoară, în planul levatei, nu atît subtilitatea strategiei cît grija pentru buna punere în pagină a cărților fără puncte de „onor", în special a celor de mijloc. Ele sînt baza care îngăduie realizarea contractului licitat și s-au văzut chiar cazuri în care de dragul unui impas la un nouar au fost sacrificați „onorii" după cum pentru eliberarea unei culori lungi dominată de cărți de mijloc s-a renunțat la un As care împiedica de fapt valorificarea deplină a acelei culori. Oricum, cărțile de mijloc nu e bine să fie sfidate. Mai devreme sau mai tîrziu, pe traseul jocului, ele își vor spune cuvîntul iar un jucător bun va ști să-l asculte...

Laurențiu Ulici

REDACȚIA : București, Piața Presei Libere nr. 1 tel : 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel : 50 71 96. Tiparul executat la Combinatul Poligrafic București

4 lei